

Baracs Gabriella

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY FELSZABADULÁSA ÉS AZ ÚJ ÉLET

MEGINDULÁSA 1944 OKTÓBER 8- TÓL

1945 NOVEMBERÉIG

Doktori disszertáció

A témát adta : DR. R Á C Z JÁNOS
tanszékvezető, egyetemi tanár

Hódmezővásárhely, 1977.

T A R T A L O M

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY FELSZABADULÁSA ÉS AZ ÚJ ÉLET MEGINDULÁSA

1944. OKTÓBER 8-TÓL-1945. NOVEMBERÉIG

1. fejezet : HÓDMEZŐVÁSÁRHELY GAZDASÁGI, TÁRSADALMI STRUK-
TURÁJA A FELSZABADULÁS ELŐTT
 - a./ Gazdasági jellemzők /ipar, földbirtokviszonyok/
 - b./ A népesség megoszlása népszámlálási adatok
alapján /foglalkozás, anyanyelv, vallás/
 - c./ Társadalmi viszonyok, politikai élet
A pártok rövid jellemzése

2. fejezet : A VÁROS FELSZABADULÁSA, AZ ÉLET MEGINDULÁSA
A TÁRSADALMI-POLITIKAI ÉLET BERENDEZKEDESE
 - a./ A város felszabadulása Közrend, közbiztonság
 - b./ A demokratikus bizottságok megalakulása
és tevékenysége
 - A hattagu városi tanács 1944.nov. 11-ig
 - A városi tanács működése az átalakulás után
 - A Függetlenségi Front megalakulása
 - A Nemzeti Bizottság tevékenysége
 - c./ Pártok ujjaszerveződése 1944-45-ben
 - Szociáldemokrata Párt
 - Kommunista Párt
 - Kisgazdapárt
 - Nemzeti Parasztpárt
 - Polgári Demokrata Párt
 - d./ Az igazoló bizottságok tevékenysége
 - e./ Az üzemi bizottságok működése
 - f./ Gazdasági nehézségek - a reakció
támadása

3. fejezet : A FÖLDREFORM VÉGREHAJTÁSA

- a./ A parasztság megoszlása birtoknagyság szerint
- b./ A pártok földreform tervei
- c./ A helyi Földigénylő Bizottság munkája
- d./ A földreform nehézségei és eredménye

4. fejezet : ÁLTALÁNOS POLITIKAI KÜZDELMEK

- a./ Az 1945-ös választások előkészítése
Adminisztratív előkészületek
- b./ A pártok előkészítő munkája
 - Az MKP választási előkészületei
 - A Szociáldemokrata Párt választási előkészületei
 - A Nemzeti Parasztpárt előkészületeiről
 - A Kisgazdapárt propagandája
- c./ A választások lefolyása
- d./ A pártok a választásokról
- e./ A választások eredményének értékelése

JEGYZETEK

FELHASZNÁLT IRODALOM

B E V E Z E T Ó

Az ország felszabadulásával, a népi demokratikus forradalom első éveivel már eddig is nagyon sok történeti feldolgozás foglalkozott. Különösen így volt ez a kerek évfordulók ilyen értelemben is méltó ünnepségek sorozatában.

Hódmezővásárhely felszabadulásának kérdéseivel is többen foglalkoztak már / Gyáni Imre : A felszabadult Hódmezővásárhely 10 éve, Erdei Ferenc : Város és vidéke /, de nagy összefoglaló igényű történeti munka eddig még nem készült. A dolgozat megírásával célunk egyrészt az volt, hogy a meglevő kutatási eredményeket rendszerezzük, szintetizáljuk, másrészt a témára vonatkozó, elsősorban levéltári kutatásokat lehetőleg teljessé tegyünk. Gondolatunk szerint e kettős célkitűzésünk, ha nem is maradéktalanul, de teljesült.

A dolgozat ugyan a felszabadulás körülményeit és a népi demokratikus forradalom kibontakozásának első esztendejét vizsgálja, de már ez is hű képet ad arról, hogy milyen alapról, milyen hallatlan nehéz körülmények között indult el a fejlődés útján ez az alföldi, felszabadulás előtt még parasztváros. Az eltelt harminc év eredményei alapján ma már elképzelni is nehéz a harminc év előtti állapotokat. Hiszen a mi városunk is gyors ütemben változtatta meg arculatát, vált jelentős ipari bázissal rendelkező várossá. Míg a felszabadulás előtt a városnak mindössze egy közüzeme / Kokron-gyár / volt, addig ma már jelentős exportot is lebonyolító, országosan is ismert üzemekkel rendelkezik / HÓDGÉP, HÓDIKÖT, METRIPOND, Alföldi Porcelángyár /.

Természetesen szellemi vonatkozásban is nagyot fejlődött a város.

Ugy véljük, hogy tanulmányunk, ha kis mértékben is, de segítséget fog nyújtani Hódmezővásárhely történelmi múltjának mégjobb megismeréséhez, a forradalmi hagyományok teljesebb és hűbb feltárásához.

Kelt : Hódmezővásárhely, 1977. február 20.

1. F e j e z e t

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY GAZDASÁGI, TÁRSADALMI STRUKTURÁJA A

FELSZABADULÁS ELŐTT

A./ Gazdasági jellemzők - ipar - földbirtokviszonyok -
a népesség megoszlása, / népszámlálási adatok alapján/

A város nagy területen fekszik, gazdag termőtalaju, úgynevezett : " alföldi zsíros város ". Határának nagysága : 132.000 katasztrális hold; lakossága kb. 61.000 lelket számlál. Így festett Hódmezővásárhely a felszabadulás előtt. Létalapja a mezőgazdaság, 1940-ben a lakosság 60 %-a dolgozott a mezőgazdaságban. Uri nagybirtok nem volt Vásárhelyen, annál több volt azonban a nagyobb parasztbirtok.

A felszabadulás előtt a 132 ezer holdas vásárhelyi határ az egyéni- családi birtok közepén álló szétszórt tanyák végeláthatatlan mezője volt. Hatezer tanya volt a város határában, s a lakosság 40 %-a 24 ezer ember lakott tanyán. Ezen a helyzeten lényegesen az 1945-ös földreform sem változtatott. Néhány nagygazdabirtok került csak felosztásra, s ezeken újabb tanyákat építettek. 5.000 katasztrális föld került kiosztásra a földigénylők között. 1.656 család részesült juttatásban, vagy földkiegészítésben. A földigénylők 32 %-át nem tudták, nem lehetett kielégíteni földhiány miatt. A földosztás ugyanis Hódmezővásárhely területének csupán 4,1 %-át érintette. /1/

A város nem volt képes a szükséges iparosodásra. Hódmezővásárhely ipari fejlődése a felszabadulás előtt jelentéktelen. A két világháború közötti időszakban a kisipar mellett egyetlen tekintélyes gyári méretű üzem volt ; a Kokron - féle Harisnyagyár. A Kokron-gyár kb. ezer munkást foglalkoztatott. Működött még a városban két malom és három téglagyár, ezek szintén meghaladták a kisipar méreteit.

1940-ben 21 gyári üzemet tartottak nyilván, ezekben :
1.356 munkás dolgozott, egy üzemre átlagosan 64 munkás
esett. Itt figyelembe kell venni a Kokron-gyár létszámát,
s így az adat 20-25 munkásra módosul.

Az önálló kisiparosok kétharmada foglalkoztatott 1-2 mun-
kást. A kisiparban elhelyezkedett ipari munkások száma
1940-ben 1.082. Tehát a lakosság 4 %-a talált munkát az
iparban, ez az összes keresőknek kerek számban 20 %-a. /2/

Az ipari bérek a vidéki városokhoz hasonlóan az ipar fej-
letlensége és a nagymértékű munkaerő túlkínálat követke-
ztében az országos béreknél alacsonyabbak voltak 15-20 %-kal.
Sok volt a munkanélküli, főleg a bőr - és kőművesiparban.
Ezek, vagy elvándoroltak, vagy a még kisebb lehetőséget
nyújtó mezőgazdaság felé törekedtek. Éppen ezért a város
nem tudott felemelkedni a falusias szintről.

Az 1930-as Magyar Statisztikai Közlemények adatai alapján
a város összes mezőgazdasági keresőinek száma 17.700, ebből
az ötholdnál nagyobb önálló gazda 4.800.

20 holdnál nagyobb " " 1.400.

100 " " birtokosok száma 80.

200 és 1000 holdas 21 gazda volt, s 1000 holdon felüli bir-
tokkal mindössze 6 gazda rendelkezett.

A nagygazdai birtok több tanyából áll, többcselédes major-
hoz hasonló.

Az öt holdnál kisebb területek birtokosainak, bérlőinek és
napszámosainak összlétszáma 3.090 fő volt, Ez a részesekkel
és családtagokkal együtt kereken 10 ezer főt tett ki.

Megállapíthatjuk tehát, hogy nagy volt a kisparasztság, ille-
tőleg az agrárproletárok aránya. Ez később a földreform
végrehajtásánál fontos szerepet játszott.

Az említett 10 ezer fő a következőképpen oszlott meg : /3/

- önálló és segítő családtagok :	2.906
- részes földmivelő :	365
- gazdasági cseléd :	1.904
- gazdasági munkás, napszámos :	4.965

A földtelen mezőgazdasági munkavállalók száma a harmincas években a lakosság 10 %-át jelentette. Ezek egyrésze még a legrosszabb feltételek mellett sem jutott munkához. A külterjesen művelt vásárhelyi mezőgazdaság a munkásságnak és a szegényparasztságnak sem egész évi munkát, sem emberi megélhetést nem tudott biztosítani. A mezőgazdasági bérek állandóan a létminimum alatt voltak, ugyanakkor 12-16 óra volt a munkaidő. Állandó volt a munkanélküliség, s ez nem szűnt meg aratáskor-csépléskor sem, ekkor is volt 7-800 munkanélküli.

A szegényparasztok helyzete is nehéz volt, súlyos adó nyomta őket, terményeiknek nagyon kis hányadát tudták a piacon értékesíteni. A városban megvolt a teljes bolthálózat, de még fennállottak a nyílt piaci felvásárlási formák. Évente 7 országos vásárt tartottak, ez állat- és kirakodóvásárt jelent. Az állatvásár az igás, tenyésznövendék és vágóállatok egymásközti paraszti forgalma. Itt árulták még a kapcsolatos iparcikkeket / bőr, szij, kötél, vödör / is. A kirakodóvásáron tömegcikkeket értékesítettek : bőrárukat, ruhákat, edényeket, butorokat.

A városban :

637 önálló kereskedő

247 kereskedelmi tisztviselő és

635 kereskedősegéd dolgozott. /4/

A város népessége 1945 előtt gyors ütemben növekedett, 1910-ben tetőzött, innen stagnált, 1945 után pedig a város területén és népességének csökkenése következett be, de ez csak átmeneti volt.

A nemek arányának egyensúlyát erősen kibillentette az I. világháború és hosszú idő kellett, míg az ismét helyreállt. Hódmezővásárhelyen mindkét nem fogyott. A háború változásokat hozott a családi állapotok alakulásában. Az özvegyek arányát azon a vidéken találjuk a legmagasabbnak, ahol sok a házasság és kevés a gyermek: de az özvegyek ezeken a vidékeken is inkább a városokba húzódtak, mert itt mutatkoztak a legmagasabb arányok.

Hódmezővásárhelyen 4.918 özvegy élt, ez a város lakosságának 8,1 %-a, ezer férfire 1036 nő esett. /5/

- nőtlen, hajadon	27.226	45,1 %
- házas	27.440	45,5 %
- elvált	758	1,3 %

A háboru után a magyarság száma és aránya az egész országban emelkedett, egyedül kivétel Hódmezővásárhely.

A nemzetiségi megoszlás a következőképpen alakult 1930-ban:

A magyarok létszáma :	59.997	ezután többségben a
németek	120	és a
tótok	117	voltak.
oláh	48	
szerb	9	
horvát	5	és
bunyevác	4	élt a városban.
	42	ember anyanyelve ismeretlen.

A nem magyarok közül 303 tudott magyarul, 42 nem. Összesen 60.300 lakos beszélt magyarul, ez a nem magyar anyanyelvűeknek 87,8 %-a, az összes itt élőknek pedig : 99,9 %-a /6/.

Itt nem emelkedett ugyan a magyarság aránya, de döntő többségben magyarok éltek, s ez elejét vette a nemzetiségi ellentéteknek.

Vallási tekintetben a reformátusok alkottak itt erős, abszolút többséget : /7/

Református	35.682	58,2 %
Római katolikus	19.686	32,6 %
Izraelita	1.151	1,9 %

A népesség életkor szerinti megoszlásának adatai szerint:

10 éven aluli, a lakosság	29,8 %-a
20 és 60 év közötti	78,2 %-a
60 éven felüli	12,4 %-a

az összlakosságnak.

B./ Társadalmi viszonyok, politikai élet, a pártok rövid jellemzése

" A két világháború között a Szociáldemokrata Párt keretei között élt tovább a földmunkásmozgalom, s a korszak reakciós erőivel szemben is mindig volt annyi ereje, hogy a várospolitikát befolyásolni tudta, és a város egyik országgyűlési képviselőjét saját soraiból választotta. A város ipari elmaradottsága miatt az ipari munkásosztály kisszámú volt, de a szakadatlan nehézségekkel küszködő kisiparossággal és azok munkásaival együtt a korábbi földmunkásmozgalom mégis általános munkásmozgalommá szélesült".
/8/

A Szociáldemokrata Párt keretei között ilyen alapon a kommunisták szerepe és befolyása is erősödött. A város népességének harmada, 39 % külterületi lakos volt, ez egyik tényezője annak, hogy a városban erős kisgazdapárt jöhetett létre. Mivel az arisztokrácia nagyon alacsony létszámu, így a párt vezetése a "nagygazdák" kezébe került. Ebbe a pártba tartozhattak a gazdag paraszti családokba benősült értelmiségiek is, mert Hódmezővásárhelyen az értelmiség nem vált haladó politikus gárdává. Nem széles réteg.

A város lakói közül főiskolát 372 férfi és 42 nő végzett. A középiskola 8 osztályát 589 férfi és 217 nő fejezte be.

Analfabéta volt

5.258 férfi és 5.774 nő.

A városban működött :

36 ügyvéd
4 ügyész
64 orvos
21 középiskolai tanár
120 tanítónő
17 polgári tanár
6 állatorvos
4 mérnök
23 lelkész /9/

Az értelmiség nevezetessége, hogy apolitikus réteg volt, és sem az akkori kormány mellett, sem a polgári demokratikus haladás, sem a szocialista munkásmozgalom mellett nem sorakozott fel számosabban. Főleg emiatt nem jött létre a város haladó erőinek olyan népfrontja, mint Makón.

" A vásárhelyi értelmiség zöme apolitikusan visszahuzódott szakmája fedezéke mögé, valamilyen elvontabb szellemi-kulturális világba. Ennek egyik kifejeződése volt a műpártolás ." /10/

A művészek itt iskolát teremtettek, s ez a két világháború között is fenn tudott maradni. Sőt megújulásra is képes volt, létrejött a : Művészek Majolika Telepe és a Tornyai Társaság.

Az értelmiségre jellemző Németh László elnevezése : a " csomorkányizmus " - az a szellemi magatartás, amely nem avatkozik a világ dolgaiba, de egyaránt érzi a társadalmi lét helyi korlátait és általános kilátásait, egyetemességét is. Ebből az ellentétből jött létre a sok nyelven olvasó, a történelmet és a világot felfogó és egyetemes ideálokat hirdető, de a vásárhelyi sárba ragadt értelmiségi ember magatartása.

Ahogy az ország sodródott a világháború felé, ahogy különböző fajvédő nyilas csoportok létrejöttek, úgy lett egyre kevesebb a lehetőség, a békés, nyugodt társadalmi és családi életre.

A katonákat besorozták, a vásárhelyi határban is nők keze takarította be a takarmányt, kevés volt a férfi munkaerő. Azok maradtak itthon, akik összeköttetéseik révén ki tudtak bujni a hadkötelezettség alól. Pedig már nőket is soroztak; igaz egyelőre még nem szándékozták elvinni őket.

A nyilas mozgalom Vásárhelyen is teret hódított, megalakult a Turul Szövetség, szimpatizáltak a németekkel, s lehetetlenné tették a néhány zsidó családnak, hogy a városban maradjon.

Ahogy a németek esélyei csökkentek, úgy pártoltak el hívei is tőlük, s mikor a szovjet Vörös Hadsereg hazán földjére lépve megkezdte a felszabadítást, sokan szütktek el állásaikból. Így Vásárhelyen is megszűntek a város vezető tisztségviselői, magukkal vitték a város pénzét is.

2. F e j e z e t

A VÁROS FELSZABADULÁSA, AZ ÉLET MEGINDULÁSA - A

TÁRSADALMI - POLITIKAI ÉLET BERENDEZKEDÉSE

A város felszabadulása

Hódmezővásárhely országunk első felszabadult városai közé tartozik. 1944. őszén az ország jelentős része még a nyilasok uralma alatt állt. A Vörös Hadsereg egységei Makó felől közelítették meg a várost 1944. október 8-án reggel nyolckor. Ez a nap a város felszabadulását jelentette. Előző nap és éjszaka kisebb bombázás volt. Néhány épület megrongálódott, és két polgári személy életét veszttette.

A szovjet katonák gyorsan megtisztították a várost az ellenséges katonaság maradványaitól. A felszabadulás vértelenül történt. A németek elmenekültek, ellenállás nem volt. Sárkány polgármester felszólítja a város lakóit: "Mindenki menjen el a városból, aki csak tud" - de az emberek maradtak. /11/

A felszabadulás napjának reggelén, a Kossuth téren, a városházán és a városháza előtt, mintegy 30 főnyi, főképp kommunista érzelmi munkás és földmunkás, valamint a városi közigazgatás néhány bátrabb tisztviselője várta a felszabadító csapatok parancsnokát, a városháza tornyára vörös zászlót tűztek ki, mellé nemzetiszínűt is. /12/

A szovjet hadsereg parancsnoka kijelentette, hogy tiszteletben fogják tartani a lakosság nemzeti, vallásos, politikai érzelmeit és jogait.

" Amikor a Vörös Hadsereg magyar területre lép, nem az a cél vezérli, hogy annak bármily részét elfoglalja, vagy hogy megváltoztassa Magyarország jelenlegi társadalmi rendjét

A Vörös Hadsereg nem mint hódító jött Magyarországra, hanem mint a magyar nép felszabadítója a német-fasiszta iga alól

A szovjet - katonai hatóságok nem szándékoznak Magyarország mai társadalmi rendjén változtatni és a maguk rendjét meghonosítani az általuk elfoglalt területeken

A helyi hatóságok és a helyi önkormányzat összes szervei, melyek a Vörös Hadsereg bevonulásáig működtek a helyükön maradnak. " /13/

Ezután a munkásság és a polgárság vezetőinek javaslatára polgármesterre nevezte ki Kiss Pál tüzoltóparancsnokot.

Munkájában segítette őt a hattagu várostanács, amelybe hárcm párt delegált 2-2 tagot, október 23-án.

A Kommunista Pártot Karácsonyi Ferenc és Oláh Mihály, a SZDP-t Takács Ferenc és Posztós Sándor, a Független Kisgazdapártot pedig Csáki Máté és Karácsonyi Sándor törvényhatósági bizottsági tagok képviselték.

A hattagu várostanács akkor határozatképes, ha elnökén, a polgármesteren kívül legalább 4 tagja jelen volt.

A várost megviselte a háború, az emberek féltek, megnyugtatóul falragaszokat tettek ki szerte a városban, hogy az élet meginduljon, mindenki álljon vissza a helyére dolgozni. Október 9-én megindult a munka. Megjelent a városparancsnok első számú felhívása, hogy minden polgári hatóság folytassa kötelességét, induljanak meg az iskolák, és tartsák meg az istentiszteleteket.

A továbbiakban az üzletek megnyitására, a földek megmunkálására szölitotta fel a lakosságot.

November 1-én megkezdődött az október óta szünetelő tanítás, s az istentiszteletek zavartalanul folytak.

Közürend, közbiztonság

1944. október 23-án hétfőn jelent meg a Vászárhely Népe, a kommunisták helyi lapja, kb. 10-14 ezer példányszámban. Már az első szám is nagyon fontos felhívásokat tartalmazott, melyek a rendet kívánták megerősíteni.

Tolnai János, a közellátási hivatal vezetője felhívta mindazok figyelmét, akik még nem kaptak fát, szenet, rőzsét; jelentkezzenek a hivatalban. /14/

Biztosítani kellett a jövő évi kenyeret is, egy peret sem szabad késni a mezőgazdasági munkákkal. A polgármester felhívása után a város katonai parancsnoka erőlyes hangú felhívást tett közzé :

" haladéktalanul meg kell kezdeni az őszi szántási és vetési munkálatokat. Ha valamely földbirtok tulajdonosa nem gondoskodik a földnek kellő időben való megmunkálásáról, és a vetési munkálatok befejezéséről, úgy el kell venni a földet tőle, és olyannak kell adni, aki megműveli. " /15/

Ugyanezen a napon jelent meg a hír, hogy a Vörösőrség, melynek vezetője Boros János kőművessegéd volt, feloszlott. Volt tagjai a karszalag viselésére tovább nem jogosultak. Feladatát, teendői ellátását a polgárőrség vette át, vezetője Karácsonyi Ferenc ácmester lett. / 16/

Első feladatként a városba jövő, vagy lakást változtató egyének nyilvántartásba vételét tüzték ki. A lakásváltoztatást 24 órán belül kellett bejelenteni a Városházán működő rendőrségi bejelentő hivatalban.

A rendőrség október 30-án kezdte meg működését, s mindjárt felszólította a lakosságot : ne fogdossák össze az elhagyott jószágokat ! A polgárőrség a rendőrséggel együtt őrködött a lakosság vagyonbiztonsága felett./17/

Meg kellett nyugtatni az itt maradt zsidó lakosságot is. Kiss Pál polgármester kihirdette, hogy felfüggesztették a zsidótörvényekkel kapcsolatos rendeleteket, a zsidóvagyon ügyében pedig a zsidótanács illetékes döntené./18/

A rendőrség igyekezett feladatát a lehető legjobban ellátni, mégis megvádolták azzal, hogy az elkobzott almát, bort, cukrot elosztják egymás között. A vád hamisnak bizonyult. /19/

A közbiztonsághoz tartozott az is, hogy kötelezővé tették a fegyverszolgáltatást. Bármilyen lőfegyvert, szűrőfegyvert, lőszert le kellett adni a rendőrségen, három napon belül, ellenkező esetben az illető személyt rögtönítélő bíróság elé állították. /20/

A városparancsnok rendeletei szintén a közbiztonságot szolgálták. 1945. február 12-én Jefendrejev alezredes lett a város parancsnoka. A második számú parancsa engedélyezte az italmérést. A harmas számú parancsa pedig reggel 5 órától este 9 óráig szabadközlekedést biztosított. /21/

A katonai parancsnok megtiltotta, hogy a polgári lakosság bármilyen nemzetiségű katonát is befogadjon engedély nélkül. Ezzel elejét akarták venni annak, hogy esetleg fasiszta elemeket bujtassanak a városban. /22/

A következő parancsnok Ritov kapitány éjfélig adott engedélyt a kijáráásra és véget vetett az elsötétítésnek. /23/

A demokratikus bizottságok megalakulása és tevékenysége.
- A hattagu városi tanács 1944. november 11-ig.

Rövid idő alatt, lényeges dolgokban kellett dönteni a városi tanácsnak, hisz a városban ebben az időben ez volt az egyedüli olyan szerv, amely kezébe vehette a város irányítását.

Az ügyek széles skálája került terítékre az üléseken. Rendezni kellett az elhagyott birtokok, gazdasági felszerelések, jószágok, belterületi házak és ingóságok ügyét. Ezekről jelentést kellett készíteni a gazdasági ügyosztály részére, s ha érintette a kérdés az ügyosztályvezetőket, akkor ők is megjelentek a tanács ülésein. Egy ülésen a következőkben döntöttek, javasoltak :

- 1./ Az elhagyott gazdaságok továbbvitelével felesbérelőket, haszonbérelőket, vagy idegen, hozzáértő egyéneket bízta meg. A megbízottakat választott dűlőbiztosok ellenőrizték, akiket a gazdasági felügyelőség választott meg.
- 2./ Karácsonyi Ferenc javaslata : A zsidók ügyét, az itthon levő zsidók egy néhány megbízottjának bevonásával szintén rendezni kell.
- 3./ A szegényeknek bázát kell osztani, az elhagyott gazdag házak bérleteiből és tüzfát is. Ehhez a rendőrség, illetve a polgárőrség bevonása szükséges.
- 4./ Takács Ferenc javaslata volt, hogy kárjenek biztosítékot az orosz katonai parancsnokságtól, hogy a városban lévő traktorokat használni lehessen az őszi betakarítási munkákhoz.
- 5./ A villamostelep a város üzeme, ide politikai megbízottat küldenek Pálffy Pálóc János személyében. Az itt dolgozó tisztviselők és alkalmazottak fizetését a városiakéval arányban állapítják meg.

- 6./ Az Ármentesítő Társulat vezetői és alkalmazottai eltávoztak, nincs munkás. Megbízták Asztalos István mérnököt a vezetéssel. A munkára munkanélkülieket akartak alkalmazni, olyan munkabérrel, mely biztosítja a megélhetést.
- 7./ A tolmácsok fizetése a polgármester hatáskörébe fog tartozni ezentul.
- 8./ Két orosz tiszt sirját megkoszoruzta a Kommunista Párt.
/24/

A legtöbb probléma gazdasági jellegű volt, és ezért megoldása nem türt halasztást. Másnapra már megkapták az eredményt, 116 elhagyott birtok volt. Akik ezeken gazdálkodtak és nem volt ellenük kifogás, továbbra is vezethették a birtokot.

A városi tanács összeíratta az elhagyott üzleteket, házakat, műhelyeket is - három napot szántak rá - melyeket leltárba vetetett, és átadta a vállalkozó kereskedőknek, iparosoknak.

A zsidó birtokokat külön kellett kezelni az elmenekültekétől, a hazatért zsidó egyének megbízottjától javaslatot kértek, mi legyen a vagyonukkal.

Nagy gondot jelentett az, hogy a hadbavonultak és a hadirokkantak családjai nélkülöztek. Készpénzzel és búzával szándékoztak rajtuk segíteni. A búzát olyan gazdáktól vették meg, akik még nem szállították azt be. /25/

Fizetést kellett biztosítani a munkásőrség tagjainak, 7370 Pengő napidíjat utaltak ki. Karácsonyi Ferenc napi : 500 P-t kapott a polgárőrség vezetéséért. /26/

Tél volt és rossz a város tüzelőellátása, meg kellett indítani a fakitermelést. / Hódi Mihály a megbízott /
Felleltározták az Öntözőművek és a Nemzetközi Utépités anyagait: Csorba István és Pető Sámuel vezetésével /27/

Ellenőröket rendeltek ki az üzletekbe. Akik még nem nyitottak ki, a városi ellenőrök közreműködésével azonnal el kellett kezdeni az árusítást. A befolyt pénzt az ellenőrök kötelesek voltak a városi pénztárba befizetni. Ezekből fizették az alkalmazottakat.

A város pénzügyi helyzete súlyos volt, hiszen a menekülők magukkal vitték a városi és állami pénztárt, a bankok és üzemek pénzét, megbízható értékeit.

Ezért ellenőrizni kellett, kik azok, akik legjobban rászorulnak a hadisegélyre, s ezeket a város pénzügyi helyzetéhez mérten továbbra is segélyben kellett részesíteni. Kovács Judit, szociális gondozót bízták meg ennek ellenőrzésével.

A román hadsereg pékségéhez a várostól rendeltek ki lakosokat, bérüket a város fizette.

Egy elhagyatott házat kiutalt a várostanács a Szabad Szakszervezeteknek, hogy legyen székházuk. /28/

A Villamos Telep a város saját üzeme volt, a bevételeket a városi pénztárba kellett befizetni. Így hozzájárulhattak a városi szegődményes ácsok, és kőművesek fizetésének felhőveléséhez.

Megállapították a fakitermelésre jelentkezők részesedési arányát is, mely szerint : a kivágott fa gallya feles, a faderéknak egyharmada a kitermelőé, kétharmada pedig a városé.

Kevés volt az élelem, rossz az ellátás. Voltak olyan gazdák és cselédek, akik nem dolgoztak, pedig biztosítani kellett az élelmezést, szántani, vetni, hogy majd lehessen aratni.

A várostanács tehetetlen volt velük szemben. Ezért úgy határozott, hogy akik szabotálják a munkát, azokat átadják az orosz katonai parancsnoknak.

A rászorulókon segítettek azzal is, hogy az elhullott és feldolgozott állatok bőréből cipőt készítettek a rászorulóknak. Ezt a rendőrség ellenőrizte.

Az olyan anyáknak, akiknek 10 éven aluli gyermekük volt, és így nem vállalhattak munkát távol, ingyenes fa és zsirutalványt adtak. A kereskedőknek a város megfizette az árut.

A várostanács irányította a közellátási hivatal munkáját is. Sertést vágni és bűzát őrletni csak a közellátási hivatal engedélyével lehetett.

Az új alkalmazottak és tisztviselők csak a várostanács határozata alapján léphettek szolgálatba.

A várostanács rendelkezett a helyi baromfiteleppel is, ellenőrizte az ott folyó munkát.

Igénybe vették Kokron József tulajdonát képező, mintegy 80 m²-i épület és fűrészelt faanyagot a bombakárosult házak helyreállításához.

November 16-tól az elhagyott ház, föld és üzem a várostanács kezelésébe került és kiadták részesművelésbe. A volt tulajdonosok visszahelyezési kérelmét a várostanács egyenként bírálta el.

A helyzetet megnehezítette, hogy kevés volt a ló, ezért az orosz parancsnokhoz fordultak, ne vigyék ki a lovakat a városból. /29/

A terményt be kellett takarítani, ezért " dűlőbiztosok utján közlik, hogyan kell betakarítani a kukoricát. "/30/

November 6-án üzemelni kezdett a városi vágóhid.

A várostanács elrendelte, hogy lóra nem adható ki vágási engedély, a gépeket karban kell tartani és a bombakárt szenvedett lakosoknak ingyen anyagot kell biztosítani.

Nyugdíjügyekkel is foglalkoztak : " az állami nyugdíjasok nyugdíja folyósítható " /31/

A lakáskérelmeket elutasították, ez a polgári bíróság dolga. Megállapították a fa eladási árát. Kevés volt a munkás, ezért utasították a munkaügyi hivatalt :
" a munkabíró emberekről készíttessen katasztert!"/32/

A városban ebben az időszakban a közrend gyengült, sok bűncselekményt követtek el. Ezért úgy határoztak, hogy járásbíróságot kell felállítani, s ezért a polgármester a felelős.

Mivel az elhagyott házakról a munkásőrök készítettek ki-mutatást, azért ezeknek a házaknak a kapujára a követ-kező szövegű táblát tettek ki : " A munkásőrség védelme alatt " /33/

Munkaközvetítő hivatalt állítottak fel. A városban elterjedt a hír, felemelik a kenyér árát, ez nem történt meg, viszont őrlési engedményeket csak 1945. július 31-ig adtak ki, mert kevés volt a malmok tüzelőanyagkészlete. A várostanács határozata szerint " aki 1944. október 18-ig nem foglalta el munkahelyét, lemondott állásáról " /34/

Az adót nehezen tudták beszédni, ezért könnyíteni akartak az adófizetőkön.

" Ha az adófizetők hitelt érdemlően bizonyítják, hogy pénzzel nem tudnak fizetni, akkor buzával is eleget tehetnek kényszerkölcsönjegyzési kötelezettségüknek. A várostanács, a rendőrség, valamint a városi tisztviselők és alkalmazottak ellátatlan tagjai részére fej-adagjuknak megfelelő buzát fog kiutalni, és ennek ellenértékét készpénzben fogja levonni illetményükből " ./35/

Figyelmet fordítottak a magántulajdon védelmére, a lopott, vagy szerzett tárgyakat mindenki köteles volt visszaadni jogos tulajdonosának.

November 1-től 25 %-kal emelték a városi alkalmazottak és a kistisztviselők fizetését, akiknek a régi rezsim nem emelt.

November 11-én jelentős eseményre került sor : Kiss Pál polgármester és a három párt 2-2 képviselője elfogadta egyhangulag, hogy új várostanácsot kell alakítani, olyat, amely rugalmasan, gyorsan tudja intézni a szerteágazó, bonyolult feladatokat.

A városi tanács működése az átalakulás után

Megszületett a döntés, ki kell egészíteni a törvényhatósági bizottságot. Felszólították a Kisgazda-, a Szociáldemokrata- és a Kommunista Pártot, hogy küldjenek be 20-20 tagot az összehívandó közgyűlésre. Az új közgyűlés, mely 60 tagból állt, november 20-án tartotta első ülését.

" Fölöszlatta magát a régi törvényhatósági bizottság, és fölhatalmazta a polgármestert, hogy új közgyűlést hívjon össze, a demokratikus pártok képviselőiből . " címmel jelent meg a tudósítás. / 36/

" A városiak is érezték, hogy valami nagy dolog van készülőben, és olyan élénken találgatták az eshetőségeket, amely szokatlannak tetszett a vásárhelyi nyugalomhoz képest ." /37/

Kiss Pál polgármester mondott beszédet a törvényhatósági bizottság közgyűlésén.

A polgármester köszönetet mondott Takács Ferenc volt országgyűlési képviselőnek, aki nagyon sokat segített munkája elvégzésében. Az egyetlen napirendi pont az új várostanács megalakítása volt, a határozati javaslatot Pákozdy Ferenc ismertette.

"Hódmezővásárhely thj. város törvényhatósági bizottsága jóváhagyólag veszi tudomásul Kiss Pál polgármesternek azt az indézkedését, hogy az MKP-t képviselő Oláh Mihály titkár és Karácsonyi Ferenc törvényhatósági bizottsági tag, az SZDP-t képviselő Takács Ferenc, volt országgyűlési képviselő, és Pósztos Sándor törvényhatósági

bizottsági tag, továbbá FKGP-ot képviselő Karácsonyi Sándor és Csáki Máté törvényhatósági bizottsági tagok meghívásával 1944. október 23-án várostanácsot alakított. A törvényhatósági bizottság a várostanácsot tisztében megerősítette, eddigi határozatait jóváhagyja, a jövőre nézve pedig olyan hatáskörrel ruházza fel, amely a kisgyűlés hatáskörével azonos, de halaszthatatlanul sürgősség esetén egyéb ügyekkel is bővül, mégis azzal a megszorítással, hogy minden olyan ügyben, melyben a kisgyűlés hatáskörét túllépve határoz, köteles a várostanács törvényhatósági bizottságának jelentést tenni, és a törvényhatósági bizottság jóváhagyását kérni. " /38/

Ez volt az első olyan rendelkezés, amely megpróbálta a várostanács jogkörét körvonalazni.

A kisgyűlés három párt által küldött 60 tagból állt.

A polgármesteri előadóként működő városi főtisztviselők tanácskozási joggal, de szavazati jog nélkül kötelesek voltak megjelenni a törvényhatósági bizottság közgyűlésein. A törvényhatósági közgyűlés elnöke a polgármester, megbízatása arra az időre szólt, amíg helyre nem állt az ország alkotmányos élete, illetve, amíg a törvényhozás újra nem szabályozta a törvényhatósági önkormányzat szervezetét.

Mivel az országban még nem volt egységes irányító szerv, így szükség volt a város önkormányzati életének fönntartására, de olyan módozatok mellett, amelyek lehetővé tették a gyors ügyintézkést.

Az új közgyűlés megbízatása csak az átmenet idejére a törvényhozás összeüléskéig szólt.

A főispáni szék is üres volt, s a pártok képviselői november 9-én Takács Ferencet ajánlották főispánnak. Takács azt javasolta, várják meg a Kommunista Párt küldötteit, akik Szegeden vannak. Két nap múlva úgy határoztak, hogy a főispáni szék mindaddig betöltetlen marad, míg nem lesz központi kormány.

November 28-án várostanácsi közgyűlést tartottak, itt hangzottak el a politikai pártok elképzelései, ezek inkább politikai nézetek, mint a törvényhatóság működéséhez történő hozzászólások.

A Kommunista Párt javaslatát Oláh Mihály terjesztette elő, hangsúlyozva, hogy az MKP hódmezővásárhelyi szervezete első ízben jutott abba a helyzetbe, hogy a város közgyűlésén megjelenhetett.

A párt javasolta :

- 1./ A legmesszebbmenőbb támogatást kell nyújtani a Vörös Hadseregnek, amely kiűzi a magyar földről a német elnyomókat.
- 2./ A hazaárulókat, háborús bűnösöket le kell tartóztatni és átadni az erre a célra létesített bíróságnak, vagyonukat el kell kobozni.
- 3./ Meg kell valósítani az általános, titkos, községenkénti , arányos, a nőkre is kiterjedő választójogot a parlamenti és önkormányzati választásoknál.
- 4./ Biztosítani kell a sajtó,- a gyülekezési,- egyesülési,- valamint a teljes vallásszabadságot.
- 5./ A program nagyon lényeges pontja, hogy széleskörű földreformot akarnak, a földigénylők közreműködésével és a legrövidebb időn belül " a mezőgazdasági munkások és cselédek, a törpe és kisbirtokosok, a magyar nép e legszegényebb, de legszámosabb rétegének felemelésével, a magyar demokrácia alapjainak megszilárdítására ". /39/

"Életképes kisgazdaságokról"beszélt a képviselő, tehát földosztásra,és nem szövetkezetek alapítására gondoltak.

A földreform céljaira elsősorban a hazaárulók, a háborus bűnösök és a német hadseregben szolgáltak birtokait szándékoztak igénybe venni, minden felszereléssel együtt. Hogy hány holdat lehetne osztani, arról nem esett szó.

- Olyan árakat : állat - és terményárakat kell biztosítani, melyek jövedelmezővé teszik a mezőgazdasági termelést és előmozdítják a kisbirtokosok gazdasági megerősödését - javasolta a párt képviselője.

Ezek érintették a dolgozó parasztságot és a népgazdaság egyik ágát : a mezőgazdaságot, mely az ország jövedelmének döntő többségét jelentette.

A társadalom másik alapvető osztályának, a munkásságnak, évtizedes szociálpolitikai követelésének megvalósítása és helyzetének megjavítása nagyon fontos kérdés volt. A kommunista elképzelés szerint " törvényesen biztosítani kell a 8 órás munkanapot, az évenkénti fizetett szabadságot, a gyermekmunka messzemenő védelmét, a kollektív szerződéseket". /40/

Biztosítani kell az államháztartás egyensúlyát és az értéktálló pengőt. Az állami adópolitikának, a jövedelmek progresszív megadóztatása és az adómentes létminimum elvét kell követni. Végül összefoglalást hirdettek.

" Az MKP az összes demokratikus pártokkal és csoportokkal a legteljesebb együttműködésben kívánja megvalósítani a demokratikus Magyarország felépítését és a jövő alapjainak lerakását Hódmezővásárhelyen ". /41/

A Kommunista Párt programja gondosan kidolgozott, nagyon fontos kérdéseket érintő és letképes javaslatokat tartalmazó terv volt. Külön érdeme, hogy hangoztatta a demokratikus összefogás szükségességét, hamarabb, mint ahogy létrejött a Függetlenségi Front. A program hallgatott arról, hogyan képzei el a jövő Magyarország államformáját.

A SZDP programja távolabbi és közelebbi feladatokat tűzött ki célul, sokkal részletesebben kidolgozva a tennivalókat, mint a KP tette. Takács Ferenc volt a program ismertetője :

" Városunk helyi dőlgaí annyíra belevágnak az országos politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális kérdésekre, hogy akarva, nem akarva országos vonatkozású kérdéseket is kell érintenünk."

A szocialista gazdasági rendszert - említi Takács - az alapok lerakását el kell kezdeni. Hangsúlyozza, hogy a párt és így követeléseí a " legteljesebb demokrácia alapján" állnak.

Követeléseik : - választási jog széleskörű kiterjesztése, véleménynyilvánítási szabadság, agitáció, sajtószabadság, egyesülési szabadság és gyűlekezési szabadság biztosítása. / A KP-nál szerepelt a vallásszabadság követelése is, - ez nagyon lényeges a tömeg megnyerése szempontjából./

Kulturális téren ingyenes népoktatást, / a felsőbb iskolákban is a tehetséges tanulóknak / és felnőtt népoktatást javasoltak, valamint azt, hogy nagy gondot kell fordítani a mezőgazdasági szakoktatásra.

A szociális követelés így hangzott : Biztosítsanak tiszta, egészséges munkahelyeket és tegyék szabaddá a gyógyászati lehetőségeket / ingyenes orvosi ellátás/. Szülőotthonokat, bölcsődéket, napköziket kell létesíteni ; - a párt nagyon fontos teendőnek tartotta az anya- és gyermekvédelmet. Nagyon lényeges dolog, hogy az SZDP programjában szerepelt az államosítás:" A közhasznú üzemek, erdők, vízierők, bányák állami tulajdonba vétele a követelésük "./42/

Takács Ferenc előterjesztette pártjának azt a javaslatát, hogy a munkásoknak legyen beleszólási joguk az üzemek vezetésébe. / Ezt a szerepet töltötték be az üzemi bizottságok/.

A kisiparosság részére szövetkezeteket kívántak, melyek az áru közös feldolgozását, értékesítését, illetve az anyag beszerzését végeznék.

Egyszerű és igazságos adózást akart a párt ; - ezenkívül a nemzeti jövedelemnek emelését, és annak egyenletes elosztását.

A Szociáldemokrata Párt 1930-ban kidolgozott egy agrárprogramot, s ma is ezt vallják ", az önálló kisbirtokok létesítését, gazdasági kisüzemek támogatását és a földművesek önkéntes szövetségének elősegítését." Itt a leg-sürgősebb feladat a nagybirtok-rendszer felszámolása, a mezőgazdasági életszínvonal emelése, valamint a munkabérek, termény és állatárak rendezése.

További cél : Termelő és értékesítő szövetkezetek révén közvetlen kapcsolat létesítése a mezőgazdaság és a fogyasztók között. Mezőgazdasági iparokat kell létesíteni. Minden ilyen vállalat az érdekelt munkások és a mezőgazdasági népesség tulajdona legyen. Szükség van a gépesítés fejlesztésére. Jó utakat kell építeni, az állattenyésztést fejleszteni, öntözéses kertgazdálkodást és gyümölcs termesztést folytatni.

A földadó kataszteri rendszere elavult, az SZDP javasolta, hogy igazítsák ki, mert ez így igazságtalan és " főleg a kisembereket sújtja ". /43/

Takács kiemelte a városfejlesztés fontosságát, / lakóházak építése, vízellátás /, valamint azt, hogy a nőknek helyet kell adni a politikai vezetésben.

Az SZDP is hangsúlyozta a demokratikus együttműködés fontosságát " Munkástól kezdve minden társadalmi réteggel együtt kívánunk dolgozni, az értelmiségnek a fasiszta mákonytól meg nem fertőzött részével is ". /44/

Szövetségi politikájuk jobb, mint az MKP helyi szervezetéé, mert azok nem említették sem a kisiparosokat, - akik pedig a városban jelentős számban vannak, - sem az értelmiséget, amelynek társadalmi tudatformáló szerepe nagyon jelentős

minden időben.

A Független Kisgazdapárt javaslata sokkal rövidebb volt. Karácsonyi Sándor az előterjesztő. Régi programjuk nincs. Hangsúlyozta, hogy szükség van a kisgazdák független politikai szervezésére és szervezkedésére.

A mezőgazdaságot érintő kérdésekben a párt egyetértett az előterjesztett programokkal.

Nagy gondot jelentett a tanyai gyerekek iskolába járatása télen, ezért csatlakoztak az SZDP-nek azon javaslatához, hogy jó utakra van szükség.

Ők is helyeselték a demokratikus összefogás gondolatát. A városi közgyűlés megerősítette állásában Kiss Pál polgármestert.

Vörös János vezérkari főnök felhívta az ország lakosságát, csatlakozzanak az orosz haderőkhöz. A törvényhatóság egyhangulag csatlakozott a felhíváshoz.

A várostanács kibővítését itt néhányan még vitatták.

"Bőségesen elég a hatos keret, sőt nem vinne jóra, ha tágítanánk rajta, ellassuúdnék, nehezkesebbé válnék az ügyintézés". /Szőke Imre hozzászólása 45/.

Ennek ellenére határozat született a várostanács megerősítéséről : "A várostanács, illetve egyes tagjainak megbízatása ugyan arra az időre szól, mint a törvényhatósági bizottságé, tehát amíg törvényhozás nem szabályozza a törvényhatósági önkormányzat új rendjét és szervezetét". /46/

Pákozdy Ferenc előadó javasolta az igazságszolgáltatás mielőbbi megindítását. Az orosz parancsnok nem kívánt ebbe beleavatkozni.

Az előadó kérte, hogy ideiglenes jelleggel nevezzék ki a bizottság tagjait és kezdjenek működni: a járásbiróság és az ügyészi megbízott.

Végül a következő határozatot hozták :

A város törvényhatósági bizottsága utasítja Kiss Pált, hogy az igazságszolgáltatás megindítása iránt saját hatáskörében intézkedjék, s evégből felhatalmazza a város polgármesterét, hogy a hódmezővásárhelyi királyi járás-bírósághoz járásbirót és ügyészi megbizottat nevezzen ki. A törvényhatósági bizottság ezt a megbízást, ezt a felhatalmazást átruházott hatáskörben adta. /47/

A megszállás után nem maradt bíró Vásárhelyen. Szegedről kértek, de nem kaptak. A Vörös Hadsereg helyi parancsnoka nem akart bírát kinevezni, ezt a jogot átadta Kiss Pálnak. A kinevezendő bíró Magyarország érvényben lévő jogszabályai szerint gyakorolja tennivalóit.

A bíró kinevezéséért a törvényhatósági bizottság volt a felelős. Megszületett egy olyan határozat is, mely a törvényhatóság életét szabályozó törvényes jogszabályok alkalmazásáról szólt.

" A város a maga önkormányzati életét teljes egészében az ország alkotmányos törvényei és hagyományos jószokásai szerint akarja élni : - biztosítja evégből a törvényhatósági bizottság, a várostanácsot, hogy szakemberek bevonásával állapítsa meg; mit lehet és kell a jelenlegi viszonyok között alkalmazni a törvényes jogszabályokból. /48/

Az élet megindításáért folytatott küzdelemnek rendkívül fontos területe volt a demokratikus államhatalom és közigazgatás megszervezése. Sürgette ezt egyrészt a fasiszmus elleni eredményesebb harc, de az újjáépülő demokratikus Magyarország nemzetközi érdeke is. Ez utóbbi vonatkozásában sem volt közömbös, hogy milyen gyorsan szerveződik meg az új államhatalom. Szinte a semmiből kellett ezt a munkát megkezdeni. 1944. őszére, az addigi fasiszta államhatalom szétesett, felbomlott. A helyi közigazgatási szervek

részen a központi államigazgatás felbomlása miatt, részben pedig a tisztviselők jelentős részének elmenekülése miatt szintén felbomlottak.

A községek, városok felszabadulása után az első teendők egyike a demokratikus közigazgatás megszervezése volt. A demokratikus állami élet kiépítése nem nélkülözhetette a dolgozók forradalmi öntevékenységet. Csak ez tette lehetővé, hogy a felszabadított területeken néhány nap alatt újjászerveződtek az önkormányzati testületek, a közigazgatási szervezetek./49/

A Függetlenségi Front megalakulása

Hazánkban a felszabadult területeken azonnal működésbe léptek az addig visszaszorított demokratikus erők. December elején a Polgári Demokrata Párt, a Független Kisgazdapárt, a Magyar Kommunista Párt, Nemzeti Parasztpárt és a Szabad Szakszervezetek képviselői Szegeden elfogadták a Kommunista Pártnak az ország újjáépítésére vonatkozó programjavaslatát. A program megvalósítása érdekében létrehozták a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontot. A demokratikus pártok és a szakszervezetek képviselői megalakították MNFF szegedi bizottságát, elnöke : Balogh István / FKGP, titkára Gombkötő Péter /MKP/ lett.

December 5-én a hódmezővásárhelyi MKP átírt a MKP Központi Bizottságához Szegedre, " Mint a Párt Szervezeti Szabályzata előírja Hódmezővásárhelyen is megalakítottuk a MNFF-et. Kivánalmak merültek fel a pártok részéről, hogy az eddig a / helyi / KP tulajdonát képező " Vásárhely Népe " c. napilap szórólistól-börzstől a MNFF tulajdonát képezze. Természetesen mi a legnagyobb ragaszkodásunkat tanúsítjuk a lap irányában, hogy az továbbra is a mi tulajdonunkban maradjon. Kérem az elvtársakat, sziveskedjenek bennünket a lapra vonatkozóan tájékoztatni, hogy milyen eljárást tanúsítsunk a fent említett pártokkal szemben. Oláh Mihály titkár . " /50/

Ha a kommunisták nem azt látták volna ebben, hogy az SZDP és FKgP el akarja venni a napilapjukat, akkor a "Vásárhely Népe" a népfrontlapja szerepét tölthette volna be.

Nem így történt.

Az 1945-ös évben megjelent az Alföldi Ujság, az SZDP lapja, és a Kisgazdapárt is külön lapot indított.

Az említett átirat 1944. december 5-i dátummal van ellátva és itt az MKP helyi titkára már úgy beszél a MNFF-ről, mint megalakult szervezetről. Lehet, hogy a három párt már ekkor megegyezett ebben a kérdésben, a Front létrejöttének nyilvánossághozása azonban csak néhány nappal később történt meg.

"Vasárnap /10-én/ délelőtt fél tízkor a Fekete Sasban nagygyűlést tartottak a helyben működő pártok. Ezen a gyűlésen alakul meg a pártok egyesüléséből a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front. A pártok ismertetik az egyesülés célkitűzéseit." /51/

Az iparegylet ugyanerre a napra hirdette egy gyűlését, melyen Oláh Mihály és Karácsonyi Ferenc ismerteti a Kommunista Párt programját, ez azonban a MNFF alakuló gyűlése miatt egy héttel eltolódott.

Az ünnepélyes kezdés után Takács Ferenc az előkészítő bizottság nevében üdvözölte a megjelenteket, akik nemcsak a nagytermet, hanem a páholyokat és a folyosót is megtöltötték. Elnökké Márton Árpád református lelkészt választották, a jegyző Vad János volt.

A-gyűlést a kommunisták kezdeményezték. Az elnök azzal a gondolattal nyitotta meg az ülést, hogy az egység, a szereteten alapuló összefogás vezetheti ki a népet a bajból. Mindenképpen helyes a megállapítás, bár Márton Árpád az egyház nyelvén fogalmazta meg a demokratikus összefogás jelentőségét.

A Független Kisgazdapárt nevében Karácsonyi Sándor beszélt.

Az újvilág felépítésében mindenkinek ki kell vennie a részét. Népi politikát követelnek, de olyat, amely a magyar tömegeknek az érdekét szolgálja. Javaslatuk így hangzott :

A közoktatást le kell egyszerűsíteni és a közigazgatást ki kell vinni a tanyára.

A katasztrofevédelmet igazságszerűen tartották, el kell osztani a nagybirtokot úgy, hogy mindenkinek életképes kis birtoka legyen. Meg kell reformálni a közteherviselést.

/Nem veszik figyelembe a valóságot, itt sok család van, aki földnélküli és ha kapna is földet, nem tudna megélni, hisz eszközei nincsenek. Az mindenestre pozitívum, hogy felvetik a földosztás gondolatát./

A szociáldemokraták szónoka Takács Ferenc, szintén az együttműködés szükségességét és az újjáépítés nehézségét hangsúlyozta.

A kommunista Karácsonyi Ferenc beszédében kifejtette, hogy miben áll a hitlerista és a kommunista felfogás különbsége a kapitalizmussal szemben. A hitleristák megtartani akarják a kapitalizmust, a kommunisták pedig megdönteni. A MNPF programjában a kommunisták harcait látják igazolva. A párt állásfoglalása az agrárkérdésben :
" A föld azé legyen, aki megmunkálja !"

" Mi kommunisták olyan állapotot akarunk, hogy a lakosság 90 %-a jól érezze magát. Ha lesz 10 %, akinek vizskét, azt mi majd megvakarjuk. Örült disznóknak nevezi azokat, akik még mindig nyilaskereszteket rajzolgatnak. A népnek kell a kezébe venni a sorsát !"

A párt jószomszédi viszonyt akar megteremtteni a környező államokkal, segíteni akar a Vörös Hadseregnek a közmunkák elvégzésénél. " A Front biztosíték a békére . "

Diószegi Ferenc bejelentette, hogy a Szabad Szakszervezetek is csatlakoznak a Fronthoz, mert a szociális felemelkedést csak az egységtől várják.

A programtervezetet a három párt aláírta.

A tervezet második része a földreform szükségességét hangsúlyozza és azt is, hogy a Jurósek tervet el kell törölni.

A harmadik fejezet fő célkitűzéseként az államosítást jelölik meg, amellet azonban, helyesen, támogatni kívánják a kisipart és a kiskereskedelmet is.

A pénz romlik, értékálló pengát kell biztosítani !

A munkásságot érintő követeléseket a negyedik fejezet tartalmazza. A 8 órás munkanap, munkásbiztosítás, tanoncok védelme, munkaalkalom teremtése és a sztrájkjog biztosítása szerepel a programban.

Végül a demokratikus külpolitika jelentőségéről szóltak és arról, hogy jó kapcsolatot kell kiépíteni az USA-val, Angliával és a Szovjetunióval.

A MNFF ideiglenes kormányának nyilvánította magát, és a nemzetgyűlés összehívását tervezte. Takács Ferenc és Karácsonyi Ferenc felsőbb utasításra december 13-án Debrecenbe utaztak politikai tárgyu megbeszélés végett. A megbeszélésen Oláh Mihály is résztvett.

December 18-án rendkívüli közgyűlést tartottak, melynek témája : képviselő választás az ideiglenes Nemzetgyűlésbe. A megválasztott képviselők megválasztása az Ideiglenes Nemzetgyűlés feloszlásáig szól. A képviselői megbízatást a törvényhatósági bizottság - panasz esetén - visszavonhatja. Ilyen panasz lehet nemzetellenesség. " Mi a nemzetgyűléstől kormányt, a kormánytól rendet, a rendtől alkotmányt, az lakotmánytól szabadságot várunk, és ezért minden erőnkkel részt akarunk venni a nemzetgyűlés munkájából". /52/

Eddig az országban zűrzavar uralkodott, de most a kormány megalakulásával megvolt a remény arra, hogy a törvényhatósági önkormányzatok szervezetének és életének általános rendezése a legrövidebb időn belül megtörténik. Nem volt arra többé szükség, hogy a törvényhatósági bizottság elébe vágjon a kérdés országos megoldásának, maga intézkedjék, sőt az adott viszonyok közepette túllépne törvényes hatáskörét egy ilyen intézkedéssel /53/

December 19-én diáközgyűlést tartottak a Városházán és képviselőket választottak a Nemzetgyűlésbe. "Tizenhat mandátumot kapott városunk azért, mert a város népe Bercsényi idején, Kossuth szabadságharcában, de az újabb népi harcok idején: Szántó Kovácsék idejében is előljárt példát mutatón " .

A tizenhat képviselő :

Buza Ferenc, Diószegi Ferenc, Juhász Pál, Karácsonyi Ferenc, Kiss Pál, Karácsonyi Sándor, Kovács Mihály, Márton Árpád, Nagy Imre, Oláh Mihály, Papp Lajos, Posztós Sándor, Takács Ferenc, Tárkány Szücs Ferenc, Vad János, Vörös János , /Vörös János és Nagy Imre megbízása csak ideiglenes, mivel nem voltak vásárhelyiek /.
Ekkor elhangzott egy javaslat, hogy kérjenek egy miniszteri tárcát, Takács Ferenc részére, de ez még csak javaslat maradt . /54/

December 20-án Katona Ferenc átadta a megbízó leveleket és még aznap elutazott Debrecenbe. Az új magyar kormányban három vásárhelyi küldött kapott tárcát : Vörös János honvédelmi, Nagy Imre földművelésügyi és Takács Ferenc iparügyi miniszter lett.

Négy nap múlva a város polgármestere törvényadta jogánál fogva feloszlatta a régi törvényhatósági bizottságot, és helyükre új bizottsági tagokat hívott be a közgyűlésbe, akik nem hivatalból kirendeltek, hanem a lakosság képviselői. A három párt 20-20 személlyel képviseltette magát.

A Független Kisgazdapárt képviselői :

1. Asztalos Imre	11. Kérdő Ferenc
2. Baltarics Pál	12. Kruzslicz Flórián
3. Bodrogi Dezső	13. Meszlényi Sándor
4. Csáki Imre	14. Négyesi Lajos
5. Dobsa Bálint	15. Tárkány Szücs Ferenc
6. Dékány József	16. Takács Sándor
7. Elek Áron	17. Turóczki István
8. Fejes István	18. R. Balogh Sándor
9. Gombos Gábor	19. Varga Sándor
10. Karácsonyi Sándor	20. Zsoldos Sámuel

A Szociáldemokrata Párt képviselői :

1. Benke Imre	11. Nagy Ernő
2. Berta Mihály	12. Moldvay Sándor
3. Faragó Zoltán	13. Posztós Jusztina
4. Freiler József	14. Papp Lajos
5. Dr. Heller István	15. Simon Sándor
6. Hódi Lajos	16. Szathmári Pál
7. Gulyás Sándor	17. Szőke Imre
8. Kurucz János	18. Takács Ferenc
9. Tóth Sándor	19. Posztós Sándor
10. Zgombory István	20. Kiss János

A Kommunista Párt képviselői :

1. Benyhe János	11. Kovács Mihály
2. Borsi János	12. Karácsonyi Ferenc
3. Buzs Ferenc	13. Kovács Imre
4. Diószegi Ferenc	14. Kurucz István
5. Fári József	15. Oláh István
6. Halász Andor	16. Oláh Mihály
7. Hódi Mihály	17. Mohos Sándor
8. Hódi Sándor	18. Pótári Mihály
9. Kiss Lajos	19. Vad János
10. Kőszó Imre	20. Varga Imre

A Szociáldemokrata Párt vezetősége kiáltványt intézett a város lakosságához. A kiáltvány 11 pontban foglalta össze a párt programját. Első helyen szerepelt a Vörös Hadsereg támogatása, összefogva a demokratikus pártokkal. Felismerték a szövetségi politika jelentőségét.

2. Választójogot minden 21 éves állampolgárnak !
3. A parlamenti választásokat új törvény és rendes választói névjegyzék alapján azonnal meg kell tartani. A demokratikus pártoknak egyenlő feltételeket kell biztosítani a szervezkedés, gyülekezés, együlés terén.
4. Töröljék el : a gyülekezést, - szabadköltözést - és a sajtószabadságot korlátozó rendeleteket.
5. Vonják felelősségre törvényes uton a háborús bűnbákokat !
6. Legyen ingyenes népoktatás a felsőbb iskolákban is !
7. A párt programja alapján széleskörű földreformot kell végrehajtani. Olyan életkörülményeket kell biztosítani a földműveseknek, mint más társadalmi rétegeknek.

Demokratikusan át kell alakítani a földmunkások összes érdekvédelmi szervezetét.

- 8.A párt támogatja a Szabad Szakszervezetek törekvéseit, mivel a szervezetet ők hozták létre.
9. Segítik a kisiparosság érdekvédelmi szervezkedéseit, az ipartestületeket és iparkamarákat.
10. Minden dolgozó ember részére betegség, öregség és rokkantság esetén biztosítás kell és ebbe a földmunkásokat is be kell vonni.
/ Ez nagyon pozitív törekvés, mert a földmunkásoknak, ilyen szempontból nagyon mostoha volt a helyzetük./
11. Az adózási rendszer egyszerűsítését javasolják, fokozatosan adórendszer bevezetését, és azt, hogy akinek csak a létminimuma biztosított, ne fizessen adót.

A kiáltványt a párt vezetősége írta alá /55/.

Az új iparügyi miniszter Takács Ferenc legsürgősebb feladatának tartotta, hogy tájékozódjon a jelentősebb ipari gócpontokon a gyárak és üzemek helyzetéről.

Elsősorban a harcoló katonáknak kellett felszerelés, de a békés termelésre is át kellett térni. A miniszter számított a szabad szakszervezetekre, az ipari munkásságra és az önálló iparosokra. Felhívta a figyelmet egy fontos feladatra: ki kell építeni az ország mezőgazdasági iparát.

A helyi ujság ismertette Takács Ferenc életútját :

/Takács Ferenc 1893-ban született Hódmezővásárhelyen földművelő szülők gyermekeként. Kőműves mesterséget tanult. 1910-ben belépett az építőmunkások szakszervezetébe és a Szociáldemokrata Pártba. Az I. világháború után, mint önálló iparos működött. 1935-ben országgyűlési képviselőnek választották a munkások./ /57/

A debreceni nemzetgyűlés első napján Takács Ferenc elmondotta, hogy a MNFF szellemében összefognak a többi párttal. Erős munkásvédelemre van szükség - mondotta és szervezkedési szabadságot, valamint az esküdtszéki biráskodás visszaállítását követelte . /58/

Jelentős állomás volt a közigazgatás, a demokratikus állami élet megszervezésének a nemzeti bizottságok hálózatának kiépülése. Az ország első nemzeti bizottsága Szegeden alakult meg 1944. december 3-án. Ezt követően a Függetlenségi Front helyi szerveiként a megye és az ország felszabadi - tott területein sorra megalakultak a nemzeti bizottságok. Tevékenységi területük kezdettől rendkívül széles volt, az élet majd minden területét átfogták. Első üléseiken általában az addig öntevékenyen kialakított közigazgatási testületek átszervezési kérdéseivel, az irányítás szervezettebbé tételével foglalkoztak. Koalíciós alapon szerveződtek meg. A forradalmi népmozgalom történelmileg szükségyszerűen bontakozott ki, kezdetben spontaneitás, később tudatosság jellemezte, "Cselekedni ki hogyan tud, nem várva központi utasításra " ez volt az alapja.

A Nemzeti Bizottság tevékenysége

" Az egész országban demokratikus népmozgalom tört fel elemi erővel, hogy éljen az ország és megenyhüljön a legkiáltóbb társadalmi igazságtalanság : földet kapjon a paraszt, s legyen mivel megművelnie ;

S ahogy erősödött az országban a demokrácia, úgy szorult vissza a reakció. Az egész tisztulási folyamatot mindaddig, míg a kormány Budapestre nem költözött - a nemzeti bizottságok irányították.

1945. második felében és 1946-ban is a reakció elleni harc élvonalában haladtak, majd szerepük fokozatosan elhalt./60/

A nemzeti bizottság tulajdonképpen a törvényhatóság szerepét volt hivatva betölteni. A népi önkormányzat egyik formája, s az új, és járatlan volt, mert eddig nem alakulhatott ki az országban népi önkormányzat.

A független Magyarország létének alapfeltétele a nép cselekvő résztvállalása az építés munkájában. Így indulhatott meg az élet a felszabadult országrészen, így kezdhették meg a demokratikus pártok a munkájukat, így jöhetett létre a Nemzeti Függetlenségi Front, ültetett össze a nemzetgyűlés, alakulhatott Ideiglenes Nemzeti Kormány.

A magyar közigazgatás régi szervezete nem volt olyan hagyomány, amit teljes egészében folytatni lehetne. A vármegyei és városi közigazgatási szervezete tarthatatlan volt. Így az országban, amikor a községek és városok között még nincs forgalom, elszigetelve egymástól küzdöttek a nehézségekkel, - óriási jelentősége volt a helyi kezdeményezésnek.

- A nép saját demokratikus szervezeteinek keresztül érvényesítette igényeit és akaratát.

A nemzeti bizottságok feladata volt megteremteni a helyi önkormányzat népképviselői szerveit. Biztosították a városi és községi igazgatás demokratikus irányát, a népbíróságok útján, gondoskodtak a megindult népi fejlődés védelméről, a demokrácia ellenségei, a fasizmus maradványai ellen. A helyi népi önkormányzatok kezdeményezéseit össze kellett hangolni az államszervezet kezdeményezéseivel.

Hódmezővásárhelyen 1944. december 31-én tartotta a helybeli Nemzeti Bizottság tájékoztató nagygyűlését, melynek legfőbb pozitívuma volt : kimondták, támogatni kell a kormányt munkájában.

Városunkban is az volt a cél, hogy a pártok együttműködjenek a Nemzeti Bizottságban. Ez azonban nem volt zavartalan, volt néhány személy, akinek ki kellett maradni a bizottságból, mert nem igazolták magukat.

Márton Árpád azért mondott le, mert nem képviselhette a Kisgazdapártot /ugyanis nem volt tag/. Igaz megszavazták a teljes bizalmat Márton Árpád iránt, mert egyébként a Kisgazdapárt nem lett volna képviselve. Felvetődik a kérdés, vajon nem azért küldték-e pártonkívüli képviselőt, mert nem akartak résztvenni a NB munkájában ?!

Áprilisban az NB hatáskörét igyekeztek tisztázni. Ugy állapodtak meg, hogy " az NB hatáskörébe tartozik, hogy minden politikai dolgot felülvizsgáljon és mint legfőbb politikai fórum Hódmezővásárhelyen, ha lát akármit, ami a mai irányzatnak árt, ott kötelessége közbelépni. /61/

A polgármesterrel összeütközésbe kerültek, mert két személyt nem bocsájtott el állásából, csak fegyelmi elé állította. " Ha a polgármester nem hajlandó az utasításokat tudomásul venni, akkor kénytelen az NB feloszlalni magát és ezért a polgármester a felelős ." /62/

Felvettek egy új tagot a Kisgazdapártból. A NPP méltatlannak tartotta, hogy nem hívták be, sem a pártközi értekezletre, sem a városi tanácsba, de még az NB-ba sem. Ugy vélik jogos, hogy egyik polgármester-helyettesi tisztségre az ő jelöltjüket válasszák meg. A Kommunista Párt állított egy jelöltet, s egyet a Kisgazdapárt, de az utóbbit egy régi nyilatkozata miatt nem fogadták el. Az új jelölt is a Kisgazdapárt tagja, így az NPP kérését nem teljesítették. Ez helytelen döntés volt, mert hátráltattal az együttműködést, - vád is éri a Parasztpártot, - kocsrát nyitottak a párthelyiségben.

Ezt a NB elnöke, Márton Árpád megtiltotta, bár hangsúlyozza, hogy az NB politikai fórum és nem foglalkozhat lakásügyekkel.

Igyekezett kapcsolatot keresni a szomszédos városokban működő NB-kal, átírtak Szentesre és Makóra, hogy a letartóztatott személyek ellen állítsanak fel népbíróságot. /62/

A város törvényhatósága június végén ujjaalakult. A gyűlésen először jelent meg a Parasztpárt. A polgármester helyettese értékelte az eddigi munkájuk eredményeit. Több, mint ötezer kataszteri hold területet osztottak szét, és orosz segítséggel meg is művelték. A bombázott épületeket és parfürdőt rendbe hozták, 900 fővárosi gyereket gondoztak. Gyáni Imre 20 bizottsági tag behívását kérte a Nemzeti Parasztpártból, azonban merev politikai hívei ezt visszautasították. Pedig ez lenne inkább a partner, mint a Kisgazdapárt, ahol sok a reakció és sokszor akadályozzák az együttműködést. A bizottságnak nehéz volt a feladata, ez több okkal magyarázható. Egyik ilyen ok, hogy a pártok együttműködése nem volt zavartalan. /Több alkalommal vádolják egymást, rágalmazásért, a Kisgazdapárt képviselője késve érkezik a megbeszélésre, majd decemberben meg sem jelenik, az elnök ezt politikai szabotáznak minősíti. A Kommunista Párt tagjai között van olyan, aki túlságosan baloldali magatartást tanúsít./

A harmadik ilyen ok, hogy a legkülönbözőbb egymástól távol eső dolgokkal kellett foglalkoznia : iparral, földműveléssel, államosítással, igazoltatásokkal, álláskérelmekkel, szabadonbocsájtással, a tanköteles gyerekek ügyével, a beszoigáltatások megszervezésével és ellenőrzésével, sportegyesületek létesítésével.

Augusztusban felvetődött a kérdés, - mely kezdettől fogva aktuális volt - tisztázni kellene az NB-ok feladatkörét, mert nagyfokú tájékozatlanság uralkodik, és ez hátráltatja a bizottságok működését. A bizonytalanságból két veszedelem adódik : az, hogy hatáskörének túlbővítésével mellékkormány szerepét játssza, a másik pedig, hogy ha szűkül a hatáskör, könnyen " Söhivatal " szerepet tölt be. Az Országos Nemzeti Bizottság alakuló ülése így foglalt állást :

" A Nemzeti Bizottságok feladatai volna a kezdeményezés, az ellenőrzés, általában a felügyelet és egyelőre a feladatok ellátása nem mellőzhető. A választások előtt a demokrati - kus pártok együttműködését tudja biztosítani a NB. Így a választások nem fajulnak el, hanem példás rendben történnek." /64/

Szükség volt tehát továbbra is a Nemzeti Bizottságra. A választások lebonyolítása után december 11-én fennállásának 1 éves évfordulóját ünnepelte a vásárhelyi NB. A tagok visszatekintve az egy év munkájára így összegezték:

" Az NB megalakulásakor, úgy a helyi társadalom, mint a politikai pártok a teljes megértés és béke jegyében éltek. Azóta úgy a politikai, mint a gazdasági téren, a helyzet csak rosszabbodott és még nagyobb szükség volna ma a megértés és együttműködés útjait járni. Szomorúan kell azonban megállapítani, hogy úgy a helyi társadalom, mint a Függetlenségi Frontba tömörült pártok között a megértés csökkent, vagy hiányzik. "

E téren éppen az NB-re várt feladat, hogy a fenyegető veszedelmet elhárítsa és biztosítsa az együttműködést a második évben is ". / 65/

Pártok újjászerveződése 1944-45-ben

Szociáldemokrata Párt

" Országosan az SZDP újjászerveződését három szakaszra oszthatjuk: "

Az első szakasz 1944. szeptember végétől a decemberi Országos Pártvezetőség megalakulásáig, december 31-ig tart, s nagyfoku öntevékenység jellemzi.

A második szakasz / 1944. december végétől Budapest felszabadulásáig/, a szervezeti és politikai egyesítés folyamata.

A harmadik szakaszban a mőgalom országossá válik. /A Viharsarokban átmenetileg és rövid ideig, sajátos politikai viszonyok uralkodtak/. Bekpacslódnak az újjáépítésbe, - így Hódmezővásárhely is. Az október-november folyamán alakult üzemi tanácsokban és szakszervezeti vezetőségekben mindenütt ott voltak a szociáldemokrata párti munkások is. Takács Ferenc a kommunistákkal együtt jelen volt a szovjet városparancsnoknál lefolyt megbeszélésen, részt vállalt a városi tanács létrehozásában, és munkájában. A gyorsan pergő eseményekben nehéz eligazodni, nem tudják milyen politikai, társadalmi változás következik be, mi lesz az SZDP feladata. Ezért mozdulatlan a párt újjászerveződése először a Viharsarokban. Felvetődött, - esetleg nem lesz-e szükség két munkáspártra, - nem lesz-e az SZDP-nek létjogosultsága a szociáldemokrata vezetők kezdik szervezni a Kommunista Pártot, vagy ahhoz csatlakoznak? A Szociáldemokrata Pártban kevesen maradtak. Takács sem kezdte el azonnal a szervezést, pedig a politikai életben résztvett. Elsimult a kommunista-szociáldemokrata ellentét, nem csábították át a vezetőköt, s így 1944. december 12-én megválasztott Nemzetgyűlési Előkészítő Bizottság tagjaként Takács Ferenc is aktív pártszervező munkához kezdett. Az első időben a régi hagyományokhoz igazodtak. A koalíciós kormányzás megnövelte a párt tekintélyét. Takács is Debrecenbe került. 1944. december 21-én volt az SZDP első országos értekezlete. A Végrehajtó Bizottság tagja lett Takács is. Nagy befolyásra tett szert, nagy tekintélye volt. Városépítési programját folytatásokban közölte "Vásárhely Népe". /66/

A konkrét szervező munka 1945. januárjában kezdődött meg városunkban. A párt vezetősége felhívta a régi tagokat, hogy tagságuk igazolása végett jelentkezzenek a párt irodájában. Erre azért volt szükség, mert a rendőrség elkobozta 1944 márciusában az iratokat, és nem ismerték a tagok névjegyzékét. /67/

Január 28-án Ady-émlékünnepélyt rendezett a párt, melyen Takács Ferenc iparügyi miniszter és Pákozdy Ferenc író mondott beszédet.

Takács vette kezébe a szervezést, s felhívta a párt iparos tagjait, hogy fontos megbeszélésen jelenjenek meg. /68/

Megkezdődtek a " szervező gyűlések", "Szervező Bizottságot" alakítottak. Nemcsak a városban, hanem a külterületen is tartottak gyűléseket.

Az első ilyen gyűlést a Damjanich utcában, illetve Felsőkopáncson tartották.

A Szervező Bizottság meg akarta szervezni a párt ifjúsági csoportját is. Február 11-én és március 9-én az ifjúsági csoport rendezett gyűlést.

Az SZDP március 4-én rendezett gyűlésén Takács Ferenc ismertette a feladatokat :

A kisiparosok szervezzék át testületeiket, készüljenek fel a termelőmunkára. A földkérdést úgy kell megoldani, hogy azé legyen, aki megműveli. Emelni kell a földműves életszínvonalát ! Fel kell lépni az árdrágitókkal szemben, kollektív szerződésekre van szükség, a munkabérek szabályozására. / Ez a párt régebbi célkitűzéseit tartalmazta./

A gyűlésre meghívták Erdei Istvánt és Marosán Györgyöt is. A Központi Bizottság javaslatára alföldi titkárságot állítottak fel Hódmezővásárhelyen.

A párt a következő időpontokban tartott nagygyűlést : április 15-én, április 29-én / demonstrációs gyűlés, melyen résztvett : Kéthly Anna, Erdei István, Valentyin Ágoston/ május 13-án, június 10-én, augusztus 7-én. /Takács a szövetkezetek jelentőségét hangsúlyozta és összefogást hirdetett./

Az SZDP jelentős hagyományokkal rendelkezett a városunkban.

Országosan elismert vezetői voltak. Programja döntő része az maradt, amit már a felszabadulás előtt kidolgoztak. Rugalmasan, gyorsan tudott reagálni az országos és helyi eseményekre egyaránt. Megvolt az a reménye, hogy a pártok közül vezető szerephez juthat a városban. Igyekezett megnyerni azokat is soraiba, akik eddig osztályhelyzetüknél fogva nem tartoztak hozzá. Gondosan fogott hozzá a tagság újjászervezéséhez, jelentősen akarta növelni szervezeti erejét.

Kommunista Párt

A MKP készült a felszabadulásra, a leggyorsabban állt talpra. A felszabadulás után azonnal felismerte a legfontosabb teendőket. Ugyanez jellemezte a hódmezővásárhelyi kommunistákat is, akik október 22-én már népgyűlésen szólitották fel a hallgatóságot a munkához való visszatérésre, mert a rend a városban csak így valósulhatott meg./70/

A gyűlést a Szerencse utcai iskolában tartották.
Felszólalt : Borsi János, Tóth Imréné, Vásárhelyi István, Fáy József és Karácsonyi Ferenc.

Két nappal később az Elit moziban / október 24-én/ tartott a párt népgyűlést. Elsősorban a rend szükségességét hangsúlyozták; az előadók ugyanazok, mint a Szerencse utcai iskolában, de már napirendre került, hogy nagyon alacsonyak a mezőgazdasági munkabérek és nehéz a kisiparosság helyzete. Megoldást még nem tudtak javasolni, de ezzel elkezdődött egy folyamat, mely magyarázatot ad arra, hogy miért volt a Parasztpárt Vásárhelyen gyenge, annak ellenére, hogy sok a szegényparaszt, a kommunisták jobban felismerték a napszámosok, kisiparosok nehéz helyzetét, s már az első napokban szóvateszik problémáikat.

Karácsonyi Ferenc az iparosoknak hirdetett gyűlést az Ipartestületben. Feltehető, hogy ezzel biztosítani akarták az iparosoknak a Kommunista Párthoz történő csatlakozását, bár itt Takács Ferenc igen erős vonzerőt gyakorolt, s az iparosok az SZDP-t támogatták. A következő népgyűlésre október 29.-én a Fekete Sasban került sor. Karácsonyi Ferenc beszédében összefogást hirdetett, bírálva a háborút és a német hadsereget.

Ebben az időben a városban lassan kialakult a rend és ennek megteremtésében a munkás vezetőség a leghatékonyabban működött közre. El akarták érni, hogy megszűnjön a fosztogatás, zavarkeltés.

A kommunista vezetők hangsúlyozták, hogy a pártnak segíteni kell a város vezetőit úgy is, hogy a munkások visszatérnek az ipari üzemekbe, vagy végzik a darabban maradt mezőgazdasági munkákat, kijavítják az utakat. Ebben nagy segítséget nyújthatnak a szakszervezetek. /71/

A Kommunista Párt anyagi segítséget is tudott nyújtani; elvállalták, hogy négy szegénysorsu, jótanuló gyerekek tankönyveket, tanszereket vásárolnak.

Novemberben szaporodtak a népgyűlések, eddig vasárnaponként egyet tartottak, most azonban egy napon három helyen is tartottak népgyűlést. A téma a helyzet ismertetése a felszabadítás eseményeiről történő beszámolás volt. Taggyűlést először január 25-re hirdetett meg a párt, felszólítva a tagokat a megjelenésre / 72/.

A népgyűlések tartása nagyon fontos volt a közrend és a hangulat befolyásolása szempontjából. Az események folyamatos ismertetésével megpróbálták elejét venni a rémhírterjesztésnek és sikerült is nagyobb zavargásokat elkerülni.

1944. végén a MKP Központi Bizottsága - miután ebben az időben a párt jelentősen megerősödött, tagjainak száma rohamosan nőtt - javaslatot kért a vidéken működő párt-

szervezetektől. A hódmezővásárhelyi pártszervezet a következő javaslatot küldte el :

- 1./ Propaganda-háború megindítása a Kommunista Párt és a kommunista ideológia megértésére, valamint a fasizmus ellen, a független Magyarországért.
- 2./ Demokratikus ifjúsági szervezet felállítása.
- 3./ Szakszervezeti napok szervezése, rendezése, melyről az ujság úgy tudósít, hogy egy nap csak ilyen jellegű cikkeket tartalmaz.
- 4./Kétféle szakszervezeti nap : földmunkás és ipari munkás külön.
- 5./ Kommunista törvényhatósági bizottsági tagok számára az MKP irányelveinek sokszorosítására, kéthetenként össze-jövetel a párt ideológiai irányelveinek megismertetéseért.
- 6./ Az üzemekben dolgozó párttagok / politikai biztosok részére kéthetenként össze-jövetel , üzemi propaganda kifejtésére./
- 7./ Párttagoknak szemináriumot kell szervezni helyi és vidéki előadókkal.
- 8./Üzemekben üzemi választmány létrehozása.
- 9./ Két tanár elkészítette az iskolán kívüli népoktatás tervét, forradalmi és osztályszempontok alapján.
- 10./ Orvossal fel kell dolgoztatni a város egészségügyi szervezetét.

11./ Tervezet kidolgozása, mely a város és tanyavilág közötti uthálózatot szervezi meg. Célja : erősíteni a város és vidék kapcsolatát ./73/

o A javaslat néhány pontja különösen figyelemre méltó. Mindenek előtt az, ami az agitációs munkára, a politikai tájékoztatásra vonatkozik. Vidékre is sokat járnak és falusi pártszervezeteket alakítanak ki, pl : Székkutason február 11-én.

A 4.számú javaslatot kétféleképpen lehet értékelni. Természetes, hogy más gondokkal küzd a munkás és megint másokkal a paraszt. Így helyes a kétféle szakszervezeti nap, mert több teret kapnak az egyféle problémák. Arra kellett azonban ebben az időben törekedni, hogy szilárd munkás-paraszt szövetség jöhessen létre, ilyen szempontból erőszakosan kettészakították a szakszervezetet. Ezt a hibát ellensúlyozta az utolsó pont, ahol közeledni akartak a tanyához.

Még folyik a háború, de a párt egy olyan programot tudott nyújtani, mely átöleli a háborútól a békéig terjedő időszakot, igyekszik a felmerülő problémákat megoldani. Ez nem könnyű feladat. A Dél-alföldi Területi Titkárságnak küldött 1945. február 31-i MKP jelentés is erről tanuskodik.

"A Debrecenben eltöltött idő a polgári pártokat mámorba ejtette és a mámor sulya alatt megszavazták, hogy a szakszervezet is paritásos alapon 20 tagot küld be." /t.i. a Törvényhatósági Bizottságba./ Ebből 18 ember kommunista. Másnap a polgári pártok a polgármesteri hivatalban kirohanást tettek, bevallották "tényleg aludtak és mire felébredtek, teljesen el vannak adva!"

1944. december 27-én városi tanácsülés volt, amelyen sok a MKP-t érintő dolog szerepelt napirenden "melyet az álmukból felébredt kisgazdák idéztek elő, természetesen kellő értékre szállították le az általuk felhozott érveket.
/74/

Január 17-i ifjúsági gyűlésükön viszont sokan megjelentek, nagy volt az érdeklődés.

A Szociáldemokrata Párttal sem volt zavartalan az együttműködés. " Szomorú, hogy a szociáldemokraták voltak azok, akik legjobban tiltakoztak a NPP által hozott földreform dologáról, mondván, hogy önekik már évtizedek óta van földreformjavaslatuk. /75/

1945. február 2-án taggyűlést tartott az MKP, ahol a két munkáspárt együttműködésének szükségességét tárgyalták meg. A tagok először nem szívesen fogadták, de alaposabb magyarázat után lecsillapodtak és tudomásul vették / nem belátták, hogy helyes ! / a párt határozatát. Az SZDP-t eddig egy kalap alá vették a polgári pártokkal, ezzel magyarázható az ellenszenv. /76/

Sok esetben a reakció ellen hadakoztak, sokszor azonban a két helyi pártszervezet egymás ellen küzdött. Az SZDP-vel azon vitatkoztak, legyen-e mindkét pártnak külön lapja, vagy csak egy demokratikus lap, és hogy melyik pártnak legyen joga a mozit bevételi forrásnak tekinteni. /77/

Versenyeztek abban is, ki tud nagyobb befolyást gyakorolni az ifjúságra, és ki a nőkre.

" Az ifjúságot fellobbantották az SZDP és a Kisgazdapárt, de most már kezükben van erősen a dolog. Senki sem tudja a mostani ifju titkárról, hogy kommunista. /78/

Az SZDP Központi Bizottsága is biztosítani akarta az SZDP-MKP együttműködését. Ennek érdekében egy levelet juttat el Erdei Istvánnak az SZDP Alföldi Titkárságának Hódmezővásárhelyre, 1945. április 27-én.

" A Kommunista Párttal való viszonyunk a május 1. megünneplése jegyében és annak a nyílt levélnek nyilvánosságra való hozatalával jut kifejezésre, melyet Te is meg fogsz kapni. /Kéthy Anna viszi./ Ezzel a nyílt levéllel

el akarjuk érni azt, hogy a legtöbb helyen való kiabvéseket lefaragjuk és az akarnokokat a megfelelő mértékig szállítsuk le. Ez egy kezdet volna most. A vidéken működő elvtár - csak politikai felkészültségétől és megfelelő rátermettségétől függ, hogy ennek a nyílt levélnek eredménye legyen"

/79/

Májusban a két munkáspárt megalapít jelentést küldött a Dél-alföldi Eltkárságnak.

Erdei István, Szólig és Kóthy Anna segítségével - "három heti tevékenysége teljes parttásba hozta Vándorhelyt."

Három pártközi értekezletet tartottak az LKP és a SZDP a városi főtisztviselői állások betöltéséről. A polgármestert SZDP, az alpolgármestert LKP, a második alpolgármestert pedig a PKGP tagjai közül választották.

A kommunista alpolgármester mellé az SZDP adta a közigazgatás vezető tisztviselőjét.

A megállapodás értelmében, mint az SZDP bizalmi embere viszi az ügyosztályt.

Az SZDP javaslata, és győzte meg a kommunistákat annak az elvnek helyességéről, hogy a második alpolgármester /Kisgazda/, mint városi gazdasági tanácsnok működjen.

A szakszervezetek tárgyában parttást követelt az SZDP. A rendőrpárancsnok először kommunista volt /Vaa János/, utána szociáldemokrata /Zombory I/, majd lenét kommunista /Kard - csanyi Ferenc / lett.

A szociáldemokraták kezileti oktatási titkárt kértek, aki 6-8 hetes személynemokat vezetne. Személyét illetően cél - szerinek látták, ha az illető "pedagógus és keresetény volna".

/80/

Kisgazdapárt

A Kisgazdapárt nem ismerhette fel olyan világosan teendőit, mint a két munkáspárt, hiez tagjainak többsége a régi rendszer híve volt. Ennek ellenőre 1945. januárjában már megkezdik programjuk ismertetését és a tagok toborzását.

Programjukban szerepelt az igazságos földadó, művelődés emelése, a közigazgatás egyszerűsítése. / Ez utóbbi népszerűvé vált a tanyai lakosság körében, mert az ügyintézés bonyolultsága sok gondot okozott az olyan embereknek, akiknek nem volt kenyerük az írás-olvasás. / Össze akarnak fogni a haladó pártokkal, eszközeik ehhez nem mindig a legmegfelelőbbek, sőt néha ez a cél is háttérbe kerül majd. A gazdaságok gépesítése 1945. januárjában nem éppen a legégetőbb probléma, ugyanígy az sem, hogy arányosítani kell az iparcikkek árát a mezőgazdasági termények árával. /Ezt a problémát már csak a forint bevezetése oldotta meg, 1946. augusztus 1-től./

Érdekes, hogy pont az a kérdést maradt ki, amit még a teljes felszabadulásunk előtt elrendeltek ; a földosztás. Nyilván a módosabb kisgazdák nem szándékoztak maguk alatt vágni a fát, így a párt hallgatott erről - a számukra kényes-kérdésről.

De nem sokáig, mert ez a kérdés foglalkoztatta a parasztságot, s így a pártjuknak, ha új tagokat akart szerezni, színt kellett vallania. A helyi pártszervezet vezetői felhívást intéztek a város polgáraihoz : minden nap 9-től d.u. 1 óráig tagfelvételt tartanak. /81/

Szükség van új tagokra, hogy részt vehessenek a demokratikus Magyarország építésében. Szívesen látnak minden foglalkozású egyént, kispolgárokat, munkásokat. Nyitva az utat a kereskedők, az iparosok, tisztviselők, kisgazdák, földművesek előtt. Felhívásukban hangsúlyozzák, pártjuk "régi néppárt", ahol mindig kisemberek dolgoztak és dolgoznak ma is a jobb jövőért. /82/

Az helytálló, hogy mindig a kisemberek dolgoztak, de hogy a párt kiknek az érdekét képviselte, az nem ilyen meggyőző /t.i. nem a kisemberekét/.

Féltek, nehogy a NPP hódítsa el tőlük a tagokat. Ezért egy 10 pontos programot közöltek : " Mit akar a Független Kisgazda és Polgári Párt ?" címmel. Felmerült a kérdés, hogy kerül ide a Polgári Párt és azonos-e az Polgári Demokratikus Párttal ? Igen és mivel ez Vásárhelyen nagyon gyenge volt, így együtt szerepelnek ebben az időszakban.

A tízpontos program tartalmazta az alábbiakat :

- egyszerűbb adózási rendszer,
- sajtó és szervezkedési szabadság,
- közegészségügy korszerűsítése / falusi kiskórházak munka nélküli segély,
- felvilágosító tanfolyam,
- gazdasági munkás jutalmazás,
- modern parlament,
- népoktatási reform,
- közigazgatási reform,
- földreform,

A " hogyan" kérdéssel még egyelőre nem foglalkoztak.
/83/

A városon kívül is jelentős agitációt fejtettek ki. Kenyereparton pártgyűlést tartottak január 17-én, január 25-én pedig Tegehalmon szervező gyűlést, melyre meghívták a környékbeli földműveseket, az olvasóköri tagokat. / 84 /

Februárban a párt neve tovább bővült " Független Kisgazda, Földműves és Polgári Párt " szerepelt a meghívójukon, mely a február 16-i választmányi gyűlésre agitált. / 85/

Február végén a párt helyi szervezete nagyon pozitív lépésre szánta el magát. Ki a mezőre !- adták ki a felhívást, arra hivatkozva, hogy kevés az őszi vetés és ezt azonnal pótolni kell. Nehéz a helyzet, mert a férfiak még katonák, nincs elég iga, és a traktoroknak nincs üzemanyag.

Arra kérték a város minden dolgozni szerető és akaró polgárát, hogy pártviszályt elfelejtve tegyen eleget felhívásuknak, mert itt dől el az ország sorsa. /86/

Valóban sok mulott azon, lesz -e elegendő élelem a következő évre, s ezt felismerni nem volt nehéz, de tenni érte értékes dolog. A párt figyelemmel kísérte a tavaszi munkákat, s elvállalta a munkaközvetítést. / 87/

A párt március 25-én az ifjusági csoport részére rendezett gyűlést. Május 13-án B. Szabó István Államtitkár és D. Rácz István országos ifjusági szervezeti vezető vett részt gyűlésükön.

Pártgyűléseiken különböző javaslatokat tettek, van köztük reális, van utópista, és olyan is, melyet együttesen kellene megvalósítani a munkáspártokkal / 88/

Választmányi ülésüket május 21-én tartották.

A Nemzeti Parasztpárt

A többi párthoz viszonyítva később hallatott magáról. Január 11-én tartották nagygyűlésüket, melyre meghívták " a város hazafias érző közönségét ". Az agitációt a Szervező Bizottság látta el. A Nemzeti Parasztpártról, annak célkitűzéseiről, a programjáról a nagygyűlés napjáig jóformán senki sem tudott semmit, mégis nagy volt az érdeklődők száma.

Tóth Ferenc titkár megnyitója után a vidékiek közül Erdei Ferenc ismertette a parasztpárt létrejöttének célját és annak szükségességét. Nem azért alakult meg a Nemzeti Parasztpárt, hogy egy párttal több forgácsolja szét a feltörő népi erőket, hanem azért, mert a magyar politikai, gazdasági és kulturális viszonyok megkívánják a magyar parasztság pártjának létrejöttét. Ez a párt tömöríti magába a földmunkásokat, napszámosokat, summásokat, gazdasági cselédeket, kisbérlelőket, törpebirtokosokat és a dolgozó kisgazdákat. Tagja lehetett a pártnak a munkás, a kispolgár és az értelmiség is.

Radikális földreformért küzdöttek, s ez jelentette az újat a kisgazda programhoz viszonyítva.

Hédmezővásárhelyen enyhének találták a megállapított birtoknagyságot / 200 hold parasztbirtok, 100 hold urai és közületi birtok volt a javaslatban/.

Az internacionalizmus eszméje is megjelent, az egyik hozzászóló javaslata, hogy együtt kell dolgoznia a pártnak a szomszédos kis népekkel.

Ezen a nagygyűlésen történt meg a vezetőségválasztás is. Egy elnököt, egy alelnököt és egy titkárt választottak, /Kertész Imre, G.Hegyí Antal, Tóth Ferenc/, valamint 13 választmányi tagot. /89/

Kurucz I. tudósításából :

Választmányi tagok : Haraszi János, Fári Sándor, B.Kiss Imre, Hegyi Ferenc, Imre Ernő, Ruzsa Lajos, Földesi István, Nagy Imre, Tóth Imre, Tóth János, Kiss János, Ifj. Vörös Imre, Sági Imre.

Alapító tag: Tószegi János / 90 /

Megalakulás után azonnal agitációba kezdett a Parasztpárt. Képviselői januárban, februárban járták a környező tanyai olvasóköroket / Szikáncs, Szentkirály, Belsőerzsébet, Csókás, Mátyáshalom, Külsőerzsébet /.

Mivel ez a párt később alakult, így csak 1945. április 12-én vonult be először a Nemzeti Parasztpárt 14 tagú törvényhatósági frakciója a közgyűlési terembe.

Párttagok kijelölésére a hónap végén április 28-án került sor. /91/

Márciusban és májusban tartottak választmányi gyűlést.

A Polgári Demokrata Párt

Hédmézóvásárhelyen 1945. január 25.-én alakult meg. Ideiglenes vezetőséget választottak, központi irodát nyitottak és megindították a szervezkedést. Célul tűzték ki, hogy a polgári érdekeket védik, s ennek eléréséért együtt kívánnak működni " minden, a magyar ujjaépítésben munkálkodó párttal, különösen pedig szoros kapcsolatot fog létesíteni az ugyancsak érdekeket képviselő Kisgazdapárttal." /92/

Ez a párt nem lett életképes, a polgárság egy része / a kiskereskedők/ a kommunisták által kivocsájtott pártprogramot támogatták. A kispolgárság másik része a SZDP-be tartozott, a módosabb polgárok pedig a Kisgazdapártba. A párt nem tartott külön gyűlést, együtt hirdették a FKGP-tal.

/ Az igazoló bizottságok tevékenysége ./

Igazolások

Pontos politikai lépés volt és feladat is, annak felülvizsgálata, hogy az állampolgárok hogyan viszonyulnak az új hatalomhoz.

Különösen azért játszott fontos szerepet, mert a régi közalkalmazotti hivatali apparátust egyik napról a másikra nem lehetett kicserélni, hisz nekik volt meg a megfelelő szakmai tudásuk. Azok az egyének, akik németbarátok voltak, nagyrészt elmenekültek a városból, s magukkal vitték sok esetben a rájuk bízott értékeket is. Az új népi demokratikus szervezeteknek hűséges, megbízható emberekre volt szükségük, akik helyt tudnak állni a nehéz helyzetekben is.

A tényleges és nyugállományú közalkalmazottak magatartását 1939. szeptemberétől vizsgálták felül. Három igazoló bizottság alakult városunkban 7-7 taggal.

Mindegyikben képviseltették magukat a pártok és a szak-szervezet 1 - 1 taggal. Továbbá két tag volt még az egyes bizottságokban : egy jogi szakember és egy megfelelő foglalkozású tag, esetenként más.

Az I.sz. bizottság a városi közalkalmazottakat, a II.számu az állami alkalmazottakat, a III.sz. bizottság az egyházak alkalmazottait vizsgálta.

Tagjait a pártok ajánlásai alapján Karácsonyi főispán 1945. január 19-én a Nemzeti Bizottság ülésén sorshuzással jelölte ki.

Az I.számu bizottság állandó tagjai voltak : Szentí Sándor cipész, Kádár János földmunkás, Dékány József kiskazda, Vad János molnár.

II.sz. bizottság tagjai voltak :

Varga Imre gépész
Juhász Pál kötszövő
Kérdő Ferenc kiskazda
Kertész Imre kiskazda
Oláh Lajos kőműves

A III.számu bizottság tagjai :

Boros János kőműves
Posztós Sándor földmunkás
Szűcs Ferenc kiskazda
Oláh Mihály kőműves

Ebben a bizottságban csak négy állandó tag volt. A bizottságok tagjainak foglalkozási megoszlása szerencsésen alakult . /93/

A bizottság tervet készített arról, hogy melyik napon kiket igazolnak, s ezt a névsort közzé is tette a sajtóban. " Felhívja a bizottság a lakosságot, hogy mindazok, akik a felsorolt közalkalmazottak oly magatartásáról, cselekményéről bírnak tudomással, mely a magyar nép érdekeit

sértette, vagy sérti, ugy ezt és az idevonatkozó bizonyítékaikat, valamint tanúikat a bizottság elnökéhez szóban, vagy írásban jelentsék be saját nevükkel és lakcímükkel együtt " / Aláírás : Posztós Sándor a bizottság elnöke./94/

Az első napon 31 közalkalmazottat igazoltak. Az, hogy a lakosságot bevonták az igazoló bizottság munkájába is megkönnyítette, illetve ismertté tette. Azért is pozitív tényként értékelhető, mert így a lakosság is érezhette, hogy ügyeit olyan emberek intézik, akik megfeleltek a követelményeknek. Ez az új hatalom politikai alapját biztosította. Szükség volt a rágalmozások elkerülésére, ezért kellett közölni a bejelentőnek nevét és lakcímét. Így nem születtek valótlan bejelentések.

Az igazoló bizottságok felelősségteljes munkájukat bizonyítva segítséget kértek a rendőrségtől, két tagu nyomozóosztály felállítását. A nyomozóosztály feladata a nyilasok felkutatása volt. Néhány volt nyilast letartóztattak. Közülük páran szabadonbocsájtási kérelemmel fordultak a Nemzeti Bizottsághoz.

Az egyik letartóztatott Turul szövetségi tag volt, s azzal védekezett, hogy kötelező volt belépnie. A Nemzeti Bizottság ennek a kivizsgálását kérte az igazoló bizottságtól, mert számítottak rá, hogy ilyen védekezés még lesz néhány. /95/

A Nemzeti Bizottságnak el kellett fogadnia azok igazolását, akik megkapták azt az igazoló bizottságtól.

A Nemzeti Bizottság egyik tagja? Molnár I. kérvényt adott be: nyomozzák ki, hogy került a turulista névsorba.

A bizottsági ülésen az egyik Nemzeti Bizottsági tag azt mondta, hogy Molnár a MÉP alelnöke volt. Ő nem ismerte ezt el, de azt javasolták neki, hogy önként mondjon le bizottsági tagságáról. / Aki a javaslatot tette, a Kisgazdapárt tagja volt./ Hosszu vita után ugy döntött a Nemzeti Bizottság, hogy Molnár I. fellebbezzen igazolása ügyében. /96/

Az igazolások rendben történtek, néha az okozott problémát, hogy keveset értettek a joghoz.

Az üzemi bizottságok működése

" Az ország ipara és közlekedése szenvedte a legnagyobb háborús károsodást. 1944. tavaszától az országot ért bombázások is érzékeny veszteséget okoztak a magyar gyáriparnak. Ezek a bombázások nem kimélték a megye amúgy sem jelentős ipari üzemait sem. Ezeknél jóval nagyobb károkat okozott, egyrészt az, hogy Magyarország több mint 6 hónapig hadszíntér volt, másrészt a német és magyar fasiszták vandál pusztítása, az un. bénítási és kihurcolási terv végrehajtása.

Az értékes berendezések és nyersanyagok elpusztítása, Németországba való hurcolása nagy veszteségeket okozott az országnak. Egészen minimális volt azoknak az üzemeknek, gyáraknak a száma, melyek nagyobb károk nélkül menekültek meg a háborútól, pusztításoktól. Mindezek következtében hazánk gyáripara termelőképességének egynegyedét elvesztette. Súlyosbította a helyzetet, hogy a háború és a fasiszta rombolások következtében a közlekedés szinte teljes mértékben megbénult. S ha még azt is figyelembe vesszük, hogy az üzemek, vállalatok többsége vezetés nélkül maradt, akkor még vigasztalanabb képet kapunk 1944-45-re vonatkozóan. Érthetőbbé válik, hogy sokan kilátástalannak ítélték meg a termelés megindítását, az ország újjáépítését.

Az ország és a fasiszták elleni háború érdeke, a hazánk teljes felszabadításáért, a német fasizmus megsemmisítéséért harcoló Vörös Hadsereg ipari termeléssel és termékekkel való segítése, a lakosság közvetlen érdekei mind-mind a termelés haladéktalan megkezdését követelték. A gyárak, üzemek, termelésének megindítására a szovjet katonai vezetés a hadijog alapján elrendelte, és minden lehetséges eszközzel segítette. A gyorsan megszerveződő

demokratikus szervek is egyik fő feladatuknak a termelés folytonosságának biztosítását tartották.

A felszabadított városok, területek megbízott vezetői első ténykedésüket a munkafelvételre vonatkozó felhívások kiadásával kezdték.

Az újjászerveződő kommunista pártszervezetek is fő feladatuknak a termelés megindítását tartották. A munkások áldozatvállaló kezdeményezésére és forradalmi öntevékenysége nélkül nem járhattak volna sikerrel ezek az erőfeszítések.

A dolgozók, elsősorban a szervezett munkások felismerték az azonnali cselekvés szükségességét. Hihetetlen nehéz körülmények között, nem várva központi utasításra, hozzákezdtek a romok eltakarításához, a termelés feltételeinek biztosításához, megindították a termelést.

Erőfeszítéseikben tükröződött az a felismerés, hogy munkájukkal, ha kismértékben is, de hozzájárulnak a szovjet hadsereg célkitűzéseinek teljesítéséhez, a háború befejezéséhez, a fasizmus megsemmisítéséhez. / 97 /

A felszabadulás utáni forradalmi harcokban elévülhetetlen érdemeket szereztek 1944. és 1948 között az üzemekben, gyárakban, hivatalokban működő népi forradalmi szervek: az üzemi bizottságok. A pusztító háborút követő időben a munkások és parasztok tízezrei a legnehezebb körülmények között is elkövették mindent, hogy az ország mielőbb álljon talpra, a néphatalom kialakuljon és hazánk felvirágozzék. Az új rend létrejötte nem ment simán.

" Az üzemi bizottságok jól oldották meg a rájuk bízott nagy történelmi feladatokat. Aktívan segítették az újjáépítést, cselekvően járultak hozzá a munkásosztály politikai hatalmának kivívásához. Működésük világosan bebizonyította: a magyar munkásosztály megértett arra, hogy dolgozó népünk vezetője legyen. Az üzemi bizottságok ezreiből sokan kerültek ki olyanok, akiket népi államunk az államosítások, a proletárdiktatura győzelme után fontos vezető párt, gazdasági és közigazgatási beosztásba

emelt ." /98/

Az üzemi bizottságok létrehozását sok helyütt a nemzeti bizottságok kezdeményezték és támogatták. A felszabadulásakor szétesett reakciós közigazgatási apparátus helyébe a helyi forradalmi erők testületei, bizottságai léptek, melyek később nemzeti bizottság néven, mint a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front helyi szervei működtek. A felszabadulás hónapjaiban az üzemi bizottságok a demokratikus államhatalom helyi gazdasági irányítói szerepét játszották. Megalakulásukat a helyi nemzeti bizottságok segítették elő, szorgalmazva az üzemek munkájának megindítását. Foglalkoztak az üzemi munkásság életével, közvetlenül részt vettek az üzemi bizottságok megalakításában. A nemzeti bizottságok aktív részvétele az üzemek és az üzemi bizottságok munkájának irányításában a felszabadulás időszakára vonatkozik.

Kádár János mondotta 1945-ben :

" Mindnyájan tudjuk, hogy a magyar nép nem tudott komoly fegyveres segítséget nyújtani a Vörös Hadseregnek ... Nemzetünk szerencsétlen helyzetét, amelybe a fasiszták oldalán folytatott háborúval kerültünk, némileg enyhítettük azzal, hogy a magyar nép legalább munkájával segítette a harcoló Vörös Hadsereg segítségébe. Azzal az eredménnyel, amelyet a termelés az első hónapokban fel tudott mutatni - legalább is egy részével - járult hozzá a dolgozó magyar nép a fasiszták leveréséhez. Ez a magyar munkásosztálynak és ezen belül a szakszervezeteknek és az üzemi bizottságoknak elvámlhetetlen történelmi érdeme. " /99/

A munkásosztály tudatában volt annak is, hogy a felszabadulással kialakult, új helyzetben áldozatos munkájával nem elsősorban a tőkésék érdekeit szolgálja. Az MKP munkára mozgósító felhívásai megerősítették a szervezett dolgozók e meggyőződését : "Most meg kell próbálnunk - olvashatjuk a párt felhívásában - új életet teremteni a romokban. A feladatok, amelyek ebből ránk hárulnak

elképzelhetetlenül nagyok. Alig tudjuk elgondolni, hogy fogjunk neki, de egy bizonyos : ezekből a romokból nem szabad a régi Magyarországnak feltámadni és nem is fog. Új Magyarországot építünk, a munkások és dolgozó polgárok Magyarorszáját." /loo/

Az ország felszabadításának befejezésekor alig volt hazánkban olyan vállalat, illetve üzem, ahol ne lett volna már üzemi bizottság. Az üzemi bizottsági mozgalom kibontakozása, viharos gyorsaságu kiépülése, lényeges része volt a felszabadulással megkezdődött forradalmi tömegmozgalomnak, így a népi-demokratikus forradalom elindításának is.

A szakszervezetek részt vettek az üzemi bizottságok szervezésében, s ahol már működtek ott ellenőrizték, segítették az üzem politikai és egyéb problémáinak megoldását.

Az első és legfontosabb feladat volt a termelés feltételeinek megteremtése, a termelőerők szakadatlan fejlesztése, a munkafegyelem helyreállítása, a gyárvezetés ellenőrzése. A munkásság körében tökeellenes hangulat uralkodott, s az üzemek szocializálására, de legalábbis a tőkés vezetés hatáskörének határozott csökkentésére irányuló intézkedések népszerűek voltak.

Az üzemi bizottságok a romokban heverő, a fasiszták által kifosztott, tönkretett gyárak, bányák helyreállításával, a termelés feltételeinek minél előbbi megteremtésével kezdték el tevékenységüket. Jellemző volt erre az időre a szilárd munkafegyelem és a gyors munkaszervezés. Figyelmet fordítottak a munkabérek rendezésére is.

1945. február 15-ig nincs egységes rendelet az üzemi bizottságokról. Az első üb. rendeletet 1945. február 5-én hagyták jóvá, de ezt a rendeletet vita követte.

A rendelet alkotóinak álláspontja az volt, hogy az országban végbemenő demokratikus átalakulásból következik az ipari munkásságnak az a joga, hogy vállalatának gazdasági

és politikai életében aktív szerepet játszó. A bizottságot titkos szavazással választották, a feltételek a következők voltak : 21 éves korhatár, írni-olvasni tudás, 6 hónapi munkaviszony.

Az egységes rendelet az 1945. február 15-i második üb. rendelet volt. Az iparügyi miniszter rendelete szerint minden ötvennél több munkást foglalkoztató üzemben létre kell hozni az üzemi bizottságokat. " /10/

Ez a második rendelet több szempontból növelte az üzemi bizottságok hatáskörét. Betekintési jogot nyertek az üzleti könyvekbe. A rendelet lényegében az egész ipart a munkásság ellenőrzésére bízta. Ez nagyon lényeges lépés volt, egyrészt az államosítások, másrészt a jövőendő munkáshatalom létrehozása felé.

Hódmezővásárhelyen a munkáellenőrzést tejhatalmu termelési biztosok, politikai biztosok végezték. A termelési biztosokat az esetek döntő többségében a helyi kommunista pártszervezetek nevezték ki. Hódmezővásárhelyen az üzemekhez 18 politikai megbizottat neveztek ki.

A tőkések szívesen bekapcsolódtak, felismerve a veszélyt, s ők is sürgették az üzemi bizottságok létrehozását, de résztvételük rövid életű volt.

Hódmezővásárhely a felszabadulást mezőgazdasági jellegű városként érte meg. Az egy Kokron gyáron kívül jelentős gyárral, vagy üzemmel nem rendelkezett. Érthető, hát hogy a termelés beindítása a város egyetlen gyárával létérdek volt. A gyár volt tulajdonosa elrejtette a nyersanyagokat, s első feladat ezeknek a felkutatása volt. Vad János vezetésével sikerült megtalálni az elrejtett nyersanyagokat, 78 mázsa anyagot találtak Ótérén, 68-at pedig Kiskunfélegyházán.

1944. november 2-án a munkások megbeszélést tartottak munka után a gyárban. Megállapították, hogy több hónapra elegendő nyersanyaggal rendelkezik a gyár és 500 munkásnak biztosít kereseti lehetőséget.

Ezen a gyűlésen Borsi János szakszervezeti vezető ismertette a szervezkedés fontosságát. /102/

" A Kokron gyár munkásai és munkásnői november 5-én vasárnap délelőtt 9 órakor a Fekete Sas nagytermében szervezkedő gyűlést tartottak. Ezen a gyűlésen, mintegy 450 főnyi résztvevő jelent meg. Ismertették az előadók a gyárban eddig uralkodott munkásellenes intézkedéseket, a kibíratatlan levonásokat, büntetéspénzek rendszerét.

Az egyik munkásnő követelte felszólalásában a szabadszakszervezetek megalakítását a munkások érdekeinek hathatósabb védelmére - " Nem kell hamis szocializmus, melyet a nyilasok, vagy a nemzeti munkaközpont hirdetett.

Nem kell nekünk mérnök, vagy országgyűlési képviselő elnök. Találunk mi a sorainkban arra méltó egyént, mert a kérges tenyerű, sápadt arcú ember jobban megérti a munkás keservét, mint a jóllakott ember." - Elhatározta a gyűlés, hogy haladéktalanul megkezdje a tagok gyűjtését és hozzákezd minden eszközzel a tagok felvilágosításához, műveléséhez. /103/

Az új élet megindítása rengeteg problémát hozott felszínre. Kevés volt az élelem, a tüzelő hiányzott, sok volt a munkanélküli.

Munkaalkalmat hirdettek fakitermelő munkásoknak, hogy egyszerre két gondon is tudjanak enyhíteni. A fakitermeléssel 1945. januárjában fahivatal szabályrendelete foglalkozott. A városi tanács tagjainak bevonásával fakitermelő értekezletet tartottak, új rendeleteket fogadtak el. Meghatározták, hogy melyik fa termelhető ki, hogy kell összerakni, mennyi a fa ára és a munkások bére. A rendelet tartalmazta azt is, hogy a közellátásnak átadott fát a közellátási hivatal szállítja haza.

A fával kapcsolatos gondos és tervszerű intézkedések nagyon lényegesek, hisz szinte az egyetlen fűtési lehetőséget biztosították így.

Szénnel a város nem rendelkezett, még a villanytelep működéséhez elegendővel sem. Borsod megyéből hoztak, cserébe élelmiszert adott a város.

A város tulajdonát képező iskolákat, intézményeket és a városházát el kellett látni tüzifával. Ennek biztosítására kézfűrésszel ellátott munkásokat vettek fel a munkaügyi hivatalnál. A felvágandó hasábfá a városé volt, a munkát a városházán végezték megfelelő díjazás ellenében. A nagyon pontos, megszervezett munka átfogta az élet egyéb területeit is, így a mezőgazdasági munkákat. A város jövő kenyere függött attól, hogyan tudták biztosítani a tavaszi munkák megindítását. Január végén megjelent a rendelet a tavaszi munkálatok rendjéről. "A mezőgazdasági bizottság és a gazdasági előljáró a községi előljárósággal, illetve a város vezetőségével együtt köteles megállapítani a készleteket és a vetőmagot igazságosan elosztani. Egyik gazda a másikat, községek egymást segítsék." /104/

A rendelet betartását a Mezőgazdasági Kamara végrehajtó szervei, a mezőgazdasági bizottságok ellenőrizték.

A munkanélkülieknek mezőgazdasági munkákat hirdettek. Összárták a lakosság lovait, kocsijait, felmérték a burgonyakészleteket, sorrendet állítottak fel az őrletni akaró gazdák között. /Az utóbbi kettő a közellátási kormánybiztos felhívására történt./

Februárban felmérték a hadműveletek és a megszállás alatti károkat. Az ország felszabadítása még nem ért véget, még egy teljes hónapig folytak a harcok, de itt már a békeidőt idéző hirdetések jelentek meg a helyi ujságban. A polgármester felhívta a gazdákat, hogy kezdjék meg a földutak javítását, boronálását. A város ehhez a munkához nem tudott anyagi hozzájárulást adni. A parasztsággal való törődés, bevonása az új élet megindításába, érdekeltté tette a felszabadulásban nagyon fontos politikai cél volt ebben az időben. Hódmezővásárhelyen ez még erősebben jelentkezett, mezőgazdasági jellegénél fogva. Az új élet új kötelezettségeket hozott, ezeket szigorúan be kellett tartani és tartatni.

Karácsonyi Ferenc főispán, közellátási kormánybiztos aláírásával bevezették a baromfiak kötelező beszoigáltatását.

" A Város zavartalan ellátása érdekében 5 db baromfitól fajtánként egyet köteles a lakosság beszoigáltatni. Aki a felhívásnak nem tesz eleget, annak elkobozzák a baromfiállományát. " /105/

Ezzel kapcsolatos volt az a rendelkezés is, mely a baromfi és a tojás vételt és eladást csak piacon engedélyezte. Beszüntették a kereskedők telepein történő vételt és eladást, fékezve ezzel a feketézést. A tejellátást is beszoigáltatással biztosították. 1 tehén után évi 300 liter, 2 tehén után 580 liter, 3 tehén után 420 liter tejet kellett beadni. A tejről szóló rendeletet még február elején hozták.

Fontos kérdés volt a város iparosainak összefogása is, szintén gazdasági és politikai okokból. Ez a feladat országos szintű volt, az iparügyi miniszter elrendelte az ipartestületek vezetőségének újjászervezését, a választásokat elő kellett készíteni.

/ A felhívás február 9-én jelent meg a Vásárhelyi Népében./ Az előkészítő bizottságot pártállásra való tekintet nélkül kellett megszervezni. Városunkban az Iparegyletben két gyűlést tartottak meg három nap alatt.

Ez azt bizonyítja, hogy a város iparosai felismerték tennivalóikat az adott időszakban, aktívan kapcsolódtak be a gazdasági élet újjászervezésébe.

Termelési Bizottság - újjáépítés - rohammunka

Ebben az időszakban sok új bizottság alakult, próbálták összefogni a szétzilált gazdasági életet, normális mederbe terelni a termelést.

Igy bérrendező bizottságot hoztak létre 6 képviselővel. A munkaadó képviselői voltak: Vass Albert kőműves, Nagy József cégvezető. A Nemzeti Bizottságot Juhász Pál és Oláh Mihály, a Szabad Szakszervezeteket Diószegi Ferenc

és Vad János képviselte. / 106/

A tavaszi mezőgazdasági munkálatok minél hathatósabb megszervezése érdekében az összes vidéki város és falu területén termelési bizottságok létesültek. Hódmezővásárhelyen 1945. február 16-án alakult meg a helyi viszonyokat szem előtt tartva a Termelési Bizottság.

Tagjai :

Ferenczi Imre a gazdasági osztály vezetője, a bizottság elnöke,

Nagy Dezső gazdasági felügyelő, a bizottság előadója,

Kószó Imre, Molnár Imre, Vata Ernő, Kiss János,

Csáky Máté, Borsi János, Olasz Pál, Vári Sándor,

Buza János tagok.

A bizottság a tavaszi mezőgazdasági munkálatokkal kapcsolatban hatalmas munkafeladat előtt állt, így hatásköre nagyon széles volt.

Vásárhely területét 21 körzetre osztották be és a körzetek élére termelési biztosokat neveztek ki, felerészből gazdákból, felerészből földmunkásokból. A körzeti biztosok teljesen a termelési bizottság felügyelete alá tartoztak, és mindenféle jelentéssel, igényléssel ide voltak kötelesek fordulni.

Az utasításokat szintén innen kapták. A biztosok saját hatáskörükön belül intézkedtek a területeken, gondoskodtak az igaik, traktorok arányos elosztásáról és a külterületi rendőrsparancsnokságokkal karöltve körzetük ló- és marhaállományát ismerve elrendelték azoknak a szántási munkálatokba való beállítását. Ha szükség volt rá, az igaik és a traktort a megfelelő bér elszámolása ellenében más körzetnek is kölcsön kellett adni.

Mivel kevés volt a buza, így elhatározták, hogy árpát, zabot, kukoricát, napraforgót is vetnek.

Ezer fogatot állítottak be a mezőgazdasági munkákra úgy, hogy a közellátás céljaira lefoglalt napi 200-300 kocsit megkapta a Termelési Bizottság. Ezek helyére a közellátási célokra állandó fuvarosokat állítottak be. 20 külső termelési biztost neveztek ki.

A termelési biztosok névsora :

Barók Mihály, Kormány Lajos, Körmendi József, Szücs János, Kapocsi István, Kiss Ernő, Benkő Flórián, Dobsa Bálint, Török Bálint, Hajcsi Imre, Földesi Sándor, Jakó István, Katona Bálint, Csáki Ferenc, Lévai Péter, Szemenyei Ádám, Berta Mihály, Tóth Imre, Fricskó Tamás, Meszlényi Sándor.

/107 /

A tavasz beköszöntésével a Termelési Bizottság közleményben hívta fel a lakosság figyelmét, hogy akinek a földjén akadályozó termény van, takarítsa be. " Aki igával rendelkezik, kezdje el a tavaszi munkát, és vessenek minél több árpát, burgonyát, napraforgót. " /108/

A március 21-i bizottsági ülésen Hódi János kéri, intézkedjenek az elrejtett áruk ügyében - kevés volt az élelem, a vetőmag. Hogy a Bizottság munkája nem volt könnyű, azt a felmerülő problémák bizonyítják.

Kevés volt a fogat, javasolták, hogy ezeket ne vegyék igénybe közmunkára, fogadjanak fuvarosokat.

Ezt egyszer már elhatározták, de nem tudták véghezvinni. A helyi Parasztpárt képviselőjében Tóth Ferenc arról beszélt, hogy a kovácsok nem tudnak dolgozni, ha nem kapnak szenet és vasat. Kiss János azt kérte, hogy a nem mezőgazdaságban dolgozó járműveket a polgármester irányítsa át a tavaszi munkákhoz. / 109 /

Nagyon komolyan meg kellett birkóznai a nehézségekkel, mert ettől függött, hogy lesz-e kenyere a magyar népnek az egyre biztosabban felcsillanó szabadság mellé. A traktortulajdósnosokról kartotéklapot töltöttek ki, így kaphattak üzemanyagkiutalást. Igényelni lehetett cukor- és takarmányrépa, valamint kender vetőmagot. A munka nem ment simán, sokan abba hagyták a tavaszi munkát, mert nem voltak biztosak abban, kié lesz a termés.

Két nappal az ország felszabadulása után a Termelési Bizottság közhírré tette: "A termés azé, aki az évi munkát elvégzi. Aki nem dolgozik, azt feljelentik." /110/

Végül földbe került a mag, beérett a termés, megvolt az aratás és jött az új gond. A Termelési Bizottság megyei ülésén úgy döntöttek, hogy ez nem lehet több egy mázsánál személyenként. Itt határozták el azt, hogy kötelezni kell a fogatosokat 12-12 hold föld megmunkálására. /111/

Ennek ellenére nehezen indult el az őszi munka. Az újságban erélyes hangú felhívás jelent meg: "Azonnal fogjanak hozzá az őszi munkákhoz. A fogattulajdonosok segítsék a most földhöz jutottakat! Az új tulajdonosok is legyenek megértőek a régiekkel szemben." /112/

Az év végén a bizottság új elnököt választott Kotormán Lajos kisközpárti gazdálkodót. Az előző elnök munkáját így értékelték:

"1945. október 10-e óta dolgozik. A termelési bizottság az idő alatt nem dolgozott a kellő sürgetéssel és eréllyel, és gyakran az a látszat mutatkozott, mintha a bizottság nem is akarná a ráruházott feladatokat minden eszköz felhasználásával elvégezni." /113/

Az értékelés reális, a bizottság szerepe mégis nagyon jelentős volt. Elért eredményeivel hozzájárult a gazdasági élet rendbehozásához, hisz a mezőgazdasági termelés zavartalansága az építőmunka alapját képezte.

Az egész ország számára nagyon nehéz és felelősségteljes feladatot jelentett az ujjaépítés. Gyorsan, határozottan kellett dönteni és cselekedni.

1945. március 14-én született egy rendelet, mely szerint :
" Bármilyen foglalkozású férfi és nő közmunka teljesítésére köteles 16-60, illetve 18-50 évig. Március 1-től decemberig 60 napot köteles ellenszolgáltatás nélkül közmunkán eltölteni.

A városi közgyűlés májusban döntött a közmunka váltságról. A férfiak napi 20, a nők napi 15 pengő megfizetése ellenében mentesültek a közmunka alól. Kivételek a katonai szolgálatosak, az öt hónapon felüli terhes anyák, a szoptatós nők 9 hónapig, az iskolások tanítás alatt, és a betegek, betegségük idején. A felsoroltaknak a polgármester adott felmentést a közmunka alól. /114/

A rendelkezés első részének jogossága vitatható, hisz így, akinek elég pénze volt nem kényszerült közmunkát végezni, a szegények meg úgy sem tudták megváltani magukat. A kivételek megállapítása nagyon humánus.

A Kommunista Párt június 14-i gyűlésén már javasolták, hogy a földbirtékosokat is ki kell rendelni közmunkára. A háborús károk helyreállítása nagy gond volt az egész országban. Folyt a "hidosata", s ebben részt vettek a vásárhelyi munkások is. A helyi Szakszervezeti Bizottság heti 2 és fél óra munkadíjat ajánlott fel a lerombolt algyői híd felépítésére. A Bizottság felhívta az értelmiség és a polgárság szerepét is hasonló áldozatvállalásra.

A kommunisták kezdeményezésére a Vasas Szakszervezet vagonok javítását vállalta, 14 szakmunkás kezdte meg a rohammunkát.

Nagy problémát okozott az egész városnak a GYOSZ elhatározása : jóvátétel fejében elviszik a Kokron gyár berendezéseit. A város feliratot intézett a kormányhoz a gyár

gépeinek meghagyása érdekében. Ez volt a város egyetlen ipari üzeme. Inkább azt vállalták, hogy mezőgazdasági termények szállításával veszi ki a részét a város jóvátételéből.

A törvényhatósági bizottság kérelmet intézett az iparügyi miniszterhez.

"Ne szereljék le a Kokron gyárat, szereljenek le egyet Pesten, ott kevesebbé érezteti hatását." /115/

A munkások véleményét is kikérték, s ezek is a gyár megmaradása mellett szólnak. "A Kokron gyár leszerelése a mai körülmények között szinte bűn."

"Ha innen elbocsájtanak bennünket, nem tudunk más gyárat keresni." "A pesti gyárosok ennek a gyárnak a feláldozásával akarják megmenteni a sajátjukat." /116/

A gyár leszerelése helytelen politikai döntés lett volna, mely elidegeníthette volna a munkásságot az új hatalomtól, hisz munkalehetőségük szűnt volna meg. Végül a gyárat nem szerelték le.

A gyár ekkor még névlegesen a megszökött Kokron-fivéreké volt, csak október 20-án minősítették elhagyottnak. Ez már tulajdonképpen az államosítást jelentette. Ilyen intézkedés már volt előzően is: a villanytelepet július végén a város a tulajdonába vette. Erre azért került sor, mert 9 hónapig nem volt áram. Az első tulajdonos egy külföldi érdekeltségű részvénytársaság volt.

Mindkét intézkedés az egész város érdekét szolgálta.

Elérkezett az aratás. A munka rendben, gyors ütemben folyt.

A város földművelő népe valóságos rohammunkát végzett.

Munkáshiány nem volt. A munkaközvetítést a Földmunkás Szakszervezet végezte. A kátfagyári munkások kimentek aratni, a tanárok népe pedig az újjáépítést pénzbeli adománnyal segítette. /Munkáskezet nem lehetett elvonni az aratástól./ Így valósult meg gyakorlatban a munkás-paraszt szövetség.

A városban megszervezett közmunkák nem voltak ilyen zökkenőmentesek.

Előfordult, hogy a vagonkirakást azonnal el kellett végeztetni, és a rendőrség az utcán fogdosta össze a járóke-lőket.

A Kommunista Párt javasolta : állítsanak fel 20 fős munkásszakaszt, s ha kell, bővítsék ki az internálótáborokból. Pártközi megbeszélést tartottak, s a Nemzeti Bizottság határozatot hozott, 30 tagú munkásszakaszt állítsanak fel, 120 pengős napidijért. /117/

Körülbelül két hét kellett ahhoz, hogy végleg rend legyen a közmunkában. Sok közmunkára kötelezett hajnalban kiszökött a városból, sétált a Tisza partján, vagy a tanyák között. A főispán döntése az volt, hogy közmunkára kell kötelezni a dologkerülőket, üzérkedőket, internáltakat, a nyilasokat, a hamis igazolvánnyal rendelkezőket.

Közérdekű fuvarosmunkára a fogatos munkásszakaszokat kell beosztani, ötször annyi napszámért, mint amennyit a gyalogosok kaptak. /118/

Botrányokra is sor került.

A Kommunista Párt nemcsak javaslattal támogatta a közmunka jobb megszervezését, hanem akciókat is szervezett a munka gyors elvégzésére. Így, mikor vagonokat kellett rakni aratás után jóvátételre szánt gabonával, s a munka lassan haladt.

Néha a szervezésben támadt zavar. Előfordult egy alkalommal, hogy 60 embert éjjel 12 órára idéztek vagonra hányni, és reggel 7 óráig nem volt, aki eligazítsa őket. Megtörtént az is, hogy beteg embert is kivezényeltek munkára. /120/

Helyes, hogy nem kendőzték el a problémákat. Azzal, hogy nyíltan beszéltek róla, elvették a lehetőséget attól, hogy az esetleges zavarokat a helyi reakció kedvezően felhasználhassa.

Pártközi értekezleten javaslatok születtek az újjáépítésre. Három határozatot hoztak :

- 1./ A kereskedelmet a feketézők kezéből a szövetkezeteknek kell átvenniük.
- 2./ Értékmérő legyen az állandó pengő.
- 3./ Újjáépítési bizottságot kell létrehozni.

/121/

Augusztus 4-én határozatot hozott a Nemzeti Bizottság: Újjáépítési Bizottságot alakítanak, amelybe mindegyik párt és szakszervezet 1-1 tagot küld. A bizottság szükség esetén kiegészítheti önmagát.

Feladata : " munkálni azt, hogy városunk lakosságának minden rétege részt vegyen az újjáépítő munkában. E munka alatt úgy a belső, mint a külső újjáépítési mozgalmat értjük. Havonta legalább egyszer köteles a bizottság jelentést tenni munkájáról, a Nemzeti Bizottságnak "

/122/

A bizottság augusztus 22-én alakult meg. Elnöke Boros János lett. Célul tűzték ki a meglevő üzemek biztosítását és az újjáépítési munkálatok irányítását. Javasolták, hogy a városban indítsák meg a cserépgyártást, a cserepet adják el Borsod megyének szénért.

Hódmezővásárhely majdnem teljesen mezőgazdasági város volt, aminek sokszor érezték hátrányát. Sok olyan város elkerülte a fejlődésben, amelynek azelőtt sokszor kisebb volt a lélekszáma, kisebb volt a kulturája. A fejlődés lehetőségét az Újjáépítési Bizottság az iparosításban látta, új iparágak bevezetését javasolták : huskonzervgyár, agyagipar, olajpréslő üzem. Meglátásuk helyes volt, de nem volt erre megfelelő anyagi fedezete a városnak, sem az országnak.

Iparvágányt is akartak lefektetni a nagyállomás - téglagyár - vágóhid között. Anyagra nem kértek pénzt, úgy gondolták, össze lehetne szedni a hozzávaló anyagot.

Az olajpréselő üzemhez Pestről akartak gépeket kérni. Miután tervükhöz a Nemzeti Bizottság is hozzájárult egy feliratot küldtek az Iparügyi Minisztériumnak. Kérelmüket így indokolták : " Hivatalos megállapítás szerint városunknak van ma szinte az egész országban legérintetlenebbül megőrzött állatállománya. " /123/

A bizottság jó munkáját dicsérte, hogy a vasutasok augusztus végéig 162 vsuti kocsit javítottak ki, s a VIII kerületi kommunisták kijavítottak egy aknarobbanások következtében megrongálódott iskolát.

Gazdasági nehézségek - a reakció támadása

Az egész országot érintő gazdasági nehézségek egész évben végigkísérték a város életét, különösen 1945 második felétől vált súlyossá a helyzet. Akadozott a közalkalmazottak fizetése, a közellátásban zavarok voltak, virágzott a feketézés, a zugkereskedelem. Napirenden volt az árdrágítás. A munkások fellelétek az árrögzítés és a béremelés mellett. A nagygazdák szabotálták a beszolgáltatást, s így sokszor hiányoztak az alapvető élelmiszerek. A reakció ezt néha zavargások keltésére használta fel, bár éppen miattuk alakult így a helyzet.

Kiss Pál polgármester augusztusban állami segílyt kért a kormánytól, hogy az alkalmazottak megkaphassák bérüket. A köztisztviselői fizetések megoldására ezt a javaslatot tette a város vezetősége :

" Minden héten a munkahét lezárásával állapítsák meg az árakat, s az árak emelkedésének arányában emeljék a tisztviselők fizetését. " / 124/

A város a kormánytól hadisegélyre és tisztviselői fizetésekre 8 millió 700 ezer pengőt kapott egy héten belül. Ez csak rövid időre oldotta meg a problémákat. A Termelési Bizottság tagjai szeptembertől kezdve decemberig nem kaptak fizetést. A Földigénylő Bizottság tagjai egyáltalán nem kaptak fizetést, csak napidíjat, azt is

későn. A pénz értéke naponta csökkent, ezért voltak elkésredve azok, akik késve kapták meg munkabérüket.

Szeptemberben 100 %-kal emelték a munkabéreket, de még ez sem érte el a budapesti bérek 85 %-át.

Itt 60 pengő volt a legmagasabb órabér. Hiába emelkedtek a munkabérek, mert a felemelt árakkal kellett számolni.

" A téglák ára 100 %-kal emelkedett, és egy pár férficipő 35.124 pengőbe került."

Az árdrágítás, a feketézés az amúgy is nehéz helyzetet csak fokozta. A Városi Tanács szigorú határozatot hozott, amit még februárban közzétett újságban. Első esetben határozatlan időtartamu közmunkára kötelezték az árdrágítókat, második esetben internálták.

Májusban nagygyűlést tartottak a feketézők ellen.

Kevés volt a burgonya, s a piacon sokan úgy adták el, hogy mellé rossz almájukat is eladták. Így kiuzsorázták azokat, akik kénytelenek voltak megvásárolni a burgonyát.

Vásárlási és szállítási engedély nélkül nem volt szabad élelmiszert kivinni a városból. Ezt megpróbálták sokan kijátszani, hiszen Budapesten és az ipari városokban még kevesebb volt az élelem, még drágábban tudták eladni áruikat.

Szeptember és október folyamán több feketézőt lepleztek le, a szállítmányt elkobozták.

Egy ilyen szállítmány tartalma 998 kg buza, 23 kg juhsajt, 19 kacska, 38 csirke, 49 sovány liba, 8 hizott liba, 1795 db tojás, 6 kg libazsír és 1 hizott sertés volt. Ezt a szállítmányt Budapesten akarták értékesíteni.

Ebben az időben az árak így alakultak :

1 tojás 14 pengő, 6 kg libazsír 6600 pengő és 1 kg liba 250 pengő.

Egy feketéző szövetkezet rendőrkézre kerülése után 15 személyt internáltak, akik hónapok óta vágták és csempészték ki a marhákat és sertéseket a városból. Novemberben a rendőrkapitányság rendőrcsoportot szervezett. Feladatkörébe tartozott a piaci és kirakati árak ellenőrzése, a feketézők üldözése és az árucserével való visszaélések megakadályozása . /125./

Az élelmiszeri nehézségeket fokozta, hogy nehézkesen haladt a beszolgáltatás, sokan nem adták be a busát, vagy a sertést, ezzel magyarázva ezt, hogy saját részükre nem marad elegendő zsír.

Készen az árak a piacon ugrásszerűen emelkedtek. A vásárhelyi munkásság állást foglalt az árrögzítés mellett.

A piacon alig lehetett valamit vásárolni, budapestiek, szegediek jöttek és mindent felvásároltak.

November 17-én és 18-án zavart keltettek az asszonyok a piacon. Kibájták, hogy mőjansk kenyeret, munkát. A közellátási hivatalhoz vonultak, majd a városházára.

Mivel ezt sárva találták betörték néhány ablakot. Végül pótkenyérjegyet adtak a tüntető asszonyoknak és burgonyát is kaptak. /126/

A közellátás biztosítására élelmiszer összeírást rendeltek el. Anyira kevés volt már az előző kósalet, hogy a legszegényebb rétegeknek 5 dkg olajat, vagy zsirt tudtak csak osztani. A városban 26 ezer olyan egyént tartottak számon, aki nem volt ellátva zsírral és kenyérrel. Ez túl soknak tűnik, ha nem lett volna ennyi, úgy a zsiradagot kétszeresére emelhetnék volna. Sokan nem szorultak erre rá, a zsírjegyüket ki sem váltották a hentesnél. A téli szegénységítést is megszervezték, lábbelit, fehérneműt, meleg ruhát gyűjtöttek és élelmet is. Az első szegényakciót karácsonykor bonyolították le. A segítő munkába bekapcsolódott a Demokratikus Nőszövetség, a Vöröskereszt és az egyházak is. A tapasztalat az volt, hogy főleg a kisemberek adakoztak, a módosabbak gorombán fogadták őket és néha nevetséges összegeket 2-3 pengőt adtak. A gyűjtés eredményeként a város bétérületének feléről pénzben 431 ezer pengőt kaptak. Ez abban az időben egy pár cipő ára volt.

Mivel az élelmiszerek összeírása önkéntes alapon történt sokan nem vállották be készletüket. Ezért a kommunisták indítványára a kommunisták meg akarták kényszeríteni az élelmiszer bejelentések ellenőrzését.

A Kisgazdapárt és a Parasztpárt az ellenőrzés ellen foglalt állást. Ellenőrző bizottságot akartak létrehozni a javaslattevők, s a Kisgazdapárt annyi tagot küldhetett, mint a két munkáspárt együtt.

Az ellenőrzés politikai jelentősége az volt, hogy a reakció gazdasági téren volt a legerősebb, itt támadott elsősorban. December 2-án a Kisgazdapárt tiltakozott az ellenőrzés ellen. Indokuk így hangzott: "A beszolgáltatott élelemért nagyon alacsony árat fizetnek, s a gazdálkodók ezt arculcsapásnak érzik." / 127 /

A Kisgazdapárt és a Parasztpárt tagjai helyett a szakszervezettől kértek tagokat az ellenőrzéshez. Ha néhány kiló be nem vallott élelmet találtak, azt nem foglalták le, csak a nagy készleteket. Ez a lépés élezte az ellentéteket a pártok között. December 14-én a Törvényhatósági Bizottság rendkívüli közgyűlést tartott, s ezen mindössze két kisgazda jelent meg. Kijelentették, hogy pártjuk nem nyújt segítséget és erkölcsi felelősséget az élelmiszer ellenőrzéséhez. Szerintük ez az ellenőrzés korai, s csak a jövő évi termés betakarítása előtt kellene.

A helybeli Kisgazdapárt frakciója szembe helyezkedett a saját kormányával, miniszterelnökével. A pártot képviselő egyik kisgazda Tárkány Szűcs nem is értett egyet pártja javaslatával.

A Kommunista Párt vádolta a kisgazdákat "nekik újabb Horthy kellene. A Parasztpárt addig eljutott, hogy belátta, a rend fenntartása érdekében el kellene látni a nincsteleket élelemmel.

A főispán ismertette, hogy órási nehézségek vannak a város szénrel, sóval, más iparcikkal való ellátásában. Csak élelemért tudtak volna ezekhez hozzájutni. Három összeírás semmilyen eredményt nem hozott. A rendkívüli közgyűlésen két javaslatot fogadtak el. Az elsőt Erdei István szociáldemokrata bizottsági tag tette - Kérték a kormánytól a jóvátételi szállítások lecsökkentését, tekintettel a város teherbírására. A másik javaslat a vitatott ellenőrzésekkel függött össze, további ellenőrzések tartását tartották szükségesnek.

Letagadott élelmiszerek biztos voltak, de ezt nagyon nehéz volt felderíteni. A lakások kihasználtságának ellenőrzését is elrendelték, mert súlyos volt a lakásinség. Ennek egyik oka az volt, hogy sok család lakott itt, aki nem helybéli volt, hanem a háboru elől menekült ide. Városunkban nem pusztított sokat a háboru. Ellenőrizték a tartózkodási engedélyeket, az ellenőrzést Vad János vezette.

A népi demokrácia erősödését az egész országban gátolni próbálta a reakció. Az első időben szinte észbe sem kaptak, de kábultságuk nem tartott soká. Városunk az elsők között szabadult fel, így itt néhány dolog megelőzte az országos eseményeket. Így a reakció meglevő erőinek támadása is előbb kezdődött, mint a később felszabadított részekben.

A reakció támadásának fő területei voltak: zavarkeltés, rémhírterjesztés, ifjúsági gyűlések megghiusítása, nyilas szervezkedés. Gazdasági téren tudtak a legeredményesebben fellépni, szabotálták a terménybeszolgáltatást, letagadták a felesleges készleteiket, megvesztegették az állatok összeíróit, megtagadták a közmunkát, nem látták el a várost fával.

A hatóságok csak részben tudtak ellenük eredményeket elérni. Általában a rémhírterjesztéseket megszüntették, a zavarkeltést karhatalommal előzték meg.

A titkos nyilasmozgalmat is sikerült leleplezni. Az utcán naponta találtak plakátokat, röpcédulákat, kereszteteket felragasztva szeptemberben. Egy fiatal lánynál találták meg a rejtekhelyet, itt voltak a plakátok, nyilaskeresztek, uszító fényképek. A lányt internálótáborba vitték, a példa hatásos volt, ezzel felszámolták a mozgalmat. Sajnos a gazdasági vonatkozású támadásokat nem sikerült megszüntetni. A helyi Kisgazdapárt támogatta a reakciót, védte a szigorúbb ellenőrzésektől.

Decemberben, mikor legsúlyosabb élelmezési nehézségekkel küzdött a város, már a józan közvéleménnyel is el kellett ítéltetni a reakció felforgató tevékenységét.

"Az utóbbi hetekben Vásárhelyen erősebb tevékenységet kezdett a reakció. Azok, akiknek a keze alatt a bőség idején is éheztek és rongyokban jártak embermilliók, most uszítanak,

elégedetlenséget szítanak, holott tudják, hogy az ország készletei elpusztultak, és elhordták a tartalékot nyugatra.

" Az izgatások eredménye volt az a felvonulás is, amit a múlt hetekben láthattunk. Szervezetlen, hirtelen összeverődött tömegek tüntettek és mert néhány, a helyzetet felismerő elvtársunk is közéjük sodródott, a reakciósnak alkalmuk nyílt arra, hogy kommunista tüntetésnek állítsák be a városháza előtti zavargást.

A múlt rendszer a saját bűnét akarja most a maga javára kihasználni. Ne a mai vezetőket szídjuk ; a semmit nem tudják szétoztani. " /128/

A reakció támadásainak politikai alapja a választások eredménye volt. Néhány évnek el kellett telnie ahhoz, míg ezt a problémát az egyre erősödő munkáshatalom meg tudta oldani.

3. f e j e z e t

A FÖLDREFORM VÉGREHAJTÁSA

A demokratikus átalakulás egyik feladata a feudális eredetű nagybirtokrendszer felszámolása volt. Ezt tartalmazta a MNPF programja is. :

" A mezőgazdasági munkások és cselédek, a magyar nép e legszámosabb és legszegényebb rétegének felemelésére, a magyar demokrácia alapjainak megszilárdítására legrövidebb határidőn belül, a földigénylők közreműködésével, széles körű földreformot kell végrehajtani, mely sokszázezer földnélkülit és szegényparasztot tesz életképes kisgazdaság tulajdonosává. " / 129 /

Hódmezővásárhelyen, bár nagybirtok nem volt a 132 ezer katasztrális hold nagyságú határban, mégis igen sok a földnélküli nincstelen mezőgazdasági munkás és 1-5 hold földdel rendelkező szegényparaszt.

Az 1935. évi birtokmegoszlás :

1-5 hold közti birtokos	3.090
5-10 hold közti birtokos	2.210
10-25 hold közti birtokos	3.150
25- től felfelé	2.865

A földtelen mezőgazdasági munkavállalók száma az 1930-as években meghaladta a 6.000-t, tehát a lakosság 10 %-át. Ezek egy része még a legrosszabb munkafeltételek mellett sem jutott munkához.

A külterjesen művelt, szemtermelésre berendezkedett vásárhelyi mezőgazdaság sem egész évi munkát, sem emberi megélhetést nem tudott biztosítani. A mezőgazdasági bérek állandóan a létminimum alatt voltak, a munkaidő viszont nagyon magas 12-16 óra volt. Még a legnagyobb munkaidőben, /aratás, kukoricatörés / is 700-800 volt a munkanélkül maradtak száma.

A szegény - és dolgozó parasztok helyzete sem volt sokkal könnyebb.

Ez a réteg közel 60 %-át alkotta a város lakosságának. Adóik súlyosak voltak, gabonából, terményből alig vihettek piacra. Többnyire eladósodtak, földjeiket, házaikat elárverezték. / 130 /

Hódmezővásárhelyen január 2-án tüntetést rendeztek a kormányprogram mellett, s a felszólalók annak a kívánságnak adtak hangot, hogy a parasztnak földet kell osztani. Az agrárproletárok gyűlése túlságosan enyhének találta a 200 holdas paraszti, valamint a 100 holdas uri és közületi birtoknagyságot. / 131/

Január 27-én Mártélyon gyűlést tartott a MKP földmunkások és kisgazdák részére, s a földosztás szükségességét hangsúlyozták. / 132 /

Az MKP helyi szervezete " Földet, kenyert, szabadságot " programmal nyilvános népgyűlést rendezett.

A népgyűlésen megnyugtatták a lakosságot, senkitől nem viszik el a terményeit, nem lesz beszolgáltatás. / 133/
/ Mégis sor került beszolgáltatásokra, mert csak így lehetett biztosítani az élelmet./

Szerte az országban földreform-küldöttségek indultak Debrecenbe azzal a kéréssel, hogy a földreform tervezetet törvényesítsék. A kormány eddigi tevékenységéhez igénybe vette az összes rendelkezésre álló népi erőket, hiszen az intézkedések a legszélesebb népi érdekeket érintik. A népi erők szívesen támogatták minden erkölcsi erejükkel a bizottságok munkáját, mely minden esetben nehéz és felelősségteljes volt. Így volt ez a földigénylő bizottságok esetében is. A földigénylő bizottságok már jóval a létrehozásukat kimondó jogszabály elfogadása előtt egyre-másra alakultak. Nemzeti Bizottsági határozatok születtek a reform előkészítésére. Természetesnek tartják, hogy ilyen nagyjelentőségű közügyben a hatalmat ne a tisztviselők, hanem a szegényparasztnak gyakorolják.

Hódmezővásárhely vezetősége is ennek a kívánságnak adott hangot : " Hallgassuk meg a földigénylőket és a mezőgazdasági termeléssel foglalkozókat, és ezek meghallgatása után sürgősen tegyék meg a megfelelő intézkedéseket." /134/

Még a földreform rendelet megjelenése előtt érdekes kezdeményezés indult el a városban . Ugynevezett " szükségtermelő szövetkezetek " munkatervét dolgozta ki a helyi Földmunkás szakszervezet.

Célja : azokat a földterületeket, amelyeket tulajdonosai elhagytak, vagy megmunkálni nem képesek, nem akarnak köztulajdonba tenni és megmunkálni.

Szabályzata szerint tagja lehet akárki, aki a Földmunkás szakszervezet tagja volt. A szövetkezés időtartama az 1945-ös gazdasági év. Községi munkával akarták a mezőgazdasági termelést megindítani és a nemzetgazdaságot talpraállítani.

Munkabíró személyenként 3 katasztrális holdat akartak felosztani. Az ingatlan terheit a szövetkezet vállalta.

" Minden áru azé, aki azt megtermelte ". A területre eső terhet természetben kell fizetni. / 135 /

Ez az elgondolás elébe vág az országos szövetkeztelési programnak. Felismerik azt a veszélyt, mely később be is következik, kevés szerszámmal, igavonó állatok és vetőmag nélkül nem minden család képes megművelni a kapott földet. Azt is, hogy csak a jövő évi termést biztosítani, ha azonnal elkezdik az elhagyott földek megművelését. A kisa-játítást nem korlátozta volna semmilyen törvény, mindent " a józan belátásra bízott a tervezet."

Az elképzelés nem valósult meg ilyen formában.

Közben a közellátási miniszter rendelete alapján a földreformtól függetlenül oszt ki a város telket. / kiskerti előjegyzés / Olyan ember is hozzájuthat, akinek van földje, a 200-400 holdasok is, természetesen a nincstelenek is.

/ Ezek a területek valószínűleg a város tulajdonában vannak./

Március a várakozás hónapja volt. Többször jelentek meg cikkek, melyek a földosztás feltételeit ismertették.

Az országos rendelet megjelenése előtt már hirdette a helyi KP elképzeléseit a városban.

" Általában 10 hold földet juttatnak, a gazdag parasztok földjét csak 200 holdon felül veszik igénybe. Viszont igénybe veszik az öt hold feletti olyan birtokokat, melyeket tulajdonosa nyereszkesedésre vett. " /136/

1944. decemberében, 1945. januárjában még sem a pártoknak - beleértve a Kommunista Pártot is - sem a kormánynak nem volt határozott elképzelése a földreform megvalósításának időpontjára nézve.

Nehezítette a földreform megkezdését, hogy a nemzetgyűlés tagjai 1944. végén, az első ülések befejeztével hazamentek, a nemzetgyűlés politikai bizottságában pedig az a nézet alakult ki, hogy földreformot nem lehet kormányrendeletekkel elindítani, ahhoz törvényre van szükség. Ezért a nemzetgyűlés újabb összehívását szorgalmazták, ahol dönthetnek a pártok földreform javaslatai felett. A nemzetgyűlés összehívásának időpontját 1945. április 1-ében jelölték meg.

/137/

A politikai és gazdasági helyzet alakulása nyilvánvalóvá tette, hogy a földreformot 1945. koratavaszán végre kell hajtani. Ezt a politikai erőviszonyok kedvező alakulása is lehetővé tette.

Sürgette a földreform gyors végrehajtását az ország gazdasági helyzete, a mezőgazdasági termelés megindításának követelménye is. Részletes földreform tervvel 1945. január 14-én a szegényparaszság fiatal pártja a Nemzeti Paraszt-párt jelentkezett először. Ennek a tervezetnek közvetlen kezdeményezője, tanácsadója a Magyar Kommunista Párt volt.

Ezért az MKP nem is jelentet meg külön földreform tervezetet, hanem csatlakozott a Nemzeti Parasztpártéhoz. E tervezet leszögezte, hogy a földreformnak a birtokviszonyok gyökres és teljes újjárendezését kell biztosítani. A földreform céljára el kell kobozni a hazaárulók, nyilasvezérek, Volksbund - tagok birtokát és igénybe kell venni minden loo holdon felüli uri birtokokat. A parasztbirtokok megtartható földterületének felső határát 200 holdban állapította meg. A tervezet leszögezte, hogy az igénybe veendő földekből elsősorban a teljes birtoktalan és törpebirtokos parasztságot kell földhöz juttatni.

A földreform végrehajtását az igényjogosultak kezébe kívánta letenni. A Független Kisgazdapárt csak február végén, sürgetésre nyilatkozott. Egyetértését fejezte ki általában a földreformmal, de a megvalósítás időpontjára, módszerére vonatkozóan sok homályos, bizonytalan, félreérthető utasítást tett. Orosz példára hivatkozva, kolhozokról beszélt, tudva, hogy ez elriasztja a szegényparasztokat.

A Kisgazdapárt nem dolgozott ki konkrét földreform javaslatot és érdemben nem szólt hozzá a Nemzeti Parasztpárt tervezetéhez sem. Ez önmagában is jellemzi passzivitásukat ebben a kérdésben. Törekedett a földreform halogatására. Számára tulságosan radikális elveket tartalmazott a Nemzeti Parasztpárt földreformtervezete. A birtokhatár maximumokat alacsonynak tartották. Lehetőséget akartak teremteni a birtokosoknak további holdak megmentésére. Nem akarták az érdekeltekre bízni a végrehajtást, hanem minél "pártatlanabb" testületekre. Helyi, községenkénti bizottság működését egyáltalán nem javasolták. Járási szintűre tervezték a legalsóbb bizottságot. Ezért nem hozta nyilvánosságra javaslatát, csak később bírálta a földreformrendelet végrehajtását.

A Szociáldemokrata Párt 1945-ben is azt a programot akarta megvalósítani, amit még 1930-ban dolgozott ki. Nem értették meg a parasztkérdés döntő jelentőségét.

Passzivitása következett a párt jellegéből, vidéki tagságának kisiparos, alkalmazotti összetételéből.

A földreform végrehajtásáról szóló vitába bekapcsolódtak a felszabadult vidékek szegényparasztjai is.

Azonnali, széleskörű földreformot követeltek. Határozott fellépésük hozzájárult ahhoz, hogy a földreform ügye nem fulladt meddő vitákba.

Március 9-én az MKP és az SZDP tanácskozó bizottságának együttes ülése elfogadja a földreformjavaslatot.

Március 15-ét az antifasiszta szabadságharc és földreform szükségességének jegyében ünnepli az ország. Budapesten, Szegeden, Debrecenben nagygyűlést tartanak.

Az eseményeket nem lehet lelassítani, bár a FKGP megkísérelte mérsékelni a kommunisták programját. A nincstelenek követelték a földosztást, s így nem lehetett tovább halogatni.

Március 17-én a Minisztertanács rendkívüli ülése elfogadta a földreformról szóló /600/1945. sz. rendeletet/. A rendelet végrehajtását az Országos Földbirtokrendező Tanács, a megyei földbirtokrendező tanácsok és a községi földigénylő bizottságok hatáskörébe utalja. / 138/

A rendelet 1945. március 18-án jelent meg. A háborús bűnösök, hazaárulók, nyilasvezérek birtokait, minden ezer holdon felüli birtokot teljesen elvettek. A 100 holdon felülieket részben elsajátították ki. A katolikus egyház birtokát is kisajátították.

Március 22-én az MKP Központi Vezetősége irányelveket fogadott el a pártszervezetek számára a földreform végrehajtásával kapcsolatban. Az irányelvek "Szervezni a földreform végrehajtását" címmel a Néplap március 27-i számának mellékleteként jelent meg.

Egy nappal később a helyi MKP felhívást intézett a földigénylőkhöz : "Jól válasszátok meg, hogy kit küldtök a földigénylő bizottságba. Olyan ember legyen, aki nem jár el meg a maga árnyékától, de a jegyzőtől, szolgabírótól sem. Akit sem megvásárolni, sem levenni a lábáról nem lehet ! Aki kiméretlen lesz a harcban a földesurak és a lakáikkal szemben, de hűséggel fogja képviselni a földműves nép ügyét ! " /139/

A földreform végrehajtásánál nagy gondot jelentett, hogy a kiosztható földterület nagysága nem tudott minden jogosult igényt kielégíteni.

A földhöz juttatott agrárszegénység egy része úgy kapott a földosztáskor területet, méghozzá a várható országos átlagnál nagyobb, hogy ugyanakkor más része teljesen ki-
maradt a juttatásból, vagy éppen messze az átlag alatt részesült belőle. Mindez korántsem azért alakult így, hogy az egyik földhözjuttatott ilyen, vagy olyan módon kiszorította volna a másikat. Az egyenetlenség legfőbb oka a földreform céljára igénybe vehető földbirtok, valamint az igényjogosult agrárszegénység régióként eltérő megoszlása volt. Míg egyes helyeken több kiosztható birtok állt rendelkezésre a viszonylag kevesebb igénylő részére, másutt éppen fordítva, a birtok mutatkozott kevésnek az igénylőkhöz képest. /140/

A Vásárhelyi Földigénylő Bizottság nagyon nehéz feladat elé nézett. Az egész Csongrád megyében nagy problémát jelentett, hogy kevés volt a nagybirtok és sok az igénylő. Hódmezővásárhelyen 3.100 kérelmező volt és a föld mindössze 5-600 embernek volt elegendő.

Problémát jelentett az is, hogy a bizottság megalakulása után a FKgP igyekezett huzni-halasztani a földek elkobzását. Pedig az idő sürgetett, a földigénylők széles táborra nem várhatott arra, hogy a bürokrácia a földreform végrehajtásának módozatai felett hatásköri vitákat folytasson, és közben elmuljon a tavaszi munkálatokra kedvező idő, hogy lekéssen a vetési lehetőségekről.

Felvetődött a kérdés, ki állapítja meg, hogy ki segítette elő a német fasizmus politikai, katonai, gazdasági érdekeit. Először ennek megállapítását a népbíróságoktól, igazoló bizottságoktól várták, de ezek a szervek csak súlyos politikai bűnösség esetén hoztak elmarasztaló ítéletet.

A kommunista és a szociáldemokrata vezetők nyomására a Földigénylő Bizottság, mint demokratikus szerv, - melynek tagjai közhivatalnokoknak kijáró védelemben részesülnek -

kimondta az elkobzást azokkal szemben, akiket a kategóriába tartozónak ítélte.

Karácsonyi Ferenc véleménye az volt, hogy a földreformot gyorsan kell végrehajtani, s ebbe a Nemzeti Bizottság jobban kapcsolódjon bele. Minden társadalmi osztály érezze, hogy a földreform áldásaiból neki is jut. Ne csak a földtelen parasztok, hanem a törpebirtokosok és a nagycsaládu kisbirtokosok is kapjanak földet. /141/

" 1945 tavasza az ország ujjaszületésének megindulásával egyidejűleg új folyamatot indított a magyar agrártörténelemben is. Az új folyamat kezdő lépése a földreform volt." " Az új honfoglalás ", melynek során az egykori nincstelenek és szegényparasztok százezrei vették birtokukba a tegnap még urí földeket. A béke első nagy hadművelete volt ez, amely átvitt értelemben és szó szerinti is megrengette a földet a régi rend alatt." /142/

Valóban új honfoglalás volt ez !

Pusztaszeren az első cövek leverésének ünnepségén Hódmezővásárhely is képviseltette magát. Karácsonyi Ferenc főispán, Kiss Pál polgármester, Vad János miniszteri megbízott, Oláh Mihály kommunista párttitkár és Juhász Pál szociáldemokrata párttitkár vett részt. A kormány képviselőjében Karácsonyi főispán beszélt az ujjazdákhöz.

A város lázasan készülődött az április 4-i nagygyűlésre, miközben a szegény földtelen napszámosok földet irattak maguknak a megjelölt időpontokban / Naponta 8-14 óráig. /

A földigénylő bizottság április 1-én alakult. Az alakulást egy nagyobb küldöttségből Vad János a földművelésügyi kormányzat által kinevezett kormánybiztos eszközölte.

Tagjai : Dr. Tóth István bíró

Tóth Sándor mérnök

Molnár Imre gazdasági szakértő

a pártok képviselői : Arany Bálint, Benke Imre,
Bujáki János, Hős Nagy Sándor, Lévai Sándor.

A bizottság megalakulása reggelén 8 órakor megkezdte a munkáját. Az első napon öt birtokot osztottak fel :

A Közgazdasági Bank	- nagyszigeti,
Weisz Lőrinc	- kopáncsi,
Nagy Pál	- mártélyi,
Kokron testvérek	- feketehalmi birtokán,
valamint a város	- téglási birtokán leütötték
a mezsgyekarókat, megtörtént az új tulajdonosok birtok- ba helyezése. / 143/	

Az első 10 hold földet Simon Sándor hétgyermekes görzsai lakos kapta. A továbbiakban is általában szem előtt tartották a többgyermekes családok érdekeit, mivel kevés volt a kiosztható föld és itt jobban kellett differenciálni, mint például a Dunántúlon. A másik súlyos problémát az igaerő hiánya okozta. Az orosz kormány által küldött nyersanyag az új tulajdonosok segítésére szolgált. A város határában ebben az időben 120 traktor dolgozott.

Az április 4-i nagygyűlésen megjelent városunkban Rákosi Mátyás az MKP főtitkára, Erdei Ferenc az akkori belügyminiszter, aki itt a Nemzeti Parasztpártot képviselte, valamint Takács Ferenc a SZDP és Tildy Zoltán a FKGP képviselőjében.

A gyűlés egyetlen napirendi pontja a földbirtokreform végrehajtása. Rákosi Mátyás ismertette a kormánynak a rendelettel kapcsolatos néhány elvét. Elsősorban arra kell törekedni, hogy minden paraszt földhöz jusson, és olyan légkört kell biztosítani, melyben az újjazdák nyugodtan tudnak dolgozni. A kormánynak parasztvédő szándéka abban jutott kifejezésre, hogy 200 holdig meghagyták a parasztok földjét, hiszen azt becsületes munkával szerezték.

A földnélküliek 6-8 hold földet kaphatnak, de a többcsalád-
dosok javára kivételt tesznek. Ők akkor is kaphatnak föl-
det, ha esetleg már rendelkeznek 15-20 hold földdel. Ami
szembetűnő volt ezen a gyűlésen, hogy úgy a Szociáldemokrata
Párt, mint a FKgP szónoka a saját pártjának tulajdonította
a földosztás rendeletét, s igyekeztek saját pártjuk sze-
repét előtérbe helyezni. Takács Ferenc szükségesnek látta
a termelőszövetkezeteket. Világosan látta, hogy a paraszt-
ság életszínvonala a Viharsarokban igen alacsony, kevés
szerszámmal, vetőmaggal rendelkeztek. A kevés föld problémája
már visszatérő motivumként szerepelt. Megoldására csak egy a
javaslat : költözzenek a Dunántúlra !

Részlet Tildy Zoltán beszédéből :

" A Kisgazdapárt leglényegesebb programja a föld volt. Nem
találtam olyan kisgazdákat, akik ne lettek volna hajlandók
együtt küzdeni a földmunkással. Ma is azt mondom, hogy a
kisgazdatársadalom fogadja boldogan a magyar föld új bir-
tokosait, és legyen segítségükre mindenben, tanáccsal és
szeretettel, és ha kell, anyagi segítséggel, igával, munkával. "
/Ellentmondás abban van, hogy a Kisgazdapárt megkísérelte
halasztani, majd mérsékelni a kommunisták programját. Tildy
Zoltán ideális viszonyokat festett, ami nem volt reális /.
/144/

Az igényeket április 8-ig kellett beadni. Április első
hetében 1717 ember jelentett be igényt földre. A határban
kb. 10-15 ezer kat.hold került kiosztásra. A helyi vi-
szonyokat szem előtt tartva 5 hold földet kaphatott a
családfő és 2 holdat minden gyermek után. Itt maximálták
az igényelhető területet ; ez nem haladhatta meg a 15
holdat. 4 család igényelt földet a Dunántúlon.

A hatalmas és történelmi munka elindítása az új idők köve-
telményeinek megfelelően gyorsan történt. Torlódás, fenna-
kadás kezdetben nem volt, de a hibák hamarosan jelentkeztek.

- Nem vették igénybe a jogosultak a kapott földet.
- Az elhagyott földeket birtokba vették, anélkül, hogy két-
ségtelenül megállapították volna azt, miszerint a föld
gazdasági megművelése nem volt biztosítva arra a gazdasági
évre.

- Nagyon kevesen jelentkeztek a Dunántúlra, hogy ott igényeljenek földet.
- Többen nem kértek földet, akik jogosultak lettek volna. Ennek kettős oka volt : Egyrészt nem volt megfelelő igényük, másrészt csak a vásárhelyi határban akartak maradni, s elriasztotta őket az elköltözés.

Igy is kevés volt a kiosztható föld, ezért kellett a törvény által előírt juttatandó földterület nagyságát csökkenteni 5-7 holdra. Április utolsó hetéig 2855 egyén jelentette be igényét a földre. Ez a város lakosságához képest kevés. A földigénylők 32 %-a nem kapott földet.

Új problémát jelentett, hogy az igénylők leginkább csupasz földet kaptak, és számításuk szerint 10-15 holdon egy hold belsősséggel tanyát szerettek volna építeni. Ehhez több anyagi támogatásra és elsősorban több földre lett volna szükség.

Az áttelepítést nagyon szorgalmazta a Földigénylő Bizottság, kevés eredménnyel.

Az a tény, hogy az agrárforradalom, a földosztás hatalmas mérete és az agrárminisztériumnak, valamint a félproletárok tömeges földhöz juttatása minden eddigit felülmúlt, nem jelenthette egyszerűen a teljes megoldást sem termelési, sem szociális szempontból.

Ezeket a rétegeket, jelenük, sorsuk közvetlenebb jobbrafordulása izgatta. A földnélkülieknek munka- és kenyérkereseti alkalom kellett. Megesappantak a korábbi munkalehetőségek is. Nem mehetek el summának, mint régebben.

A földdel rendelkező juttatottak, különösen az újgazdák még hónapokon, éveken át a bizonytalanságtól, a kizsákmányolás veszélyétől rettegettek. Ha pedig ez nem is hátráltatta őket tartósan, annál inkább nehézségeket okozott termelőtevékenységükben az élő és holt felszerelés, valamint a tőke hiánya. / 145/

Hódmezővásárhelyen az 1944-es őszi hadműveletek során elveszett a lóállomány 60 %-a, a szarvasmarhaállomány 40 %-a, és a gépi erő 50 %-a. Ennek ellenére 1945. június közepéig a földek 80-85 %-a bemunkálásra került. Ez azt bizonyítja, hogy az újonnan földhöz juttatottak érezték, mennyire szüksége volt a társadalomnak munkájukra.

4. f e j e z e t

ÁLTALÁNOS POLITIKAI KÜZDELMEK

Az 1945-ös választások előkészítése

1945-ben tovább folytatódott a szovjet csapatok sikeres előrenyomulása. Egyre biztatóbbá vált a helyzet, közelebbről csillant meg a felszabadulás, a háboru befejezésének reménye.

A Vörös Hadsereg győzelmei nem eredményezték automatikusan a régi rendszer bukását.

Felmerült a kérdés : hogyan tovább ? Ezt az égető problémát vetették fel a politikai pártok vezetői is gyűléseiken. Lényeges szerepet játszott : ki fogja az országot vezetni, kinek a kezébe kerül a politikai hatalom ?

A Kisgazdapárt vetette fel elsőként a választás gondolatát 1945. februárjában, azonban akkor ez még korai volt.

1945. április 4-én népünk felszabadult s most hozzá lehetett fogni az összekuszálódott politikai, gazdasági helyzet rendezéséhez. A felszabadulás után a Kommunista Párt javasolta elsőnek a választások időszerűségét. / 146 /

A Központi - Vezetőségnek az volt az elképzelése, hogy a fővárosi törvényhatósági választásokkal párhuzamosan megtartják a vidéki választásokat is.

A továbbiakban a budapesti választások előkészítéséről, a pártok álláspontjáról, vitáikról csak amnyiban történik említés, hogy ki lehessen emelni azokat az eltérő, vagy megegyező vonásokat, melyek Hódmezővásárhely politikai mozgalmában jelentkeztek az említett időszakban.

Vásárhelyen a nemzetgyűlési választásokon öt párt indult : a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Független Kisgazdapárt, a Nemzeti Parasztpárt és a Polgári Demokrata Párt.

A választások előkészületeit egyrészt a pártok választási gyűlései, másrészt az adminisztratív munka megszervezése jelentette. Az előkészületek a Függetlenségi Front értelmében történtek, a pártok fenntartották a koalíciót, de a saját programuknak megfelelően készítették elő a választást. Az előkészítő munka két részét, az adminisztratív és a politikai munkát természetesen nem lehetett élesen különválasztani.

Adminisztratív előkészületek

A legfontosabb feladat mindenképp előtte egy pontos választási névjegyzék összeállítása volt. Ez nem egyszerű politikai aktus, hanem egyfajta számbavétel is, első ízben a háboru után.

Viszonylag meg lehet állapítani, a háboru hány embert pusztított el a felnőtt lakosságból. A férfiak és nők számának aránytalansága is a háboru hatása.

Az idő sürgetett, neki kellett látni az előkészületeknek az ország többi helységéhez hasonlóan.

A kommunisták helyi lapja jelentetett meg egy cikket arról, hogy 60 napon belül meg kell tartani a választásokat.

A pártok egyféleképpen értelmezték az adminisztratív előkészületeket, nem kötötték össze az összeírást politikai agitációval, hiszen ez teljesen jogellenes lett volna.

A választási előkészületeket gyors iramban kellett végezni. Teljesen új választási névjegyzéket kellett összeállítani.

A névjegyzék összeállítását olyan összeíró bizottságok végezték, amelyekben tisztviselő hivatalból nem vett részt, hanem kizárólag választókból álltak. Száz szavazókört jelöltek ki.

/147/

Gyorsan elkészült a választási térkép, mely szerint a belterületen 47, a külterületen pedig 35 választókörzetet jelöltek ki. Minden körzetben működik egy-egy összeíró bizottság, mely a választói névjegyzéket összeállítja, majd a szavazáskor szavazatszedő bizottsággá alakul.

A névjegyzék adatait kifüggesztik, hogy mindenki ellenőrizhesse rajta van e ?

Ha visszatekintünk a város multjára, majdnem 100 évvel ezelőtt 1848-ban a városban mindössze 1227 választási joggal rendelkező ember volt. A dualizmus éveiben ez a szám a következőképpen alakult :

1875. év 2.275 választó

1879. év 4.017 választó

A két világháború között, 1931-ben 18 ezer embernek van szavazati joga.

Ez a szám 1939-re lecsökken 16.254-re.

A vizsgált időszakban, a 45-ös választások idején Hódmezővásárhelyen körülbelül 30-40 ezer ember élhet szavazati joggal. /148/

Az összeíró bizottságok gyorsan és jól végezték munkájukat, hogy október közepéig kitehessék a falragaszokat. Számlálólapokat kellett kiosztani azok között, akik választhattak.

A személyi adatokon kívül arra a kérdésre is válaszoltak, ki hol lakott 1945. szeptember elsejéig.

A nagy igyekezet mellett kisebb hibák is előfordultak, így például az összeíró bizottság tagjai kiosztották a számlálólapot, de nem kérdezték meg, hogy egy-egy családban mindenki betöltötte-e a huszadik életévét. /149/

A belügyminiszter rendelete értelmében a város segítséget kapott a választások előkészítéséhez. Néhány adat erre vonatkozólag :

50 ezer boríték

19 ezer számlálólap

8 ezer választói névjegyzék

4 ezer külön jegyzék, nyomtatványürlap és papír

jelenti a segítséget. /150/

A polgármester kérésére összegezték a nemzetgyűlési választással kapcsolatosan felmerülő költségeket. A városban 83 összeíró és szavazatszedő bizottság működött. A bizottságokban állandóan résztvevő tagok száma 400 fő, személyi járandóságuk :

20 munkanapra	2.100.000 pengő
utiköltségek	200.000 "
dologi kiadások, urnák,	
nyomtatványok	200.000 "

Ez összesen : 2.500.000 pengő

A város mivel nem rendelkezett ennyi pénzzel, bevételi forrásai pedig korlátozottak voltak, ezért a belügyminisztertől kért segítséget.

A választási névjegyzék adatai szerint :

21.424 nő

15.624 férfi szavazó volt Hódmezővásárhelyen.

A városban biztos volt a nők győzelme.

Ezek az adatok a következőképpen oszlottak meg a belterület és a külterület között :

belterületen : 9.215 férfi
14.248 nő

külterületen : 6.410 férfi
7.176 nő

Bármennyire igyekeztek is az összeírók pontos munkát végezni, mégis, mintegy 500 ember saját hibáján kívül kimaradt, de felszólamlással éltek. " / 152 /

A bizottságban működő emberek becsületes, igyekvő munkájának is köszönhető, hogy a felszabadulás utáni első választás fegyelmezetten, zökkenőmentesen zajlott le a városban. Ha hibát követtek el, ez csak adminisztrációs hiba volt nem politikai ok miatt történt.

A pártok előkészítő munkája

Az MKP választási előkészületei

A Kommunista Párt szeptember elején megkezdte tanyai gyűléseinek szervezését. Képviselői Szikáncson és Batidán mondott beszédeikben hangsúlyozták, hogy az ország népe döntő fordulathoz érkezett. Választani kell, hogyan akarnak tovább élni, képesek e saját kezükbe venni sorsuk irányítását. Ezt döntenek el most a választásokon, ezért olyan nagy a választások jelentősége.

A háboru borzalmainak idézésével, a sok elesett és hadifogoly férj, apa és fiú említésével akartak a nők érzelmeire hatni. Hangsúlyozták, hogy a földosztással nem ér véget a harc, az elkezdett uton végig kell menni, s ehhez adhatnak a választásoknál nagy segítséget szavazataikkal.

Nem volt céljuk, hogy a parasztságnak paradicsomi jólétet ígérjenek, hiszen a földosztás magában nem old meg minden problémát.

Néhány nappal később, szeptember 9-én Karácsonyi Ferenc és Oláh Mihály tartott előadást Mártélyon. A szeptemberi időben a Kommunista Párt a munkásegység fenntartása mellett foglalt állást.

"Nem az a fontos, hogy az SZDP, vagy a Kommunista Párt 4-5 mandátummal többet kap e, hanem, hogy a munkásság győzelmesen kerüljön ki a választásokból." - mondotta Karácsonyi Ferenc . /153/

Az említett munkásegység esetleg a Kisgazdapárt ellen is irányulhatott. Ez még a budapesti választások előtt volt. Még nem tudták, hogy a szociáldemokraták felbontják a közös listát, azt hiszik vidéken is marad a közös lista.

Karácsonyi a továbbiakban arról is beszélt, hogy a kormány a meglévő javak arányos elosztására fog törekedni, az átmeneti korlátozásokat fenn kell addig tartani, míg az áruhiány megszűnik.

A jóvátételi kötelezettség becsületbeli kérdés, tehát ezt mindenképpen teljesíteni kell, még ha az pillanatnyilag bizonyos lemondással jár is. Jelenleg szükség van a beszolgáltatásra. Ez a probléma több külterületi gyűlésen is napirendre került ebben az időben, mivel a parasztság vonakodott az előírt terménymennyiséget beszolgáltatni, s meg akarták győzni őket ennek szükségességéről. A nehézségekről nyíltan beszéltek, nem éltek demagóg fogással.

A beszolgáltatást el kell fogadni.

Ennak ellenére, hogy a pártokat a választások kiírásánál csak az vezérelte, hogy Magyarországon biztosítsák a demokratikus fejlődést, és a reakció visszajöttétől még a józanabb kisgazdák is féltek, a versengés a pártok között már megkezdődött.

Éppen a két munkáspárt között merült fel először nézeteltérés. Oláh Mihály : "Amit a kommunisták mondanak az szin- igaz, ne akadályozza a Szociáldemokrata Párt ." /154/

A fővárosi választások, a közös lista nem hozták meg a kívánt eredményt.

A két munkáspárt együttesen 103 mandátumot szerzett, míg a FKGP 121-et.

Az MKP Központi Vezetősége október 11-én tárgyalta az október 7-i budapesti községi választások tanulságairól és az országgyűlési választások előkészítéséről.

Egy nappal később megszületik az SZDP országos vezetőségének a döntése : a szociáldemokraták külön listával indulnak az országos választásokon. / 155/

Vásárhelyen a MKP vezetősége a következő szövegű meghívót tette közzé, mellyel választási gyűlésre hívja fel a város lakosságának figyelmét :

" Pártunk az egész nemzet, az egész nép érdekében dolgozik. Kérjük Ön is hallgassa meg a szónokainkat, mert egyetlen vásárhelyi magyar ember sem mondhatja, hogy nem érdekli az a munka, amelyet a Párt Önért is végez és végezni fog."

Aláírás : MKP vezetősége.

A kommunisták nemcsak a jövő elérhető eredményeire hivatkoztak, hanem a Kommunista Párt múltjára is. Ez erőt adott a választási küzdelmekhez, melyről ifju Kovács Imre így írt cikkében :

" Bátran nézünk a választások elébe, mert tudjuk, hogy minden felvilágosodott ember támogat bennünket szavazatával. Minket nem zavar azoknak a nádiverebeknek a csiripolása, akik rémhírekkel táplálkoznak. Mi felkészültünk és gondosan őrködünk a dolgozó parasztság és munkásság biztonsága felett is."

/156/

A cím talán félreérthető : mi az, amit nem akarnak 1919-ből ?

A proletárdiktatúrát sem mindjárt lehetett a felszabadulás után megvalósítani, hiszen erősek voltak a reakció erői.

De amit nem akartak, s amitől egyesek féltek is : az a bukás és a fehérterror szörnyűségei voltak. Ezért volt arra szükség, hogy a kommunistákat sokan támogassák, hogy soha többé ne ismétlődhessen meg Magyarországon az, ami a Tanácsköztársaság bukása után történt.

A Kommunista Pártnak nagyon nagy intenzitású agitációt kellett kifejtenie, hiszen várható volt, hogy - tekintettel a város hagyományaira és Takács Ferenc népszerűségére - a különlistán az SZDP erős ellenfélnek bizonyul.

A város lakói nagy érdeklődést tanúsítottak a Kommunista Párt programja iránt. A párt választási nagygyűlésén, melyen Szirmai István és Révai József beszélt tizezres tömeg vett részt. A malomipari munkások a következő szövegű plakáttal vonaltak fel :

" Mi öröljük a buzát, a Kommunista Párt meg a reakciót !"

Elsőnek Révai József beszélt a Kisgazdapárt reakciós politikája elleni összefogás szükségességéről. Az MKP néhány célkitűzését fejtegette : Javítani kell a pénzt, rendbe kell hozni a közellátást, és a közigazgatást meg kell tisztítani a reakciótól.

Ebben az időben a pártok támadták egymást, ahol tehettek, s erre mindig adódott alkalom.

Szirmai István " a pénzt a kisgazdapárti pénzügyminiszter rontja ", s hozzátette beszéde végén : " a szavazócédula lesz a fegyver " /157/

Látták, hogy a főellenség nem az SZDP, hisz az munkáspárt, hanem az a párt, mely teret adhat a reakció szervezkedéseinek. A plakátok jelentős szerepet játszottak a választási küzdelemben. Lényeges, hogy szövegüket gyorsan át lehessen tekinteni, felhívó jellege ne sikkadjon el, s lényegre törő mondanivalót tartalmazzon. Jelentős a betűforma, a szín megválasztása.

A KP három választási plakátja szerepelt a választásokon. Mind háromra jellemző a kis méret, s a vékonypapír. Legsikerültebb az volt, melynek szövege a következő :

V Á L A S S Z !

Fasizmus, vagy demokrácia ?

Háboru, vagy béke ?

Rabság, vagy szabadság ?

Szavazz a Magyar Kommunista Pártra !!!

Tömörsége mindenki előtt világossá tette azt, hogy a választások eldöntik egy ország további útját. A választási lehetőség szembeállítja a múltat és a jövőt. Minden szónak van bizonyos lélektani hatása, vannak kellemes és kellemetlen szavaink. Itt a múltat a kellemetlen hatást kiváltó szavak : fasizmus, háboru, rabság, - a jövőt pedig a kellemes szavak : demokrácia, béke, szabadság, jelentik; meg, fehér lapon, piros nyomással.

A másik plakát részletesen leírta a szavazás módját, s a szöveg is így kezdődik : Hogyan kell szavazni a Magyar Kommunista Pártra ?

Igéretet is tartalmazott a plakát : "Aki több és fehérebb kenyeret, jó pénzt és rendet akar, az a MKP kockájába teszi a + -et."

"A vásárhelyi szavazók felerésze, még sohasem vett részt választásokon, ezért közöljük, hogyan kell szavazni."

/159/

Az említett két plakát nagy érdeme, hogy nem ócsárolja a többi pártot. Pedig a reakció igyekezett befeketíteni a kommunistákat. A külvárosban a falakra, ablakokra mésszel festettek kommunista jelszavakat és 4-es számot / ez a Kommunista Párt listájának a száma/. Ugyanakkor zsidóellenes jelszavakat is mázoltak a falakra és megfenyegették a jobbmódúakat. Ez a jobboldali radikalizmusra vall.!

Ezekben a napokban rémhírek kaptak szárnyra - a rémhíreket a kiskapdák terjesztették. Egyesek úgy "tudták," hogy a kenyér napi fejadagját 15 dkg-ra szállítják le.

Az egymás közötti ellenségeskedés átragadt a gyerekekre is, egy helyen összeverekedtek a "kommunista" és a "kiskapda" gyerekek, hogy így döntsék el, melyik párt lesz az erősebb.

/160/

A helybeli Kommunista Pártot sok mindennel megvádolták, azzal is, hogy a rendőrség segítségével készül a választásokra.

As MKP nyilatkozata, melyet a MKP K.B.-nak címzett kirodta, hogy a párt helyi szervezete "bőmesővásárhelyi lakosoknak rendőrségi őrszetbeviteléről sem utasítást, sem javaslatot, sőt még ajánlatot sem tett. Nem is tess, mert mindig tartja magát ahhoz, hogy a Függetlenségi Frontba tömörült pártok azonos jogokkal rendelkeznek, mindaddig, amíg a többi pártok ilyen tekintetben állást nem foglalnak mi sem kívá-
runk és kívántunk csak közhatalmi joggal rendelkező szervek intézkedési jogkörébe beavatkozni, vagy azt bármilyen irányba is befolyásolni."

Vad János rendőrkapitány szeptember 20-án, és azt követő napokon valóban foganatosított őrszetbe helyezéseket. Azonban ez nem a Kommunista Párt utasítására történt.

A főispáznak a belügyminiszter szeptember 23-án azt mondotta, hogy "mindazokat, akik a választás menetét zavarhatják, rendőrségi őrszet alá kell helyezni."

Tehát ami történt, az hatósági intézkedés, a Kommunista Párttól és annak véleményétől független, közigazgatási aktus volt. /161/

A rendőrség beavatkozására mégis szükség volt. Szélhámosok járták a házakat, hogy "hogyan szeszíri ki melyik párt tagja".

Arra hivatkoztak, hogy ezt a belügyminiszter rendelte el, és a főispán tudtával hajtják végre.

A főispán így nyilatkozott: a négy párt erre nem adott utasítást, ez büntetendő cselekmény, ilyen esetekben rendőrt kell hívni. /162/

Eszel akarták megijeszteni az embereket, most a kommunistákra szavaznak, de ha visszaáll a régi rend, a nevük szerepel és felelősségre vonják őket.

A pártok élénk figyelemmel kísérték egymás plakátjainak szövegét. A SZDP szerint a kommunisták egyik plakátja is oka, hogy a beazolgáltatás nem megy úgy, ahogy kellene.

Ime a vitatott szöveg : " Tied a föld, az idén magadnak aratsz ! " - és a másik is hasonló : " Lesz kenyered, tied a föld és magadnak aratsz. "

A kommunisták szerint : kellenek ezek a plakátok. /163/

A szöveget is figyelték, de azt is, hol helyezik el ezeket a plakátokat. A városháza forgalmas hely, ide jönnek az emberek ügyes-bajos dolgaikat intézni.

A Kommunista Párt felragasztott itt egy plakátot. A többi pártot ez felháborította. A vitát egy NB határozat zárta le, október 6-án : " A Kommunista Párt ne ragasszon plakátokat a Városházán ! " /164/

A választások előtt egy nappal a Kommunista Párt a piacon szavalókórusokkal hirdette jelszavait és röpgyűléseket tartott. Ugyanezen a napon a következő hír jelent meg a helyi kommunista lapban : "382 embertől vonták meg a szavazati jogot, tulnyomó részük jobboldali beállítása." Feltételezhető, hogy olyan egyénekről volt szó, akiket az igazoló bizottságok nem igazoltak.

A szerkesztőség szerint kevés a 382 személy. Azoknak sem kellene most szavazni, akik a múltban a nyilasokra szavaztak. / 165/

Valószínűleg arra gondoltak, hogy a fent említett emberek most nyilván a Kisgazdapártra adják le szavazatukat, hisz az gyűjti össze a reakciós erőket. A MKP nem vesztené szavazatot, ha az említett egyénektől megvonnák a szavazati jogot. Az utolsó felhívás a választás napján, november 4-én jelent meg. Az ujság közöl egy, az előzőeknél jóval harciasabb plakátot a következő szöveggel :

" Gyárban, földön megy a munka, de az áru drága.

Feketézőt, reakcióst fel a bitófára !

Szavazz a Magyar Kommunista Pártra!"

A Kommunista Párt agitációja aktív, jól megszervezett volt. Számítottak a munkásságra, parasztságra, s nem titkol-
ták el, hogy nemcsak a szavazataikra, hanem áldozatos munká-
jukra is számítanak, mert a harcnak még nincs vége.
Kissé egysíku volt az agitáció. Nem szólt minden réteghez
egyformán. Az értelmiséget, a kisiparosokat, nem igyekeztek
megnyerni ügyüknek.

A Szociáldemokrata Párt választási előkészületei

Ha figyelembe vesszük a város több évtizedes munkásmozgalmi
hagyományait, akkor teljes egészében megértjük azt a biza-
kodást, amellyel a helyi SZDP tekintett a közelgő választások
elő. Persze azért aktív propagandamunkával próbálták előse-
gíteni a sikert.

Szeptember végén az SZDP kerületi értekezletet tartott Vásár-
helyen. Ekkor még nem volt döntés arról, hogy az SZDP közös,
vagy külön listán megy-e a választásokon. Az értekezlet
két szónöka : Kéthly Anna és Erdei István volt.

" A mi demokráciánk hármass egyiséget követel : - mondotta
Kéthly Anna - egyenlő jogu társadalmat, népi politikát és
mindnyájunkért való társadalmi munkát ". A szónöknő szerint
nem okvetlenül fontos /kell/ mindenkinek szavazni, de remé-
nyét fejezte ki, hogy azok is az SZDP-ra szavaznak, akik
nem politizálnak és a nők szintén.

" A választás eredménye után, bizva hiszem, a pártunk meg
fog felelni történelmi hivatásának " fejezte be beszédét
Kéthly Anna.

Erdői István a választás menetéről beszélt s arról, hogy szer-
vezeteik erősek és elszántak arra, hogy a választási küzde-
lemben a szocialista eszmét vigyék diadalra.

Hegjegyzés : A nők szavazati jogára a későbbiek folyamán is sokszor történik hivatkozás, ami teljesen logikus, hiszen sokkal több a szavazati joggal rendelkező nő a városban, mint férfi. A nők körében nagyon nagy az érdeklődés. "Szilárdan bíznunk a nőkben, annál jobban, mert lényegük szerint megértőek, békés természetűek, dolgoznak, s telítve vannak szeretettel, ami a szocialista érzésüket is bizonyítja. /167/

A helyi vezetők több alkalommal hangsúlyozták, hogypártjuknak nincs szüksége sen trükkökre, sen erőszakra propagandára. "Mi nem fogunk befektetni, vagy kisebbiteni más pártot, vagy pártokat, sen nem személyeskedünk" - mondotta egy párttag a pártnapon. /168/

Az SZDP főnökök eltulzott demokráciával szálltak a választásba. "Nem személyeskedünk" - ez a kijelentés kéznyújtás a kisgazdák felé, és üzenet a kommunistáknak. Tul szemleges ez az álláspont - nem harcos dolog. Ez a tipikus szociáldemokrata felfogás.

Tisztában voltak saját erőikkel, de arról is meg voltak győződve, hogy agitálni mégis csak kell, még hozzá nagyon szívesen, ugyanakkor okosan és meggyőző erővel. A párt vezetésége "tisztá választást" akart.

A Központi pártházban nőgyűlést rendezett az SZDP. A szónoknő Posztós Jlianna - hivatkozott arra, hogy a szociáldemokrata nők kötelesek kivenni részüket a választási küzdelemből. Beszédéből nem hiányzott a pátoasz sem : "Most a választások küszöbén, minden szociáldemokrata nőnek, apostolnak kell lennie, a nagy eszme diadalra juttatása érdekében !" Vörös Mihály realisabb hangon szólt, hogy az SZDP 70 év alatt igyekezett a nőket felszabadítani, s most nagyon számít szavataikra.

/ 169/

A párt egyik felhívásában, a KP-hoz hasonlóan a háborúra hivatkozott :

" Asszonyok ! Anyák ! Feleségek !
Elég volt ! Soha többé háborút !
Soha többé forradalmat ! Békés otthont !
Vidám embereket, egészséges gyerekeket, a munka jutalmát akarja kivívni a SZDP, amely 70 év óta küzd értetek és hozzátartozóitekért.
Segítsetek az SZDP-nek ! "

/170/

Agitációjuk széleskörű, a társadalom különböző rétegeit próbálták megnyerni ügyüknek. Nemcsak idős, tapasztalt emberekre számítottak, hanem az ifjúsághoz is szóltak.

Almássy János írja : " Ifjúság és pártpolitika " c. cikkében : Nagy szüksége van a pártoknak fiatalokra, nemcsak a választások alkalmából, de azután is. A Szociáldemokrata Párt nem választási Párt. Nem csupán tekintély szempontjából küzd a mandátumokért. A párt állandó támogatást akar nyújtani a fiatalok törekvéseihez.

/171/

Akik tanyán éltek, tulajdonképpen nehezebben tudtak beakpcsolódni a politikai életbe, s mivel földműveléssel foglalkoztak, inkább a Független Kisgazdapártot, vagy a Parasztpártot érezték magukhoz közelebb állónak.

A két munkáspárt nem sok szavazóra számíthatott tanyán, ennek ellensúlyozására hangzott el a következő beszéd egy SZDP választási előkészítő gyűlésen, melyben a tanyai nép fontos szerepére utalva kifejtették, hogy :

" A tanyai egyszerű dolgozó embereknek azonosok a politikai és gazdasági érdekei, egy párzban : mégpedig az SZDP-ban, a dolgozó emberek pártjában van a helyük."

/172/

A megjelent cikk hivatkozott arra, hogy az eddigi pártoknak, csak szavazni kellett a tanyai nép, de az SZDP segítette, hogy életkörülményei megjavuljanak.

Ez nagyon gyenge érv, nem meggyőző ez az agitáció. Az SZDP kevés gondot fordít a tanyai emberek megnyerésére. Nem vállalkoznak arra, hogy a földosztás országos jelentőségét hangsúlyozzák, ezért nem agitálják erőteljesebben a parasztokat.

Ez a párt hallgat a beszolgáltatásról, nem merik elmondani, hogy terhek is lesznek. A kommunisták realisabb képet festettek.

Az SZDP viszont jobb rétegagitációt folytat. Legnagyobb mértékben a munkások szavazataira számítanak, hisz pártjuk a legrégibb munkáspárt. A párt a szociáldemokrata újságon keresztül intézett felhívást a város munkásaihoz, akiknek elég kevés a számuk.

Ipari munkások !

" Ti hívjátok életre a SZDP-t és elsősorban magatoknak köszönhetitek, ha rövid napok múltán ez a párt lesz kormányzópártja Magyarországnak. Nektek kell programot adni, ti hét évtized óta magatok csináljátok programotokat. Jelképe a kalapácsos ember, aki verejtékkal dolgozik, de emberi jogokat követel.

A szavazócédulákon a SZDP büszke jelképe hív benneteket, november 4-én.

Ipari munkások szavazzatok ! "

/173/

Döntő jelentőségű volt az is, hogy melyik pártnak sikerül megszerezni a városi értelmiség szavazatát.

Az SZDP több alkalommal is felhívta a város értelmiségi lakosságának figyelmét a szvazás és hovatartozás fontosságára. / 174/

Az értelmiségnek a Szociáldemokrata Pártban a helye c. cikk arra hivatkozott, hogy a nyugati államokban - Svédország, Svájc, Belgium, Anglia, USA - a Szociáldemokrata Pártban van az értelmiség és ezek a legerősebb pártok.

Az idézett példa a jelenre és a jövőre utal, más alkalommal a múlthoz fordultak bizonyítékért.

" Az elmúlt rendszerben az értelmiség véleménysszabadsága, emberi önérzete, teljesen kenyertől függött. Ezen is akar segíteni a SZDP.

A SZDP a béke és az építőmunka pártja. Itt van a helye mindazoknak, akik tudnak, akik példát mutatnak a munkában és emberi tisztességben.

Az értelmiség az egyetlen réteg, amelynek nemcsak megengedi, hanem amelytől elvárja az SZDP, hogy önmaga revíziója után forradalmat csináljon : minőségi forradalmat."

/175/

November elején Kéthly Anna Hódmezővásárhelyen járt, s beszédében szintén az értelmiséghez is szólt :

" Az értelmiségünknek a dolgozókkal egy táborban van a helye !" Utalt arra, hogy az értelmiség eddig váratott magára, hiányzott a megindulásnál. Az értelmiség is felelős azért, hogy az országot minél előbb rendbe lehessen hozni.

/176/

A parasztság, munkások, értelmiség és a nők agitációja mellett nagy gondot fordított a középosztályra tartozó iparosok megnyerésére. Közvetlenül a választások előtt az iparosgyűlésen Takács Ferenc volt iparügyi miniszter szólt az iparosokhoz : " Hódmezővásárhely kézműves iparossága mindig lelkes tömegben állott a SZDP táborába. Ennek a múltban többször adta tanujelét, és most az első demokratikus választás alkalmából ismét bizonyosságát adta ragaszkodásának és hűségének."

Takács Ferenc ígéretet tett az iparostovábbképzésre, zavartalan nyersanyag ellátásra, ami nagyon nagy szó volt ebben az időben, hiszen még a sót és az áramfejlesztéshez szükséges szenet is nehezen tudták előteremteni. Az SZDP célja volt az adófizetés, az adómorál rendezése és az adómentes létminimum megállapítása is. Takács hangsúlyozta, hogy az átmeneti gazdálkodásban az iparosság szerepe nagyon jelentős.

A városban sok volt az iparos, tehát, ha ezeket sikerül megnyerni, az jelentős eredmény.

Szőke Imre utalt arra, hogy az SZDP dolgozóit mindig fáradhatatlanul mindig és következetesen a földművesek, az iparosság, az értelmiség, munkásság érdekében. Ezt ne felejtsék el a választásnál és szavazzanak a SZDP-re!

Gracza János iparos szerint " öntudatos iparosság máshova nem is szavazhat, mert az SZDP mindig a tervszerű alkotás és építés pártja volt ". /177/

A példák azt bizonyítják, hogy a SZDP helyi szervezete gondosan, körültekintően szervezte meg a választási előkészületeket, agitációkat, gyűléseket.

Október hónap volt a " meggyőzés hónapja ". Ennek a hónapnak a közepén október 12-én, véglegesen eldőlt, hogy a két munkáspárt külön listán fog indulni a választásokon. Az SZDP jobboldalának az volt a véleménye, hogy a közös lista miatt nem szavaztak rájuk a budapesti törvényhatósági választásokon, míg az SZDP baloldala a Kisgazdapárt agitációjában látta a sikertelenség okát. / 178 /

A jobboldali demokraták kommunista ellenesek, a kommunisták pedig támadták a szociáldemokratákat.

Hódmezővásárhelyen úgy látszott teljes az egyetértés a kommunisták és a szociáldemokraták között, hiszen a város felszabadulásától kezdve együtt dolgoztak. Hogy ez a nagy egyetértés csak látszat, azonnal kiderült, amint biztos lett a külön listán történő indulás. /100 fővárosi és 150 vidéki pártkiküldött egyhangulag döntött a külön lista mellett./

"Cuci Miska a listáról " című cikkében a napi viccet így kommentálták : "Ez jut eszembe, most mikor a közös lista réme elmúlt és két munkáspárt külön megnyilvánítja akaratát. Így van ez jól. A pesti választások bebizonyították, hogy közös listának turós a háta ".

Ezt a megjegyzést nehéz volt szó nélkül hagyni, de a kommunisták nem válaszoltak, mert nem akartak komolyabb nézeteltéréseket, esetleg bizonytalanok voltak. /179 /

Ugyanebben a számban, szintén tréfásan arra céloztak, hogy senkit ne kényszerítsenek a kommunisták fenyegetéssel, hogy melyik pártra szavazzon.

/ Két nappal ezelőtt még éltették a két párt összefogását/ A párt úgy érezte, ha győzni tud, évtizedekre meghatározza győzelmük a magyar nép útját, s mivel több országban a szociáldemokraták győztek, még jobban reménykedtek.

Több alkalommal tartottak gyűlést, melyeken az SZDP vezetői vázolták a célkitűzéseiket, és figyelmeztettek a reakció aknamunkájára. Tehát a külön lista ellenére is harcoltak a reakció ellen, ez a fő csapás iránya.

"Most nagyon vigyázni kell !" - mondta Erdei István október 15-én. A reakció még mindig erősen mozog ! Most nincs ideje a civakodásnak.

Ez leszereli a kommunista ellenségeket, hisz egészen másutt van az ellenség.

" Vitatkozni lehet, de civakodni nem, mert akkor a két civakodó között a nevető harmadik fog győzni, nevetni. Ezt pedig nem akarjuk! Nem fogunk civakodni, de nem megyünk bele olcsó választási korteskedésbe sem. Mi nem vadászunk választási hatásokra, amihez a kétünt rezsim olyan jól értett. Mi nem marhapaprikásos vacsorákkal, zászlós-zene-szós felvonulásokkal akarunk választókat halászni. Mi meg akarunk mindenkit győzni afelől, hogy a mai magyar demokratikus világ egyetlen életlehetőségét csupán a szociáldemokrata irány szabhatja meg."/ 180/

A nevető harmadik itt az a reakció, mely a Kisgazdapárt-ban lelt otthonra.

A SZDP a külön lista mellett gondolhat arra, hogy esetleg döntő fölényt szerez a választásokon, s egy szociáldemokrata többségből álló kormánnyal kezébe veheti az ország irányítását. Demokrácia lesz, a régi rend nem jön vissza, ugyanakkor a proletárdiktatúrát elkerüli, csak demokratikus jogokat biztosít.

Több ízben arra hivatkoztak, hogy az SZDP a szélsőségek között középen van és a kiegyensúlyozás a szerepe.

A városban az SZDP igyekezett elkerülni a konfliktusokat a többi párttal, ennek ellenére azonban a helyi Kisgazdapárt néhány olyan jelzővel illette őket, melyeket nem hagyhattak figyelmen kívül, s igyekeztek bebizonyítani, hogy az állítás rosszindulatu rágalom csupán.

" Vörös patkányoknak " és " hazátlan nemzetközieknek " nevezték őket, s a helybeli Kisgazdapárt " Merjünk magyarok lenni !" jelszavu plakátokat ragasztott fel.

" Nagyon szegény az a párt, amelynek igazságai csak akkor hatnak, ha ezeket agitátorai durva szavak kíséretében hirdetik. A város egész lakosságát hívjuk fel tanunak, hogy mi szociáldemokraták, amikor ellenzéki párt voltunk, akkor sem alkalmaztuk ezeket az eszközöket. Mi a nép fiai vagyunk. Élesen és keményen szemben állunk minden erőszakkal. Felvilágosítani, meggyőzni : ezek a mi fegyvereink, mert szocialisták és demokraták vagyunk ". /181/

A sértés olyan durva volt, hogy a Kommunista Párt helyi lapja is kiállt a szociáldemokraták mellett. / 182/

A részeg ember c. cikkben Köntös Imre szemére veti a Kisgazdapártnak, hogy mikor dolgozni kellett, elbujtak, most ilyen plakátokat tesznek ki.

/ A kommunisták előbb reagálnak a plakátra, mint a cínzetek - a szociáldemokraták. Érzik, ha a Kisgazdapárt így támadja a szociáldemokratákat, akik mégsem annyira baloldaliak, akkor a kommunistáknak halálos ellenségei lehetnek./

Az újságcikk hatására Karácsonyi főispán magához kérette a helybeli pártok megbízottait. Előadta, hogy abban szeretne megállapodni velük, tegyen meg minden párt minden tőle telhetőt, hogy a városban megakadályozzák a választási küzdelem elfajulását. " Minekünk itt kell maradnunk továbbra is egymás mellett - mondotta és egymásért kell dolgoznunk a választások után is, meg kell akadályozni tehát, hogy ez alkalommal a város polgárai, mint ellenségek álljanak szemben egymással. Itt régen sem volt éles választási harc, most is ezt kell követni! " A megbízottak elfogadták a főispán álláspontját. A főispán nagyon jól beszélt. Valóban szükség volt a demokratikus összefogásra, hogy soha ne jöjjön vissza a régi.

/183/

Három nappal később a Nemzeti Bizottság tanácskozott, s kérte a pártokat, hogy őrizzék meg higgadtságukat, és igyekezzenek biztosítani azt a nyugodt légkört, amely a városban

a pártok életében és a pártok között uralkodott. /184/

A SZDP pártnapján Takács Ferenc ugyanezzel a problémával foglalkozva ismételten hangsúlyozta :

" A választásnak a legtisztábbnak kell lennie. Minden párttag értse meg, hogy a legteljesebb pártfegyelmemre van szükség. Mindenki őrizze meg higgadtságát a választások alkalmával. Senki se legyen szélsőséges, hanem mindig igazságos, legyen tudatában szocialista kötelességeinek, de jogainak is, akkor nem kell félnie semmiféle meglepetéstől. " /185/

Október végén az Alföldi Újságban szinte nem is találunk mást, mint az SZDP felhívását.

" Minden szociáldemokrata szavazó tartsa kötelességének, hogy a hetedik kockába írja bele a maga keresztjelét, " - és pártmúltjára való hivatkozását, utalást a szociáldemokrácia külföldi győzelmeire, azt, hogy az SZDP "mindenhol, minden idegzásával a nép érdekeit szolgálja. " /186/

"Emlékezzünk " címmel megjelent egy cikk, mely némi íróniával támadást intéz a többi párt ellen, úgy, hogy ugyanakkor kiemeli az SZDP érdemeit.

"Mostanában rossz az emberek emlékezőtehetsége. Egyik másik párt azzal dicsekszik, hogy 6 osztott földet és adott széleskörű választójogot a magyar népnek, mindezekből annyi igaz, hogy az SZDP 1903 óta küzd a földbirtok-reformért, a legdemokratikusabb választójogokért, a mezőgazdasági munkások, kisbirtokosok szociálpolitikai védelméért. Ez annyit jelent, hogy a földdel dolgozó ember betegség, baleset, rokkantság és öregkor esetén egyforma

bánásmódban részesüljön az ipari munkássággal. Hogy ezt az SZDP megvalósíthassa, soraiba hívja a napszámost, a mezőgazdasági munkást, a kis- és törpebirtokos és az újonnan földhöz juttatottakat.

Az SZDP eddigi működése tette lehetővé azt is, hogy a napszámot emberséges módon állapítottuk meg, - mi harcoltunk a tisztességes aratórészt, a természetbeni ellátás javításáért, a rendszeres egészséges munkáslakásokért.

A földet saját munkája árán művelő embereknek ezek jussanak eszébe, mikor a szavazócédulán az SZDP nevét olvassa, és családja jólétéről, munkája megbecsüléséről dönt szavazatával. " /187/

Ugy tűnik, mintha a párt már minden réteg szavazatára biztosan számítana, s most azokhoz szól, akik ugyanígy tartozhatnak a Kommunista Párthoz, mint a Nemzeti Paraszt-párthoz. Ez utóbbi párt nem játszott jelentős szerepet a város politikai életében, s ez kitűnik a választás eredményeiből is.

Addig azonban hátra van néhány nap s a város készülődik az SZDP nagygyűlésre, melyet nagy érdeklődéssel vártak. Ezek a gyűlések hosszú évek óta mindig komoly irányt szabtak a város gazdasági és politikai életében, akkor is, amikor az SZDP még nem kapott részt az ország kormányzásából. Takács Ferencék határkőnek tartották ezt a napot. Itt a párt a győzelem esélyeivel indult a választásokon, mert a város legerősebben szervezett olyan pártja volt, melynek tagjai ragaszkodtak a párt eszméihez és képviselő-jelöltjeikhez is ...

A város lakosságának többsége a munkában is rokonszenvedéssel és együttérzéssel kísérte az SZDP és vezetői működését.

A nagygyűlés szónokai Kéthly Anna, Almásy János és Takács Ferenc, aki szerint le kell szállítani a magas ipari árakat, mert ebből csak a nagytőkéseknek és a nagybirtokosoknak van haszna. Az SZDP harcolni fog az alacsonyabb árakért.

" Mi szociáldemokraták, úgy ahogyan az egész országban tettük, ebben a városban is kiépítettük a dolgozó munkás-ságnak a harci szervezetét, a Szakszervezetet.

Nem a munkás az oka a magas áraknak. A városi és falusi kispolgárok számíthatnak ránk ! " /188/

Az árak miatt nagy volt az ellentét a munkások és gazdák között. Takács Ferenc igyekszik megoldást találni, összefogást hirdet.

/Ugyanezen a gyűlésen a Nemzeti Parasztpárt is résztvesz a ezt igyekszik az SZDP saját hasznára fordítani./

" Csak ritkán jutott ennek a két nagy társadalmi rétegnek az eszébe az a lehetőség, hogy ők ketten egyesült erővel harcoljanak közös ellenségeik ellen.

Mi szociáldemokraták, mindig ezt hirdettük. Nekünk szocialistáknak egybe kell gyűjtenünk a hasonló életű embereket. Az SZDP-nak együttműködve a többi demokratikus párttal, lesz ereje arra, hogy rendet teremtsen a gazdasági életben. Alkotmányos uton, demokratikus eszközökkel akarunk rendet teremteni."

Beszélt még a magántulajdonon alapuló kisbirtokrendszer szükségességéről.

Segíteni kell a kisbirtokosokat szakoktatással, mezőgazdasági ipart kell kifejleszteni és fel kell javítani az állatállományt.

A rémhírek ebben a városban is terjedtek, s ebből gyűjtött össze az Alföldi Ujság szerkesztősége egy csokorra valót.

Az egyik ilyen fenyegetésnek szánt rémhír szerint elveszik a földet attól, aki " nem kedvük szerint szavaz ".

/Itt a Kommunista Pártra utalnak, s az SZDP védi meg őket.

"A földet nem egy párt, hanem a pártok, a nemzet adta, csak az vehetné el, de nem azért adta, hogy elvegye.. "

A védelem érdekes, mintha egy kicsit csökkenteni akarná a kommunisták érdemeit, s emlékeztetni, hogy az SZDP is közrejátszott a földosztásban. /Természetesen így igaz, viszont ez a védelem így nem teljesen önzetlen./ A fenyegetések között szerepelt az is, hogy meg lehet tudni, ki hova szavazott, sőt egyes buzgó és jól értesült rémhírtérjesztők még ennél is tovább mentek. Szerintük előre kiadják a szavazólapot, belerajzolva a keresztet. Fel sem merült az a gondolat bennük, hogy ezt mindenki látná a szavazáskor, s hogy ez annyira gyenge cselfogás, amit nem is érdemes megváfolni.

A tömegek megnyugtatóására mégis közli az ujság, hogy :
" a szavazás titkos, a szavazólapon semmi jelzés nem lesz."

A szavazólapokhoz illetéktelen egyének, vagy pártok vezetői nem juthattak hozzá.

Ezek a nyilas tempóju fenyegetések a Kisgazdapárt reakciósabb tagjaitól származhattak, akik attól sem riadtak vissza, hogy az SZDP és NPP közös választási nagygyűlésén hangos beszéddel rosszindulatu megjegyzésekkel, járkálással és énekléssel keltsenek zavart.

Ők voltak a munkáspártok igazi ellenségei, nem tudva bele nyugadni abba, hogy esetleg elveszthetik pozíciójukat, legyőzik őket a választásokon.

A Nemzeti Parasztpárt előkészületeiről

A Parasztpárt nem érezte magát elég erősnek, ezért megpróbált a két munkáspárthoz egyidejűleg közeledni, választási gyűlést tartottak együtt a SZDP-vel, s ezen a gyűlésen azt hangoztatták, hogy " kellett egy külön párt, de együttműködnek a kommunistákkal. Gyáni Imre kifejtette, hogy az NPP osztálypárt, de programjával az egyetemes magyarság

Hódmezővásárhelyen úgy látszott teljes az egyetértés a kommunisták és a szociáldemokraták között, hiszen a város feloszábadulásától kezdve együtt dolgoztak. Hogy ez a nagy egyetértés csak látszat, azonnal kiderült, amint biztos lett a külön listán történő indulás. /100 fővárosi és 150 vidéki pártküldött egyhangúlag döntött a külön lista mellett./

"Guci Miska a listáról" című cikkében a napi viccet így kommentálták: "Ez jut eszembe, most mikor a közös lista réme elmúlt és két munkaspárt külön megnyilvánítja akaratát. Így van ez jól. A pesti választások bebizonyították, hogy közös listának turós a háta".

Ezt a megjegyzést nehéz volt szó nélkül hagyni, de a kommunisták nem válaszoltak, mert nem akartak komolyabb nézeteltéréseket, esetleg bizonytalanok voltak. /179 /

Ugyanebben a szűzben, szintén tréfásan arra céloztak, hogy senkit ne kényszerítsenek a kommunisták fenyegetéssel, hogy melyik pártba szavazzon.

/ Két nappal ezelőtt még óltották a két párt összefogását /
A párt úgy érezte, ha győzni tud, ötfizetelre meghatározottan győzelme a magyar nép útját, a mivel több országban a szociáldemokraták győztek, még jobban reménykedtek.

Több alkalommal tartottak gyűlést, melyeken az SZDP vezetői válaszolták a célkitűzéseiket, és figyelmeztettek a reakció akaratának. Tehát a külön lista ellenőre is harcoltak a reakció ellen, ez a fő csapás iránya.

"Most nagyon vigyáznunk kell!" - mondta Erdős István október 15-én. A reakció még mindig erősen mozog! Most nincs látszó a civakodásnak.

Ez leszorítja a kommunisták ellenségeket, hisz egészen másutt van az ellenség.

érdekeit szolgálja, minden dolgozó magyar ember érdekében harcolt, tehát mindenki érdeke, hogy támogassa ezt a pártot.

A választás előtti héten plakátok, felhívások árasztották el a várost. Ezeket a sajtó is közölte.

A SZDP plakátjai jobb világot ígérve igyekeztek minden réteghez szólni, körültekintően fogalmazva mondanivalójukat, hivatkozva az emberek öntudatára.

Mindkét munkáspárt ügyesen járt el, hogy választási agitációjukból kikapcsolta a vállás ellenességet.

A Kisgazdapárt propagandája

Október 22-én a helyi kisgazdapárt választási gyűlést tartott, melynek egyik szónoka Bereczky Albert államtitkár volt. Beszédében kifejtette, hogy "amint szabad kommunistának lenni, éppen úgy szabad bárkinek nem kommunistának is lennie. Az a fő, hogy a meggyőződést demokratikus eszközökkel hajtsuk végre, megteremtve azt a légkört, hogy valamenynyien az ország minél eredményesebb ujjaépítésén együttes erővel dolgozhassunk."

Szép, demokratikus gondolat, de finom kis szurás van elrejtve benne a Kommunista Párt felé, azzal, hogy példának állította őket. s ezzel kihangsúlyozva tulajdonképpen a két párt közötti ellentétet.

Karácsonyi Sándor szintén békés utról beszélt. "Belső békét akarunk és szívesen adjuk oda a budapesti és más városi nélkülözőknek, amit tudunk, viszont elvárjuk, hogy segítsenek rajtunk különféle eszközökkel és ruházati cikkekkkel."

/189/

A Kisgazdapárt nem titkolta ellenszenvét a kommunistákkal szemben. Sokszor rágalmaztak alaptalanul. Választási előkészületeikről források hiányában kevesebbet lehet tudni, mint a két munkáspárt agitációjáról.

Annyi bizonyos azonban, hogy főleg mások befekettetésével akarták közkedvelté tenni magukat.

A választások lefolyása

1945. november 4-én lezajlott a választás szerte az országban. Hódmezővásárhelyen rendben és nyugalomban zajlott le ez a nagyon is döntő jelentőségű nap. Zavargásokra nem került sor, és a szesztilalmat is betartották.

" Már reggel 7 óra után szállingózni kezdtek az emberek a szavazóhelyiségek felé. Az alföldi magyar tempós, nyugodt járásával lépkedtek, mint ahogyan a templomba szoktak menni. Nem volt szükség felsőbb nyomásra, büntetéssel való fenyegetésre, önként igyekezett mindenki eleget tenni eme fontos polgári kötelességnek. Bizony eleinte kisebb zökkenőkkel végezték az egyes szavazatszedő bizottságok a munkájukat, telt-múlt az idő, de a tömegben nem hogy elégedetlenség, de még egy zokszó sem hangzott el sehol sem emiatt. Egyöntetűen az volt a vélemény, hogy még ilyen tiszta, befolyásmentes, fegyelmezetten lefolytatott választás sohasem volt Hódmezővásárhelyen.

Előfordultak azért kisebb hibák is : a Kiszgazdapárt néhol olyan embereket küldött ki, a szavazatszedő bizottságokba, akik még le sem voltak igazolva.

Délig kb. a választók 60 %-a szavazott le. A belterületen este 8 órakor fejezték be a szavazást. Az első urnát 9 óra 24 perckor szállították be a harmadik körzetből.

A leadott szavazatok átvizsgálásánál a központi bizottság meglepedéssel állapította meg, hogy csak egészen kis töredékük vált alaki hibák miatt érvénytelenné. A legtöbb szavazatot azért kellett érvényteleníteni, mert a gyakorlatlan szavazópolgár pont azoknak a pártoknak a kockájába tette a keresztet, amelyek nem is indultak ebben a választókerületben.

A belterületi lapok közül csak egyetlen egyet érvénytelenítették amiatt, mert kereszt helyett ezt írta rá a szavazó:

" Jézus szent szíve segits meg ! "

Belterületen 47 szavazókörben a következőképpen alakult a pártok szavazatainak száma :

Polgári Demokrata Párt	203 szavazat	0,8 %
Nemzeti Parasztpárt	532 "	2,4 %
Kommunista Párt	5.608 "	25,5 %
Szociáldemokrata Párt	7.351 "	33,4 %
Független Kisgazdapárt	8.287 "	37,7 %

Belterületen első a Kisgazdapárt, 936 szavazattal előzte meg a SZDP-t
2.679 szavazattal előzte meg a Kommunista Pártot.

Egy szavazókörbe kb. 450 ember tartozott. Szavazókörönként a következőképpen alakult a szavazatok aránya : /Itt már nem ilyen egyértelmű a Kisgazdapárt győzelme./

A 47 szavazókörből 29 szavazókörben lett első a KGP,
10 " " a SZDP,
7 " a Kommunista Párt,
a Polgári Demokrata Párt 3 szavazókörben egyáltalán nem kapott szavazatot.

Belterületen a két munkáspárt együtt sokkal több szavazatot kapott, mint a Kisgazdapárt.

Külterületen 36 szavazókörben adhatták le szavazatukat a választók. Itt abszolút győztesként a Kisgazdapárt került ki, 31 szavazókörben szerezte meg a legtöbb szavazatot, viszont a Kommunista Párt megelőzte a Szociáldemokrata Pártot. A Kommunista Párt 4 szavazókörben kapta a legtöbb szavazatot. A NPP sehol sem került első helyre.

/190/

Külterületen kisebb volt az SZDP befolyása, mint a város területén, mert a földmunkások, akik itt laktak a MKP tagjai voltak, vagy ha nem párttagok, akkor is úgy számítottak, hogy ügyüket inkább a Kommunista Párt szolgálja. Elég sok jómódu gazda szavazott külterületen, s így érthető a Kisgazdapárt vidéki győzelme. Ha korteskedés nem is volt, a régi értelemben, azért a jobbmodu parasztnak volt befolyása a szegényebbekre, s ez a szavazásnál megmutatkozott.

Az adatokból arra lehet következtetni, hogy Vásárhelyen gyenge volt a Parasztpárt.

A helyi Kisgazdapárt egyben parasztpárt jellegű is, vezetői népszerűek, - mint Tárkány Szücs Ferenc, aki köztisztviselőként álló gazda volt. Így a Kisgazdapárt ereje elnyomta a Parasztpártot. Természetesen nem azt jelentette, hogy a reakciós polgári kisgazdák képviselni fogják a koldus kisparaszságnak érdekeit. Csak tanyán nagyon nehéz volt pártot csinálni, és akié volt a föld, azé maradt a tekintély is. A kisparasztok még rá voltak szorulva a nagygazdák segítségére.

A pártok a választásokról

A választás után, november 6-án elsőnek az SZDP lapja összegezte a választás eredményét. A cikk írója Takács Ferenc, megállapította, hogy még nincs végső eredmény, hozzá kell látni a sürgős kérdések megoldásához. Koalíciós szellemben kell dolgozni Hódmezővásárhelyen.

" A Kisgazdapárt a legerősebb pártja a városnak. Remélem, hogy tovább nem szemléli hüvös elzárkózással a közellátási kérdéseket. Nem hagyja rá, hogy ezzel a hatalmas problémával egyedül a kommunista főispán és a szociáldemokrata polgármester küszködjön.

A tanyai népnek is tenni kell, nemcsak elkönyvelni a sikert.

A Kisgazdapárt jelentkezzen a ráeső munkáért ! Merjen felelősséget is vállalni. Nekünk szociáldemokratáknak egyetlen kívánságunk van : igazi demokratákkal jelentkezzen a KGP olyanokkal, akik a multban is bátor és tiszta közéleti harcosok voltak, nem szeretnénk, ha megpróbálnák visszacsempészni a régi politikai élet embereit.

Az SZDP vállalja a munkát. Politikailag továbbra is a békét, a megértést, és a rendet kívánjuk biztosítani. "

/191/

Takács egyértelműen jobbra tolódott, a Kisgazdapárttal akart együttműködni. A Kommunista Pártot ellenzéknek tartotta. Hátat fordított nekik annak ellenére, hogy a két munkaspárt erősebb volt együtt, mint a Kisgazdapárt.

Nyugodt, jól előkészített választás volt, s bár folyt a versengés a szavazókért, a pártok között, mégis érezhető volt mindvégig az a törekvésük, hogy Magyarországon a jövőben a demokratikus fejlődést biztosítsák.

Nem akarták, hogy még egyszer visszajöjjön a reakció . Ettől még a józanabb kisgazdák is féltek. Tehát van a pártok között bizonyos széthúzás, de együttműködés is a demokratikus jövőért való harc jegyében. Hódmezővásárhely főispánja Karácsonyi Ferenc a demokratikus gondolatnak a képviselője. Mindenki érzi, külön kell indulni, de nem érdemes nagyon civakodni, mert fő ellenség a reakció, mely abban az időben még elég erős volt.

Az SZDP csalódott várakozásában, mégis ők reagáltak először az eseményekre.

A választások eredményének értékelése

A választás hivatalos adatai szerint Hódmezővásárhely lakosságából :

37.503 ember rendelkezett szavazati joggal:
15.883 férfi
21.620 nő

Szavazott : 35.362, a szavazati joggal rendelkezők közül:
15.380 férfi
19.982 nő

Az érvényes szavazatok száma : 34.838
Érvénytelen szavazatok száma : 524
Ez nemek szerint a következőképpen oszlik meg :
215 férfi szavazata érvénytelen, míg a
309 nők érvénytelen szavazatainak száma.

Pártokra lebontva így alakul az érvényes szavazatok száma aránya :

A párt neve :	Összes szavazat :	Férfi :	Nő :
Független Kisg.	15.898	6.596	9.302
SZDP	9.521	4.216	5.305
MKP	7.503	3.501	4.002
NPP	1.546	713	883
Polg.demPárt	370	139	231
Ö s s z e s e n :	34.838	15.165	19.723

Ha a város hagyományait vesszük figyelembe, úgy az SZDP kevés szavazatot kapott, de az országos eredményekhez viszonyítva balratolódás érezhető.

A megye többi városával összehasonlítva a vásárhelyi eredményeket a következő adatokat kapjuk :

Város	MKP	SZDP	NPP	FKG
Szeged	12,3 %	20,2 %	3,5 %	62,2 %
Hmvhely	21,5 %	27,4 %	4,4 %	45,6 %
Csongrád	12,7 %	25,8 %	3,5 %	53,- %
Szentes	30,6 %	24,1 %	3,2 %	40,5 %
Makó	19,9 %	21,5 %	4,3 %	52,9 %

Az MKP Szentes után Hódmezővásárhelyen kapta a legtöbb szavazatot, 9,2 %-kal többet, mint Szegeden.

Hogy Szentesen az MKP erősebb volt, mint az SZDP ez azt jelentette, hogy itt a két munkáspárt abszolút többségre jutott a Független Kisgazdapárttal szemben. Vásárhelyen valamivel gyengébb volt a MKP, ezért nem sikerült elérni azt az eredményt.

Szentesen mindkét párt erős volt.

Az SZDP a megyében városunkban a legerősebb, 1,6 %-kal előzi meg a csongrádi SZDP-t, a szegedit pedig 7,2 %-kal.

A Nemzeti Parasztpárt, bár nagyon kevés szavazatot kapott, mégis első Vásárhelyen, Csongrád megye városai közül 1 %-kal előzve meg Makót, ahol a Parasztpárt megalakult. Ez meglepetés, hiszen a Parasztpártnak Makón volt a legnagyobb esélye, tekintettel a Párt múltjára.

Szentesen érte el a Parasztpárt a szavazatok legalacsonyabb százalékát.

A Független Kisgazdapárt az öt hely közül a negyedik helyre szorult, városunkban.

Szegeden kapott ez a párt a legtöbb szavazatot a megye városai közül a balratolódás Szentesen és Hódmezővásárhelyen érezhető leginkább, míg Szeged a " legreakciósabb" város.

Itt kapott a legkevesebb szavazatot a két munkáspárt, s a FKgP megelőzte az országos eredményét 5,17 %-kal /57,03 és 62,2 % az országos és városi eredmény/.

Csongrád-Csanád választókerületben az országos eredményekhez viszonyítva jelentős volt a balratolódás. A FKgP az országos átlagtól jóval elmaradt.

Párt neve :	MKP	SZDP	NPP	FKgP
Szavazatok száma :	57.666	56.042	15.804	140.140
%-ban Csongrád M :	21,9	14,4	10,6	51,8
országos % :	16,95	17,41	6,87	57,03

ORSZÁGOSHOZ VISZONYITVA :

	V.hely	IV.hely	IX.hely	VIII.hely
Csanád m. %-a:	29,7	19,-	7,2	42,2

/193/

A SZDP és a MKP jobb eredményt ért el az országosnál.

Ha a három párt adatait összehasonlítjuk, az országossal, Vásárhelyen sokkal jobb az eredmény.

A MKP, SZDP és a NPP együtt Hódmezővásárhelyen a szavazatoknak 53,3 %-át kapta, míg az országos eredmény csak 31,2 % volt.

Nemzetgyűlési képviselői mandátumokért küzdöttek az MKP vásárhelyi jelöltjei :

Oláh Mihály párttitkár

Kovács Imre, a Vásárhely Népe ujság felelős szerkesztője,

Kószó Imre a Földigénylő Bizottság elnöke.

Közülök Oláh Mihály nemzetgyűlési képviselő lett.

" Ezt a döntést a központi vezetőség arra való tekintettel hozta, hogy Hódmezővásárhelyen - főként Oláh Mihály szervező munkájának eredményeként - a szavazóknak igen tekintélyes száma szavazott a párt listájára, kétségtelenül megérdemli tehát a város, hogy egy kommunista képviselője is legyen a törvényhozás házában. "

/194/

A Független Kisgazdapártnak öt vásárhelyi jelöltje volt :

Karácsonyi Sándor,
ifj. Keresztes Tamás,
Tárkány Szűcs Ferenc,
Szilágyi Endre,
Vigh Imre

Mandátumot kapott ifj. Keresztes Tamás és Tárkány Szűcs Ferenc.

A SZDP jelöltjei Hódmezővásárhelyről :

Takács Ferenc,
Erdei István,
Posztós Julianna,
Benke Imre,
Kenéz Mihály.

Mandátumot kapott Takács Ferenc és Erdei István.

A Nemzeti Parasztpárt három hódmezővásárhelyi jelöltje nem kapott elegendő szavazatot ahhoz, hogy nemzetgyűlési képviselő legyen.

Jelöltek voltak :

Papp János földműves,
Gyáni Imre tanár,
Imre Ernő földműves.

A Polgári Demokrata Párt hódmezővásárhelyi lakost nem jelölt. / 195/

Ezzel gyakorlatilag végetért a választási küzdelem, de az igazi harc még csak most kezdődött a mindennapi munkában a haladás és a reakció erői között.

JEGYZETEK

1. Erdei Ferenc : Város és vidéke c. könyvéből átvett adatok
Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1972
2. Gyáni Imre : A felszabadult Hódmezővásárhely 10 éve /1944-1954/
Csongrád megyei Füzetek 2.
3. Magyar Statisztikai Közlemények
83. kötet I. rész 1930 évi népszámlálási adatok 3.o.
Stephaneum Nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1932
4. u.o. 3.o.
5. u.o. 22.o.
6. u.o.
7. u.o.
8. Erdei Ferenc : idézett mű 231. o.
9. Magyar Statisztikai Közlemények
83. kötet I. rész
10. Erdei Ferenc : idézett mű 232. o.
11. A felszabadulás krónikája / Karsai Elek- M.Somlyai Magda / 1944 ősze - 1945 tavasza
Kossuth Kiadó, Budapest, 1970.
12. Berecz Árpád: Csongrád megye felszabadítása
Csongrád megyei Füzetek 9.sz. Szeged, 1955.
13. Szegedi Somogyi Könyvtár, plakátgyűjtemény szám nélkül.
A Vörös Hadsereg felhívása a felszabadított magyar lakossághoz 1944. október
14. Vásárhely Népe, 1944. október 23-i száma
15. Vásárhely Népe, 1944. október 24-i száma
16. u.o.
17. Vásárhely Népe, 1944. október 30-i száma
18. Vásárhely Népe, 1944. október 29-i szám
A határozat a Várostanács ülésén született.
19. Vásárhely Népe, 1945. január 18-i száma
20. Vásárhely Népe, 1945. január 24-i száma

21. Vásárhely Népe, 1945. február 17-i száma
22. Vásárhely Népe, 1945. február 22-i száma
23. Vásárhely Népe, 1945. május 15-i száma
24. Csongrád megyei Levéltár Hódmezővásárhelyi lerakat,
Hódmezővásárhely város tanácsának iratai, továbbiak-
ban Csm. L.t. Hmvhely
1944. október 23-i jegyzőkönyv
25. Csm. L.t. Hmvhely 1944. október 24-i jegyzőkönyv
26. u.o.
27. u.o.
28. Csm. L.t. Hmvhely, 1944. október 27-i jegyzőkönyv
29. Csm. L.t. Hmvhely, 1944. október 30-i jegyzőkönyv
30. Csm. L.t. Hmvhely, 1944. november 3-i jegyzőkönyv
31. Csm. L.t. Hmvhely, 1944. november 6-i jegyzőkönyv
32. Csm. L.t. Hmvhely, 1944. november 11-i jegyzőkönyv
33. u.o.
34. Vásárhely Népe, 1944. november 9-i száma
35. u.o.
36. Vásárhely Népe, 1944. november 15-i száma
37. u.o.
38. u.o.
39. Csm. L.t. Hmvhely, 1944. november 28-i jegyzőkönyv
/ A törvényhatósági bizottság közgyűlésén készült /
40. u.o.
41. u.o.
42. u.o.
43. u.o.
44. u.o.
45. u.o.
46. u.o.
47. u.o.
48. u.o.
49. Válogatott dokumentumok Csongrád megye munkás-mozgal-
mának történetéből 1944-45.
Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta Dr.Rác
János - továbbiakban V.D.CS.M.T.
1944-1945 - Szeged, 1970 Dr.Rác János bevezető tanul-
mánya 17.o.

50. Párttörténeti Intézet Archivuma - továbbiakban P.I.
Arch. - 274-16/130/6.o.
51. Vásárhely Népe, 1944. december 6-i száma
Hírek rovat
52. Csm.L.t. Hmvhely, 1944. december 18-i jegyzőkönyv
Rendkívüli közgyűlésen készült
53. Csm.L.t. Hmvhely, 1944. december 30-i jegyzőkönyv
54. Vásárhely Népe, 1944. december 19. száma
55. Vásárhely Népe, 1944. december 25-i száma
56. Vásárhely Népe, 1944. december 28-i száma
57. Vásárhely Népe, 1944. december 31-i száma
58. u.o.
59. u.o.
60. Balázs Béla : Népmozgalom és nemzeti bizottságok
1945-46
Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1961.
61. Csm.L.t. Hmvhely Nemzeti Bizottság jegyzőkönyve
1945. április 7.
62. u.o.
63. Csm.L.t. Hmvhely, Nemzeti Bizottság iratai
1945. június 2.
64. Vásárhely Népe, 1945. szeptember 6-i száma
65. Csm. L.t. Hmvhely, Nemzeti Bizottság iratai
1945. december 11.
66. Strasszenreiter Erzsébet : A Szociáldemokrata Párt
ujjászerveződése / 1944. október - 1945 július /
Párttörténeti Közlemények, 1971. 3.sz.
67. Vásárhely Népe, 1945. január 7-i száma
68. Vásárhely Népe, 1945. január 31-i száma
69. Vásárhely Népe, 1945. február 9-i száma
70. Vásárhely Népe, 1944. október 23-i száma
Ez volt az ujság első száma
71. Vásárhely Népe, 1944. október 30-i száma
72. Vásárhely Népe, 1945. január 22-i száma
73. P.I. Arch. 274-16/30.
Javaslatok pártszervezetektől 1944 végéről

74. P.I. Arch. 274-16/130/38.
75. P.I. Arch. 275-16/130/38.
76. u.o.
77. P.I. Arch. 274-16 /130/123-165.o.
78. u.o.
79. P.I.Arch. 253/3/43/18.o.
80. P.I. Arch. 253/3/43.o.
81. Vásárhely Népe 1945. január 11-i száma
Hirek rovat : A FKgP vezetőségének felhívása
82. Vásárhely Népe, 1945. január 20-i száma
83. Vásárhely Népe, 1945. január 18-i száma
84. Vásárhely Népe, 1945. január 17-i száma
85. Vásárhely Népe 1945. február 9-i száma
86. Vásárhely Népe, 1945. február 23-i száma
" Ki a mezőre " címmel jelent meg a FKgP felhívása
87. Vásárhely Népe, 1945. március 18-i száma
" Felhívás mezőgazdasági munkáról " - akinek mezőgazdasági munkásra van szüksége és aki munkát akar vállalni jelentkezzen a pártvezetőségénél ! "
88. Vásárhely Népe, 1945. május 15-i száma
Javaslatok : Egységes népi szövetkezetek megalapítása, mely a dolgozók érdekét védi. Ipari és mezőgazdasági cikkek árának kiegyenlítése, politikai szervezkedés szükségessége.
89. Vásárhely Népe, 1945. január 18-i száma
90. u.o.
91. Csm. L.t. Hmvhely, Nemzeti Bizottság jegyzőkönyve
1945. április
92. Vásárhely Népe, 1945. január 26-i száma
93. A névsort a Vásárhely Népe 1945. január 20-i száma tartalmazta
94. Vásárhely Népe, 1945. február 7-i száma
A hirdetmény címe : Közalkalmazottak igazolása
95. Csm. L.t. Hmvhely, Nemzeti Bizottság jegyzőkönyve
1945. március 24.
96. u.o. 1945. április 7-i jegyzőkönyve

97. V.D.CS.M.T. 1944-1945 Dr. Rácz János bevezető tanulmánya
98. Az üzemi bizottságok a munkáshatalonért 1944-48 / Dokumentumgyűjtemény, összeállította : Jenei Károly, Rácz Béla, Strassenreiter Erzsébet / Tánácsics Kiadó Budapest, 1966. Apró Antal előszava 5.o.
99. Harc az ujjaépítésért. Az MKP 1945. május 20-án és 21-én tartott országos értekezletének jegyzőkönyve. Sokszorosított példány 65/157 Kossuth 92. o.
100. P.I. Arch. Röpiratgyűjtemény. Közli :
A munkásosztály az ujjaépítésért 1945-46 Kossuth, 1960. 24-25. o.
101. A szocializmus útján A felszabadulást követő negyedszázad kronológiája, Szerkesztette : Szabó Bálint Akadémiai Kiadó, Budapest 1970. továbbiakban : A szocializmus útján 18.o.
102. Vásárhely Népe, 1944. november 3. száma
103. Vásárhely Népe, 1944. november 6-i száma
104. Vásárhely Népe, 1945. január 20-i száma
105. Vásárhely Népe, 1945. március 11-i száma
106. CsM L.t. -Szoged, Nemzeti Bizottság jegyzőkönyve, 1945. január 29.
107. Vásárhely Népe, 1945. március 1-i száma
108. Vásárhely Népe, 1945. március 18-i száma
109. Vásárhely Népe, 1945. március 23-i száma
110. Vásárhely Népe, 1945. április 6-i száma
111. Vásárhely Népe, 1945. október 10-i száma
Tudósítás a Termelési Bizottság megyei üléséről
112. Vásárhely Népe, 1945. október 17-i száma
Termelési Bizottság felhívása
113. Vásárhely Népe, 1945. december 22-i száma
114. Vásárhely Népe, 1945. május 27-i száma
115. Vásárhely Népe, 1945. július 6-i száma
116. Vásárhely Népe, 1945. július 7-i száma
117. Vásárhely Népe, július 11-i száma
" Rendelet a közmunkában " c. cikk
118. Vásárhely Népe, 1945. július 1-i száma

119. Vásárhely Népe, 1945. július 13-i száma
Hirek rovat : " Három személy nem akart kimenni
köz munkára és dulakodtak a rendőrökkel Internáló -
táborba küldték őket. "
120. Vásárhely Népe, 1945. július 26-i száma
Hirek rovat
121. Vásárhely Népe, 1945. augusztus 1-i száma
122. Csm. L.t. Hmvhely, Nemzeti Bizottság jegyzőkönyve
1945. augusztus 4.
123. Csm.L.t. Hmvhely, Nemzeti Bizottság jegyzőkönyve
1945. október 27.
124. Vásárhely Népe, 1945. augusztus 10-i száma
125. Vásárhely Népe, 1945. november 27-i száma
Hirek rovat : " Árdrágitókat fogott el a rendőrség,
akik a vörös- és fokhagymát akarták a maximált árak
tízszerezéséért adni. Ügyüket áttették az uzsorabíró-
ságra. "
126. Vásárhely Népe, 1945. november 18-i száma
Hirek rovat
127. Vásárhely Népe, 1945. december 3-i száma
128. Vásárhely Népe, 1945. december 5-i száma
Részlet B.J. cikkéből / A cikk írójának nevét így
közölte az ujság rövidítve ./
129. V.D. CS.M.T. Dr. Rácz János bevezető tanulmányának
" A földreform végrehajtása " c. fejezetéből 20. o.
130. Gyáni Imre : A felszabadult Hódmezővásárhely 10 éve
/ 1944-1954/
Csongrád megyei Füzetek 2. szám
131. Vásárhely Népe, 1945. január 18-i száma
132. Vásárhely Népe, 1945. január 28-i száma
/ A hírek rovat tudósítása /
133. Vásárhely Népe, 1945. február 14-i száma
134. Vásárhely Népe, 1945. február 18-i száma
/ Növekvő hitellel című cikkből részlet /
135. Vásárhely Népe, 1945. február 23-i száma
" A szükségtermelő szövetkezet munkaterve "

136. Vásárhely Népe, 1945. március 11-i száma
/ Részlet Kurucz D: A földigénylő bizottságok már
sok helyen munkához fogtak c. cikkéből /
137. Földreform 1945. Tanulmány és dokumentumgyűjtemény
Az 1945-ös földreform / M. Somlyai Magda Kossuth
Kiadó, Budapest, 1965. 32. o./
138. A szocializmus útján 20. o.
139. Vásárhely Népe, 1945. március 28-i száma
/ Az MKP felhívása : A Földigénylő Bizottság
kezében a föld ! /
140. Orbán Sándor : Két agrárforradalom Magyarországon
/ Demokratikus és szocialista átalakulás
1945-1961 / Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972. 43.o.
141. Csm. L.t. Hmvhely, a Nemzeti Bizottság jegyzőkönyve
az 1945. március 21-i ülésről
142. Szakács Sándor : A népi demokratikus agrárfejlődés
kezdetei Magyarországon 1945-1948 Akadémiai Kiadó,
Budapest, 1971. 5.o.
143. Vásárhely Népe, 1945. április 4-i száma
/ Megalakult a földigénylő bizottság c. cikk /
144. Vásárhely Népe, 1945. április 8-i száma
145. Orbán Sándor : idézett mű 46. o.
146. A központi Vezetőség 1945. május 4-i ülésén merült
fel a budapesti választások szükségessége
Balogh Sándor : Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési
választások Magyarországon
Századok, 1970. 4.sz. 869-937. o.
147. Vásárhely Népe, 1945. szeptember 18-i száma
148. Vásárhely Népe, 1945. szeptember 23-i száma
149. Vásárhely Népe, 1945. szeptember 30-i száma
150. Csm.L.t. Hmvhely, Városi Tanács 2179.sz. irata
151. Csm.L.t. Hmvhely, Városi Tanács 2142.sz. irata
152. Vásárhely Népe, 1945. október 24-i száma
153. Vásárhely Népe, 1945. szeptember 10-i száma
154. u.o.
155. A szocializmus útján 30.o.

156. Vásárhely Népe, 1945. október 19-i száma
/ Soha többé 19-et c. cikk /
157. Vásárhely Népe, 1945. október 23-i száma
158. Csm- L.t. Hmvhely, választási plakátjai gyűjtemé-
nyéből / számnélküli plakát /
159. u.o. / számnélküli plakát /
160. Vásárhely Népe, 1945. november 3-i száma
/ Működik a reakció c. cikk /
161. P.I. Arch. 274/16/131/72.
162. Vásárhely Népe, 1945. szeptember 21-i száma
163. Vásárhely Népe, 1945. szeptember 26-i száma
164. Csm. L.t. Hmvhely, Nemzeti Bizottság jegyzőkönyve
1945. október 6.
165. Vásárhely Népe, 1945. november 3-i száma
Hirek rovat
166. Alföldi Ujság, 1945. szeptember 25-i száma
167. Alföldi Ujság, 1945. szeptember 28-i száma
/ A vásárhelyi SZDP ereje tudatában várja a válasz-
tást c. cikkből /
168. u.o.
Tudósítás az SZDP pártnapjáról
169. Alföldi Ujság, 1945. október 21-i száma
170. Alföldi Ujság, 1945. október 28-i száma
171. Alföldi Ujság, 1945. szeptember 30-i száma
172. Alföldi Ujság, 1945. október 28-i száma
173. u.o.
174. Alföldi Ujság, 1945. október 21-i száma
175. Alföldi Ujság, 1945. október 28-i száma
/Néhány szó az értelmiséghez c. felhívás /
176. Alföldi Ujság, 1945. november 3-i száma
177. Alföldi Ujság, 1945. november 4-i száma
178. Balogh Sándor : idézett mű. Századok, 1970. 4. sz.
179. Alföldi Ujság, 1945. október 14-i száma
180. Alföldi Ujság, 1945. október 16-i száma
181. Alföldi Ujság, 1945. október 18-i száma
/Megkezdődött a választási küzdelem c. vezércikk-
ből /
182. Vásárhely Népe, 1945. október 14-i száma

183. Vásárhely Népe, 1945. október 17-i száma
184. Csm. L.t. Hmvhely, Nemzeti Bizottság jegyzőkönyve
1945. október 20.
185. Alföldi Ujság, 1945. október 20-i száma
186. Alföldi Ujság, 1945. október 27-i száma
187. Alföldi Ujság, 1945. október 28-i száma
188. Alföldi Ujság, 1945. október 30-i száma
189. Alföldi Ujság, 1945. október 23-i száma
190. Az adatok a Vásárhely Népe, 1945. november 6-i
számában Y jelentek meg.
191. Alföldi Ujság, 1945. november 6-i száma
Takács Ferenc : A választás tanulságai c. cikke
192. Alföldi Ujság, 1945. november 8-i száma
193. Balogh Sándor : idézett mű országos adatai
Századok, 1970. 4.sz. 869-937.o.
194. Vásárhely Népe, 1945. november 27-i száma
Oláh Mihály nemzetgyűlési képviselő c.cikk
/ - szerkesztő /
195. Vásárhely Népe, 1945. november 28-i száma
/ A szerkesztőség közleménye /

A FELHASZNÁLT IRODALOM

1. A felszabadulás krónikája / Karsai Elek - M.Somlyai Magda / 1944. ősze- 1945. tavasza
Kossuth Kiadó, Budapest, 1970.
2. Alföldi Ujság 1945. évi számai
Csongrád megyei Levéltár, Hódmezővásárhely
3. A magyar forradalmi munkásmozgalom története
Kossuth Kiadó, Budapest, 1972
4. A szocializmus útján
A felszabadulást követő negyedszázad kronológiája,
Szerkesztette : Szabó Bálint
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970.
5. Az első évek
Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1970
6. Az 1930. évi népszámlálási adatok
Magyar Statisztikai Közlemények 83. kötet I. rész
Stephaneum Nyomda Részvénytársaság, Budapest, 1932
7. Az üzemi bizottságok a munkáshatalomért 1945-1948
Dokumentumgyűjtemény / Táncsics Kiadó, Budapest, 1966
8. Balázs Béla : Népmozgalom és Nemzeti Bizottságok
1945-46 Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1961.
9. Balogh Sándor : Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési
választások Magyarországon
Századok, 1970. 4.sz.
10. Berecz Árpád : Csongrád megye felszabadítása
Csongrád megyei Füzetek 9.sz. Szeged, 1955
11. Berend T. Iván - Szakács Sándor : Hozzászólás a népi
demokratikus forradalom jellegéről folyó vitához. A
népi demokratikus átalakulás gazdasági tartalmának
kérdéséhez.
Párttörténeti Közlemények, 1964/3
12. Berend T.Iván : Ujjáépítés és a nagytőke elleni harc
Magyarországon 1945-48
Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1962

13. Borsi Emil : Az MKP harca a szegényparaszság megszerzéséért 1945 második felétől 1946 végéig.
Párttörténeti Közlemények 1961/1
14. Csongrád megye forradalmi harcosainak életrajzi gyűjteménye
Szerkesztette : Rácz János
Kiadja az MSZMP Csongrád megyei Bizottsága
Szeged, 1973.
15. Donáth Ferenc : Demokratikus földreform Magyarországon 1945-1947
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969
Donáth Ferenc : Ki jogosult a földre ?
Agrártörténeti Szemle, 1965. 1.sz.
16. Emlékkönyv felszabadulásunk ünnepére
Tankönyvkiadó, Budapest, 1975
17. Erdei Ferenc : Város és vidéke
Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1972
18. Földmunkás-és szegényparaszt mozgalmak Magyarországon 1848-1948
Szerkeszti : Pölöskei Ferenc és Szakács Kálmán
Mezőgazdasági és Erdészeti Dolgozók Szakszervezete
Budapest, 1962
19. Földreform 1945, Tanulmány és dokumentumgyűjtemény
Az 1945-ös földreform / M. Somlyai Magda /
Kossuth Kiadó, Budapest, 1965
20. Gyáni Imre : A felszabadult Hódmezővásárhely 10 éve / 1944-1954/
Csongrád megyei Füzetek 2.sz.
21. Harc az ujjaépítésért. Az MKP 1945 május 20-án és 21-én tartott országos értekezletének jegyzőkönyve
Sokszorosított példány 65/157 Kossuth 92.o.
22. Hódmezővásárhely jelesei
Életrajzi kislexikon, Kiadja : Hódmezővásárhelyi Városi Tanács VB Művelődésügyi Osztály Hódmezővásárhely, 1974
23. Hódmezővásárhely város tanácsának iratai
Csm.L.t. Hmvhely

24. Kiss Lajos : A szegény emberek élete
Művelt Nép, Budapest, 1955
25. Lenin : Az agrárkérdés és a forradalom erői
Szikra, Budapest, 1950
26. Lenin : Gazdaság és politika a proletárdiktatura kor-
szakában
27. Magyar Életrajzi Lexikon I-II. kötet
Akadémiai kiadó, Budapest, 1972
28. M.Somlyai Magda : Az 1945-ös földreform Élet és Tudo-
mány, 1955 33.sz.
29. M.Somlyai Magda : Demokratikus agrárátalakulás - törté-
nelmi igazságtétel
Társadalmi Szemle, 1965. 3.sz.
30. Munkásmozgalom - történeti Lexikon
Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1972
31. Nemzeti Bizottság iratai / Hódmezővásárhely/ Csm.L.t.
Hmvhely
32. Nemzeti Bizottság jegyzőkönyve 1945. január 29.
Csm.L.t. Szeged
33. Orbán Sándor : A demokratikus agrárforradalom és a
parasztság rétegződésének problémái a felszabadulás
után
Századok, 1970. 4.sz.
34. Orbán Sándor : Két agrárforradalom Magyarországon
/ Demokratikus és szocialista átalakulás 1945-1961/
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972
35. Párttörténeti Intézet Archivumának Hódmezővásárhelyre
vonatkozó iratai 1944-1945
36. Párttörténeti Intézet Archivuma Röpiratgyűjtemény
Közli : A munkásosztály az ujjaépítésért 1945-46
Kossuth 1960
37. Plakátgyűjtemény Szegedi Somogyi Könyvtár /szám nél-
küli /
A Vörös Hadsereg felhívás a felszabadított magyar
lakossághoz 1944 október

38. Rácz János : Az üzemi bizottságok a magyar népi demokratikus átalakulásban / 1944-1948/ Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971
39. Rácz János : Az üzemi bizottságok szerepe a magyar népi demokratikus forradalom kibontakozásában. 1944-1945 Szeged, 1967
40. Ságvári Ágnes : Népfront és koalíció Magyarországon 1936-1948
Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1967
41. Strasszenreiter Erzsébet : A Szociáldemokrata Párt ujjaszerveződése / 1944. október-1945 július / Párttörténeti Közlemények, 1971. 3.sz.
42. Strasszenreiter Erzsébet : Az üzemi bizottsági rendszer kialakulása és a munkásellenőrzés megvalósulásának kezdete / 1944 október - 1945. május / Párttörténeti Közlemények, 1963. 4.sz.
44. Szakács Sándor : A népi demokratikus agrárfejlődés kezdetei Magyarországon 1945-1948
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971.
43. Szabó István : Az 1945-1947 -es földreform néhány Csongrád megyei sajátossága
Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1971. I. Szeged, 1970
45. Szakács Sándor : Földosztás és agrárfejlődés a magyar népi demokráciában 1945-1948
Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1964
46. Választási plakátok 1945
Csm. L.t. Hmvhely
47. Válogatott dokumentumok Csongrád megye munkásmozgalmának történetéből
1944-1945. Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta Dr. Rácz János Szeged, 1970
48. Vásárhely Népe, 1944-45 évi számai
Csm-L.t. Hmvhely

15-65/1977.
.....bksz.

Dr. Serfőző Lajos elvtársnak
egyetemi docens

Baracs Gabriella
Tárgy:
doktori szigorlata.
Melléklet: 1 db disszertáció

H e l y b e n

Professzor Elvtárs!

Baracs Gabriella: Hódmezővásárhely felszabadulása és az
Mellékelve
új élet megindulása 1944 október 8-tól 1945. novemberéig
.....

című doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbírálni
szíveskedjék. Legyen szabad Professzor Elvtárs szíves figyelmét fel-
hívnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a bírálat elkészítésének
és benyújtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számított
harmadik hónap utolsó napjában állapította meg.

A mellékelte értekezést a bírálat elkészítése után szíveskedjék átadni
tanszéke könyvtárosának leltárba vétel és a könyvtárban való elhelye-
zése céljából.

Szeged, 1977.márc.17.
.....

Cs. János

.....
dékán

A kiadmány hiteles:

L. Serfőző

.....
előadó

Kapták: Dr. Rácz János prof.
.....

Dr. Serfőző Lajos docens társbíráló

..... tanszéki könyvtáros

..... tanszéki könyvtáros

15-65/1977:

bksz.

Tárgy:

Baracs Gabriella
doktori szigorlata

Dr. Serfőző Lajos elvtársnak
egyetemi docens

H e l y b e n

Professzor Elvtárs!

Értesitem, hogy Baracs Gabriella
szóbeli doktori szigorlatát 1977. május hó 31 -ra / /
tűztem ki. A szigorlat helye a tanácsterem.

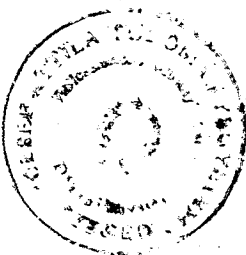
A szigorlat rendje

Elnök: Dr. Csukás István

<u>Időpont</u>	<u>A szigorlat tárgyai</u>	<u>Kérdező tanárok</u>
9-1/2 10 óráig	Újabbkori magyar történelem	Dr. Serfőző Lajos
1/2 10-1/2 11 "	Tudományos szocializmus	Dr. Rácz János
..... "

Tisztelettel felkérem, hogy a kiírt időben szíveskedjék megjelenni a
tanácsteremben és a kérdező tanár feladatát ellátni.

Szeged, 1977. máj. 18.

Csukás István

.....
dékán

A kiadmány hiteles:

[Signature]

.....
előadó

Kapták: a fent megnevezettek.

Bírálat

Baracs Gabriella: "Hódmezővásárhely felszabadulása és az új élet megindulása 1944. október 8-tól - 1945. novemberéig" című bölcsészdoktori értekezéséről

A szerző helyesen mutat rá bevezetőjében, hogy a megye és a város felszabadulásával a népi demokratikus forradalom első éveivel már eddig is több dolgozat - forrásközlemény - foglalkozott, de összefoglaló igényű feldolgozást még nem. A disszertáció készítője, ha csak egy esztendőt véve is alapul, Hódmezővásárhely vonatkozásában erre tett, nem is eredménytelen kísérletet. A választott téma feldolgozását alapvetően megkönnyítette, egyrészt a már nyomtatásban is megjelent rendelkezésre álló jelentős forrásanyag, másrészt a szerző által felkutatott és döntően helyesen hasznosított sajtó-és archiv anyag. A dolgozat ennek megfelelően jól dokumentált, a fontosabb megállapítások és következtetések helytállóak és megalapozottak.

A jól megszerkesztett négy fejezetre tagolt disszertáció keresztmetszetét adja annak a gigászi küzdelemnek, amelyet a felszabadult város lakossága folytatott az új élet feltételeinek megteremtéséért a demokratikus átalakulásért. Az egész dolgozathoz külön is ki kell emelni a 2. fejezetet, amelyben Baracs Gabriella sokoldalúan és valóságosan mutatja be a dolgozók leleményességét forradalmi öntevékenységet. Sajnálatos viszont, hogy az országos összefüggésekre - különösen ami a népmozgalmi vonatkozásokat illeti - nem fordított nagyobb gondot a szerző. A pártok tárgyalásánál /41. oldaltól/ nem érthető és nem is indokolt, az SZDP elsőként való bemutatása, hiszen Hódmezővásárhelyen is az MKP

szerveződött meg elsőnek, ami különben a dolgozatból is kiderül. Ugyanakkor kíváncsú lett volna a kommunista pártszervezet tárgyalásánál a pártszervezés során megnyilvánult baloldali tulkapásokra is kitérni, amire az MKP Ideiglenes Központi Vezetősége is felhívta a figyelmet.

Fentiekből is kitűnik, hogy a szerző elérte célját, a követelményeknek mindenben megfelelő disszertációt készített. Ezek alapján az értekezést cum laude minősítéssel javaslom elfogadni.

Szeged, 1977. május 5.

/Dr. Rácz János/
tanszékvezető egyetemi tanár

Társbirálói vélemény

Baracs Gabrielle: Hódmezővásárhely felszabadulása és az új élet megindulása 1944 október 8-tól 1945 novemberéig című bölcsészdoktori értekezéséről.

Pontos feladatot teljesít általában is a helytörténetírás, amikor egy-egy kiválasztott terület és időszak történetének alapos és részletes feltárására tesz kísérletet. Még inkább így van ez, amikor a felszabadulás sorfordító időszaka felé irányul a még nem ismert részletek bemutatását célzó törekvés. Ilyen sikeresnek mondható kísérlet Baracs Gabriella dolgozata is.

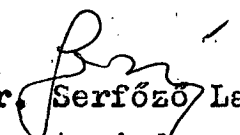
A szerző igen szorgalmas munkával nagymennyiségű forrásanyagot tárt fel. Különösen elismerésre méltó a terjedelmes sajtóanyag napról napra menő összegyűjtése és felhasználása. Ezen túlmenően igen terjedelmes és tartalmas az a levéltári anyag is, amelyet az eddigi kiadványok még nem közöltek, illetve nem hasznosítottak. A szerző természetesen az eddigi feldolgozások anyagát és eredményeit is beépítette dolgozatába, amikor a város felszabadulását követő mozgalmas esztendőről minél szélesebb képet próbált adni.

A kissé elnagyolt bevezető fejezetet követő három fejezet a címben jelzett témának elsősorban politikai-történeti aspektusát adja. E vonatkozásban minden fontosabb momentum, fejlemény és probléma előkerül a dolgozatban. Még hozzá a valóságot hiven tükröző mozgalmasságban, sokszínűségben az ellentmondásokat, a kibontakoztatott osztályharcot jól érzékeltetve. Kétségtelen, hogy az összegyűjtött és felhasznált anyag több lehetőséget nyújtott volna a szerzőnek az összefüggések összetettebb bemutatására, a következetesebb és árnyaltabb elemző, értékelő munkára is. Ugyancsak szerveesebben kapcsolhatta volna a helyi eseményeket az

fejleményekhez is.

Végeredményben azonban a dolgozat - mindenekelőtt a feltárt anyag jól szerkesztett interpretációja miatt - megfelel a bölcsész-doktori értekezés követelményeinek. Elfogadását javaslom. A minősítés tekintetében csatlakozom a főbiráló véleményéhez.

Szeged, 1977. május 12.

/Dr. Serfőző Lajos/
egyetemi docens

15-65/1976. bksz.

Dr. Duró Lajos elvtársnak
tszv. egyetemi docens

Tárgy: **Arató Ágnes**.....
doktori szigorlata,
Melléklet: 1 db disszertáció

H e l y b e n

Professzor Elvtárs!

Mellékelve **..Arató Ágnes: Audio-vizuális eszközök multi-média.....**
.....rendszerben.....

című doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbírálni
szíveskedjék. Legyen szabad Professzor Elvtárs szíves figyelmét fel-
hívnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a bírálat elkészítésének
és benyújtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számított
harmadik hónap utolsó napjában állapította meg.

A mellékelt értekezést a bírálat elkészítése után szíveskedjék átadni
tanszéke könyvtárosának leltárba vétel és a könyvtárban való elhelye-
zése céljából.

Szeged, **1976. okt. 28.**.....

.....
dékán

A kiadmány hiteles:

Dr. Duró Lajos
.....

előadó

Kapták: **Dr. Ágoston György prof.**...

Dr. Duró Lajos tszv. docens társbíró

..... tanszéki könyvtáros

..... tanszéki könyvtáros